

СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК ГРАДА ВАЉЕВА

ГОДИНА XXXIII БРОЈ 2 СВЕСКА 2

9. март 2012.

ИЗЛАЗИ ПО ПОТРЕБИ

42. На основу члана 20. став 1. тачка 1), члана 32. став 1. тачка 4) и члана 66. став 3. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник РС“, број 129/07), члана 17. став 1. тачка 1) и члана 35. став 1. тачка 4) Статута града Ваљева („Службени гласник града Ваљева“, број 19/08), Скупштина града Ваљева на седници одржаној 09. марта 2012. године донела је

СТРАТЕГИЈУ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ВАЉЕВА ОД 2012.- 2022. ГОДИНЕ.

Члан 1.

Доноси се Стратегија руралног развоја Ваљева 2012.-2022. године.

Члан 2.

Ову Стратегију руралног развоја Ваљева 2012.-2022. године објавити у „Службеном гласнику града Ваљева“.

Скупштина града Ваљева

Број: 016-1/2012-02

Председник

Скупштине града Ваљева

Горан Лучић, с.р.

УВОД

Стратегија руралног развоја је развијена од стране вишечланог стратешког тима у току 2011. и 2012. године уз значајно учешће заинтересованих становника Ваљева. Ова стратегија применила је нов приступ развоју ваљевских села и пољопривреде. Овакав документ се по прву пут усваја на нивоу Града Ваљева и биће спровођен у периоду од 2012. до 2022. године.

Нов приступ се заснива у задовољавању потреба руралног становништва, преузимању одговорности за спровођење стратегије, њен мониторинг и на проналажењу најбољих стратешких опција у зависности од могућих сценарија у будућности.

Потребе руралног становништва су мерене кроз обимно квантитативно истраживање коме су претходила квалитативна истраживања обављена кроз разговоре и индивидуалне интервјуе. Овим приступом се далеко превазилазе могућности

коришћења званичних статистичких података и долази се до значајних података о потребама и перцепцијима људи који живе на селу. Новина у приступу је и одговорност за спровођење стратегије. Одговорност за спровођење предложених активности је институционално персонализована. Трећа новина јесте флексибилност стратегије. На овај начин омогућено је више стратешких опција које се могу ревидирати у зависности од промене критичних спољашњих фактора који утичу на њено спровођење. Новина је и увођење приоритета који нису уведени у стратегију само по години у којој ће се активност спроводити већ и по значају за развој села и развој пољопривреде Ваљева.

Стратегија руралног развоја је првенствено усмерена на унапређење квалитета живота у руралним подручјима. У великој мери то се односи на унапређење пољопривреде као основне делатности руралног становништва али и на унапређење животних услова на селу, побољшање социјалног и економског статуса становника и стимулисање њиховог самопоуздања.

Како би ова стратегија била "жива" и подржавала живот становника ваљевских села неопходно је формирати локалне акционе групе које су неопходне да би се неке од активности спровеле и стога је формирање локалних акционих група једна од приоритетних активности у њеном спровођењу.

Три стратешка приоритета који су дефинисали циљеве, мере и конкретне акционе планове су:

1. Подизање конкурентности ваљевских пољопривредних газдинстава (снижавање трошкова производње, повећање квалитета и обима производње, маркетинг и сличне мере)
2. Повећање инвестиција у пољопривредној производњи и у руралним областима
3. Унапређење квалитета живота у руралном подручју

ВИЗИЈА

У 2022. години Ваљево је град у којем је пољопривреда одрживи и профитабилни део привреде.

Нове задруге су носиоци развоја производње и добијају подршку од локалне управе. Пољопривредни произвођачи су предузетнички оријентисани, образовани људи. Захваљујући људским ресурсима и задругама, палета прехрамбених производа је проширена у складу са захтевима тржишта, приноси су виши, производи се органска храна, неки производи су заштићени, неки производи налазе директан пласман на новим тржиштима, директно се пласирају потрошачима, ресторанима или извозе.

Живот у селима је економски исплатив и нуди квалитет као и подршку за произвођаче и њихове породице. Најновије технологије и информациони

системи су доступни у селима. Школе су врхунски опремљене, домаћинства имају приступ савременим информационим технологијама, транспортна инфраструктура задовољава потребе грађана на селу. Релевантне информације о трендовима, актуелним програмима, технологијама и изворима финансирања су тренутно доступне сваком пољопривредном газдинству. Квалитет живота у селима омогућава додатне профитабилне активности као што су сеоски туризам, угоститељство, лов и риболов, излети и програми упознавања са богатством живог света, рекреативне спортске активности тако да села имају развијене програме и центре за додатне активности.

ВРЕДНОСТИ КОЈЕ СТРАТЕГИЈЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ПРОМОВИШЕ СУ:

- ПАРТНЕРСТВО
- ОДГОВОРНОСТ
- САРАДЊА
- РЕАЛНОСТ
- ИНОВАТИВНОСТ

**ОКРУЖЕЊЕ И КРИТИЧНИ СПОЉАШЊИ
ФАКТОРИ ЗА УСПЕХ СТРАТЕГИЈЕ**

Стратегија развоја пољопривреде и унапређења живота у селима Ваљева од 2012. до 2022. године ће се највероватније спроводити у веома динамичном окружењу и биће изложена бројним спољашњим међународним и националним утицајима. Стога је један од полазних изазова утврђивање мера које ће бити довољно свеобухватне и довољно ефикасне да успешно одговоре на било коју потенцијалну претњу али и искористе шансе које се могу пружити у будућности.

- Глобални утицаји
  - Потражња за пољопривредним производима

Потражња за пољопривредним производима у свету је у константном порасту. Земље које се убрзано развијају као што су Индија, Кина, Руска Федерација и многе друге растом животног стандарда повећавају конзумирање прехрамбених производа и могуће је да производња неће пратити тражњу. Овакво стање на међународном тржишту лако може довести до поскупљења прехрамбених производа и омогућити шансе за ваљевске произвођаче.

- Чланство Републике Србије у Светској трговинској организацији (СТО)

Очекивани улазак Републике Србије у СТО између осталог значи укидање директних извозних стимулација и смањење ценовне конкурентности у првом моменту либерализације. Иако се либеларизација тржишта промовише у целом свету као мера која доноси директну добит потрошачима након либерализације пољопривреде у оквиру СТО, 54 земље су сиромашније него 1990-тих. Јефтинији

увозни производи из иностранства представљаће директну конкуренцију ваљевским произвођачима.

- Европски утицаји
  - Чланство Републике Србије у Европској Унији

Искуство нових земаља чланица ЕУ показује да се након званичног учлањења трговина прехрамбеним производима повећала у оба смера. Воћарски производи по којима је Ваљево препознатљиво су остваривали позитиван трговински биланс за разлику од поврћа и производа анималног порекла. Међутим искуство сваке претходне земље кандидата је различито и специфично. Заједнички трендови за све нове земље чланице су повећање дохотка пољопривредних газдинстава и њихова већа специјализација али и смањене броја газдинстава, у првом реду газдинстава која нису била довољно конкурентна и нису имали могућности за промену и прилагођавање новом окружењу.

Захтеви у погледу испуњености стандарда који се односе на квалитет и безбедност хране су све израженији у ЕУ али и у другим земљама које нису део Европе. Очекивана реформа заједничке пољопривредне политике ЕУ у 2013. години након јавне дебате такође предвиђа унапређење сигурности, безбедности и квалитета хране. Прилагођавање стандардима примарних пољопривредних произвођача Ваљева може ојачати њихову конкурентност у периоду спровођења стратегије.

Коришћење ИПАРД фондова ЕУ након стицања статуса кандидата Републике Србије јесте једна од великих шанси за ваљевске произвођаче. У циљу спровођења стратегије локална управа највећи допринос спровођењу стратегије може остварити

кроз Осу 2 - Припремне активности за примену агроеколошких мера и лидер приступа односно кроз другу меру - Примена и имплементација локалних стратегија руралног развоја - упрошћен ЕУ ЛЕАДЕР приступ. Имплементација стратегије развоја пољопривреде и унапређења живота на селу Ваљево 2011-2020 може бити потпомогнута средствима из овог дела ИПАРД фонда.

- Национални утицаји
  - Тржиште пољопривредним производима у Србији

У оквиру биљне производње крајње тржиште за основне пољопривредне производе којима произвођачи остварују профит на територији Ваљева је углавном инострано. Производи од којих се остварује највећи профит су јагодасто воће код којих домаће тржиште представљају углавном директни или индиректни купци који ове производе прерађују и даље извозе. Једини изузетак је ракија шљивовица која се углавном продаје на домаћем тржишту али у овом тренутку

узима мало учешће у профиту за највећи број произвођача. Тренутни тренд који још увек није захватио веће размере је продаја свежег, конзумног воћа на домаћем тржишту. Производи сточарства се пласирају на домаће тржиште и тржиште земаља ЦЕФТА региона. Мере које могу утицати на повећање домаће потрошње најзначајнијих пољопривредних производа Ваљева свакако могу утицати на повећање конкурентности пољопривредних газдинстава.

- Мере Владе Републике Србије
У тренутку израде овог документа два најзначајна програма на нивоу републике Србије су Национални програм пољопривреде и Национални програм руралног развоја. Међутим оба програма су писана за временски период до 2013. године што значи да ће они престати да важе у тренутку почетка спровођења Стратегије руралног развоја града Ваљева.

ДВА НАЈВАЖНИЈА КРИТИЧНА СПОЉАШЊА ФАКТОРА У ИЗРАДИ ОВЕ СТРАТЕГИЈЕ КОЈА СУ РАЗМАТРАНА У РАЗЛИЧИТИМ СЦЕНАРИЈИМА У БУДУЋНОСТИ СУ СТРАНА КОНКУРЕНЦИЈА ДОМАЋИМ ПОЉОПРИВРЕДНИМ ПРОИЗВОДИМА И КАПАЦИТЕТ ВЛАДЕ ДА У ПОТПУНОСТИ ИСПУНИ ОБАВЕЗЕ КОЈЕ ЈЕ НА СЕБЕ ПРЕУЗЕЛА. СВАКА ОД ПРЕДЛОЖЕНИХ МЕРА ЈЕ ТЕСТИРАНА У РАЗЛИЧИТИМ СЦЕНАРИЈИМА УКЉУЧУЈУЋИ И НАЈНЕПОВОЉНИЈЕ.

АНАЛИЗА ТРЕНУТНЕ СИТУАЦИЈЕ

НАПОМЕНА: Анализа тренутне ситуације у руралном подручју града Ваљева је презентована коришћењем званичних статистичких података, прикупљањем чињеница из различитих институција као и спровођењем обимног истраживања које је урађено у почетку процеса израде стратегије. Истраживање је спроведено у децембру 2010. године ангажовањем истраживачке агенције "Ipsos Strategic Marketing". Квантитативном истраживању на терену предходило је квалитативно истраживање у виду фокус групе.

- *Квалитативна фаза: Квалитативно истраживање је претходило теренском прикупљању података. Групна дискусија са пољопривредницима-учесницима фокус групе има за циљ да се добију опширнији и дубљи подаци о ставовима, намерама, очекивањима и потребама везаним за унапређење пословања пољопривредног газдинства. Неке од информације које су добијене од учесника путем разговора у фокус групи, даље су тестиране у квантитативном теренском истраживању.*
- *Квантитативна фаза: Прикупљање података Ад хок истраживање "лице у лице" на репрезентативном узорку*

- *Испитивање је обављено у домаћинствима испитаника*
- *Дужина упитника је трајала до 25 минута*
- *Величина узорка је била 608 испитаника који су носиоци пољопривредних газдинстава са подручја Ваљева, односно особе које доносе важне одлуке везане за функционисање пољопривредног газдинства.*
- *Циљну популацију су представљали носиоци пољопривредних газдинстава са подручја општине Ваљево, у 44 села*
- *Узорачки оквир представљају пољопривредна газдинства са подручја града Ваљева*
- *Тип узорка је случајни, троетапни, стратификовани узорак*

Етапе узорка

- *Територија бирачког места (око 200 домаћинстава) бирана са вероватноћом пропорционалном величини - ППС*
- *Домаћинство изабрано методом случајног корака од задате адресе (симулација СПСWoP узорачке шеме)*
- *Члан домаћинства изабран применом Киш таблица (симулација СПСWoP узорачке шеме)*
- *10 испитаника по примарној узорачкој тачки*

- Стратификација се врши на основу:
  - Типа насеља – урбан/рурал
  - Насеља у општини Ваљево
- Алокација по стратумима је пропорционална величини датих стратума.
- Теренска контрола на најмање 12% узорка, логичка контрола и контрола конзистенције у 100% случајева
- Анкетирање је реализовано у периоду од 18.12.2010. до 4.1.2012.

1. ОСНОВНИ ПОДАЦИ

1.1. Географија и клима руралног подручја Ваљева

Град Ваљево се налази у западној Србији у горњем делу слива реке Колубаре. Административно је центар Колубарског управног округа, коме припадају и општине Мионица, Љиг, Лајковац, Уб и Осечина. Град Ваљево се граничи на северу са општинама Уб и Коцељева, на западу са Осечином,

на југу са Косјерићем и на истоку са Мионицом и Лајковцем.

Површина територије Града Ваљева је 897 км² од чега је 64,6% пољопривредна површина. Територија је неправилног ромбоидног облика коју од запада ка истоку пресеца долина реке Колубаре. Северно од ове долине територија је брежуљкаста и заталасана, док је на југу рељеф значајније издигнут чинећи терасасте форме северне подгорине ланца Подрињско-ваљевских планина све до самог гребена и врхова Маљена, Повлена, Јабланика и Медведника који се издижу до 1.200 метара надморске висине.

Географски положај је веома повољан, што подразумева удаљеност од Београда од 100 км, Новог Сада од 141 км, Ибарске магистрале - 30 км, близину ауто пута Београд-Загреб 92 км, Београд-Ниш 90 км. Удаљеност границе са Босном и Херцеговином је 80 км, Хрватском 145 км и Мађарском 254 км. Лука Бар је удаљена железницом 352 км.

Клима је умереноконтинентална са средњом годишњом температуром од 11°C - најхладнији је јануар месец а најтоплији јули. Ваздушни притисак је знатно променљив са умерено влажним ваздухом. Осунчаност је средње вредности 44,8% са најсунчанијим јулом од 281,8 сати и најоблачнијим децембром од 68,6 сати. Средња

годишња висина падавина је 785,7 мм при чему је најкишовитији јун 100,1мм а најсувљи фебруар 45,9 мм. Снег је присутан у просеку 30,9 дана.

Ово су статистички подаци на основу вишегодишњих средњих вредности, при чему морамо узети у обзир климатске промене и њихов све израженији утицај на пољопривреду. У том

смислу, постојећи начин пољопривредне производње захтева прилагођавање ради добијања стабилних приноса задовољавајућег квалитета. Истраживања и искуства последњих година предвиђају смањење падавина у току вегетације и веома неравномерну расподелу, што је изузетно важно за пољопривреду.

Воде територије града Ваљева припадају сливу реке Колубаре. Једна трећина вода су пореклом из извора док су две трећине од бујица и поплавних таласа, тако да је основна карактеристика вода Колубарског слива да највећи део вода протекне у виду поплавних таласа (пролеће и зима), док је ниво воде у вегетационом периоду веома низак. Поплаве се јављају у лето и јесен, када се највеће штете причињавају пољопривреди. Последице оваквих хидролошких прилика су и деградација земљишног фонда у брдско-планинском подручју (чему доприноси

оштар нагиб парцела и доста често погрешан начин обраде) и засипање наносима у долинама река Колубарског слива. Услед сечења и крчења шума, долази и до сталног осиромашења извора вода, што наравно доводи до све мањег прилива воде у реке и убрзаног процеса развијања ерозије тла.

Широк појас око Ваљева, услед кречњачке основе стена, и поред надпросечне количине падавина стално оскудева водом, што представља велики проблем у водоснабдевању сеоских насеља. Распоред отицања вода је неповољан, што се негативно одражава на коришћење вода у време и у оним деловима слива где су потребе за водом највеће. Хидроенергетски потенцијал донекле има река Градац. Воде се могу користити за водоснабдевање становништва и индустрије, за рекреативно-лечилишне сврхе, за потребе наводњавања, узгоја рибе и за воденице.

СВОЈИМ ГЕОГРАФСКИМ И КЛИМАТСКИМ КАРАКТЕРИСТИКАМА РУРАЛНО ПОДУЧЈЕ ВАЉЕВА ПРУЖА ПОТЕНЦИЈАЛ ЗА РАЗВОЈ РАЗЛИЧИТИХ ПОЉОПРИВРЕДНИХ И НЕПОЉОПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ.

1.2. Локална административна структура руралног подручја Ваљева

Месне заједнице

По статуту града Ваљева, ради задовољавања општих, заједничких и свакодневних потреба и интереса локалног становништва у селима се оснивају месне заједнице. Месна заједница се може основати за више села. Она има својство правног лица, у оквиру права и дужности статута града Ваљева. У месним заједницама се може организовати обављање одређених послова из надлежности градске управе, посебно у вези са

остваривањем права грађана. Месне заједнице бирају свог председника, доносе статут, имају свој савет. На територији града Ваљева има 49 месних заједница.

Месна заједница може средства за рад остварити из градског буџета, донација, прихода које оствари својим активностима и другим средствима наравно у складу са законом. У структури прихода месне заједнице доминирају средства из буџета. Функције у месној заједници су неплаћене.

Месне канцеларије су услужни органи локалне управе и на територији града Ваљева има их 18:

Назив	Насељена места која обухвата
БРАНКОВИНА	Бранковина, Козличић, Близоње и Бабина Лука
ГОРЊА БУКОВИЦА	Горња Буковица и Доња Буковица
ГОЛА ГЛАВА	Гола Глава
ГОРЊИ ТАОР	Горњи Таор
ДИВЦИ	Дивци, Кланица, Лозница и Веселиновац
ДРАЧИЋ	Драчић, Равње, Зарубе, Белић, Бранговић, Ковачице, Пријездић и Бачевци
КАМЕНИЦА	Каменица, Осладић и Стапар
КОТЕШИЦА	Котешица, Рабас и Јошева
ЛЕЛИЋ	Лелић, Сушица и Стрмна Гора
ЛЕСКОВИЦЕ	Богатић, Доње Лесковице и Горње Лесковице
ЛУКАВАЦ	Лукавац и Дупљај
МИЛИЧИНИЦА	Миличиница
ОГЛАЂЕНОВАЦ	Оглађеновац и Влашчић
ПАУНЕ	Пауне, Мрчић
ПОПУЧКЕ	Попучке
ПОЋУТА	Бразовице, Тубравић, Вујиновача, Ребељ, Совач, Мијачи, Кунице, Стубо и Ровни
ПРИЧЕВИЋ	Причевић, Беомужевић, Мајиновић и Тупанци
СТАВЕ	Бобова, Ситарике, Станина Река, Суводање и Врагочаница

Месне канцеларије врше послове који се односе на лична стања грађана (вођење матичних књига и

издавање извода и уверења, састављање смртовница, вршење пописа имовине и др.), вођење

бирачких спискова, оверу рукописа, преписа и потписа, издавање уверења о чињеницима када је то одређено законом, вршење послова пријемне канцеларије за општинске органе управе, вршење административно-техничких и других послова збора грађана, чувања нађених ствари до предаје економату или другом надлежном органу, вођење других евиденција када је то предвиђено законом и другим прописима (о деци дораслој за основну школу, о обвезницима месног самодоприноса и слично), пружање стручне помоћи у поступку изјашњавања грађана за месни самодопринос, пружање стручне помоћи месним заједницама.

Облици непосредног учешћа грађана у остваривању локалне самоуправе

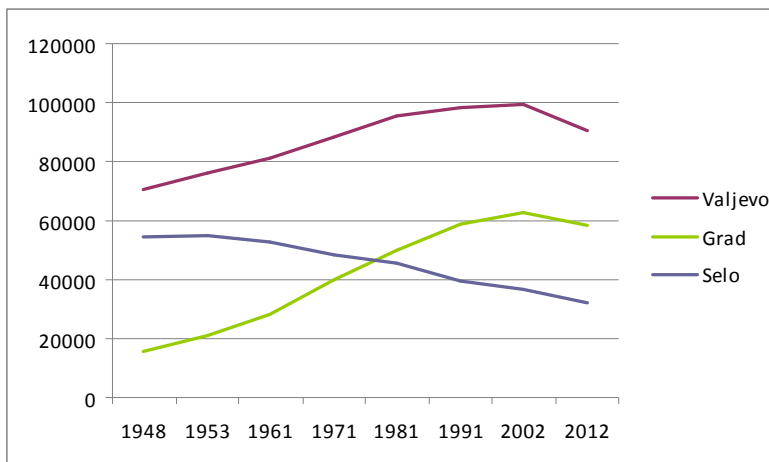
Грађани који имају бирачко право и пребивалиште на територији града Ваљева могу непосредно учествовати у остваривању локалне самоуправе путем грађанске иницијативе, збора грађана и референдума. То су неки од начина на који мештани села могу покренути предлоге за решавање разних проблема са којим се сусрећу. Тако на пример збор грађана се може сазвати за територију или део територије месне заједнице, при чему је градска управа дужна да им пружи стручну помоћ.

АКТИВНОСТ МЕСНИХ ЗАЈЕДНИЦА ЈЕ У САДАШЊЕМ ТРЕНУТКУ НЕДОВОЉНА И ОГЛЕДА СЕ У ИНИЦИЈАТИВАМА ПОЈЕДИНАЦА, ПРИ ЧЕМУ ЈЕ СИГУРНО ДА МОЖЕ БИТИ ЗНАТНО УНАПРЕЂЕНА. ВАЖАН ПРАВАЦ ОВЕ СТРАТЕГИЈЕ ЈЕ ЈАЧАЊЕ АДМИНИСТРАТИВНЕ СТРУКТУРЕ НА СЕЛИМА КРОЗ ОСНИВАЊЕ ЛОКАЛНИХ АКЦИОНИХ ГРУПА, ПОВЕЋАЊЕ ОПСЕГА АКТИВНОСТИ САДАШЊЕ СТРУКТУРЕ МЕСНИХ КАНЦЕЛАРИЈА И КРОЗ ЈАЧАЊЕ ГРАЂАНСКИХ ИНИЦИЈАТИВА.

1.3. Демографски показатељи

НАПОМЕНА: Основни демографски показатељи су извршени у релативном износу на основу резултата спроведеног истраживања. У апсолутним терминима, сем укупног броја становника се може говорити након званичних извештаја пописа у 2011. години. Стога ће бити извршена ревизија стратегије након званичног саопштавања резултата пописа.

Број становника у руралном подручју Ваљева се смањивао у последњих 60 година. Према званичним подацима пописа из 2012. године број становника у руралном Ваљева подручју је 32.126 што је за око 4.500 људи мање у односу на попис из 2002. године. За разлику од претходног периода до 2002. године где се број становника у граду константно повећавао у последњих десет година дошло је до смањења броја становника како у граду тако и у селу.

Кретање броја становника у руралном и урбаном подручју Ваљева.

Извор: Завод за статистику Републике Србије

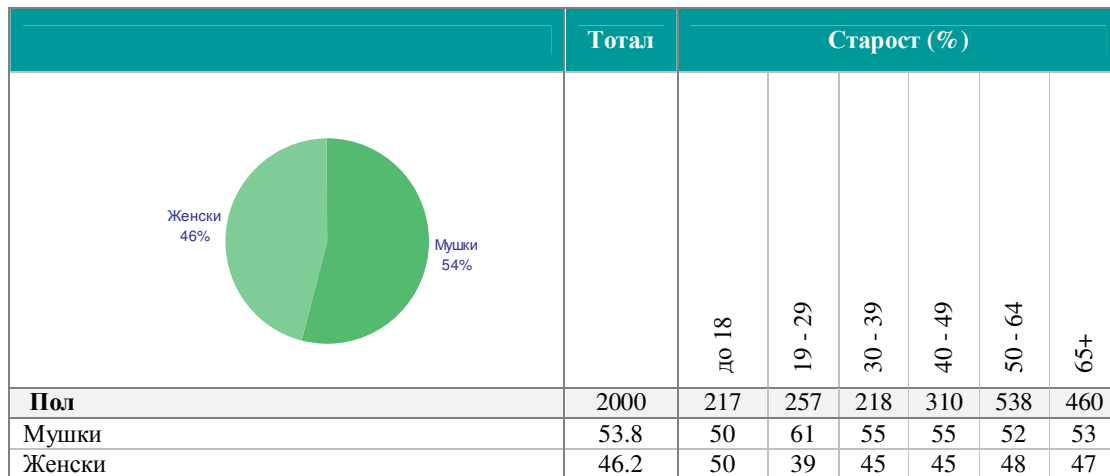
Према квалитативним подацима један од основних разлога одлива становника из руралног подручја је доживљај живота у граду као атрактивнијег у односу на село. Становници села живот у граду доживљавају као атрактивнији јер им омогућава већу удобност и већи број различитих стимулација какав немају у селима.

У руралном подручју Ваљева живи 53,8% становништва мушког пола и 46,2% женског пола.

Структура становништва према полу показује највећу разлику између мушкараца и жена у старосној групи од 19 до 29 година. У овој старосној групи се налази 61% мушког становништва и 39% женског становништва. Према мишљењима становника анкетираних села један од разлога овакве структуре јесте одлив женске популације која села напушта раније и чешће од мушкараца из различитих разлога социолошко - психолошке природе. Основна хипотеза је да су

мушкарци као будући носиоци пољопривредних газдинстава интензивније стимулирани од стране родитеља и других ауторитативних фигура да

остану у селима док су жене стимулисане да заснују брачне и друге партнерске заједнице у урбаном подручју.

Структура становништва по полу и старости у руралном подручју Ваљева.

Извор: Сprovedено истраживање у децембру 2010. године.

ЈЕДАН ОД ОСНОВНИХ ЦИЉЕВА СТРАТЕГИЈЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ВАЉЕВА ЈЕ СМАЊЕЊЕ РАЗЛИКА У УСЛОВИМА ЖИВОТА ИЗМЕЂУ РУРАЛНОГ И УРБАНОГ ПОДРУЧЈА КАКО БИ СЕ ЗАУСТАВИЛА МИГРАЦИЈА ИЗ СЕЛА У ГРАД И КАКО БИ СЕ УТИЦАЛО НА ДЕМОГРАФСКУ СТРУКТУРУ РУРАЛНОГ СТАНОВНИШТВА У СМISЛУ СМАЊЕЊА ПРОСЕЧНЕ СТАРОСТИ И УЈЕДНАЧАВАЊА БРОЈА СТАНОВНИКА МУШКОГ И ЖЕНСКОГ ПОЛА, ПОСЕБНО У МЛАЂИМ СТАРОСНИМ ГРУПАМА.

1.4. Економија

Главни економски потенцијал села Ваљевског краја представља пољопривреда - акценат је на воћарству и сточарству и на преради воћа и млечних производа. Такође предузетништво је у мањој мери заступљено код појединих становника. Виша прерада прехранбених производа, сеоски туризам, ручна радиност, традиционална текстилна производња и израда сувенира су само неке од активности које су потенцијал, али је потребно још доста рада да постану самоодрживи.

Основни носиоци економског развоја на селу су појединачна пољопривредна газдинства.

1.4.1. Економско стање пољопривредних газдинстава

Најчешћи извор прихода пољопривредних домаћинства у Ваљевоу је приход од продаје сопствених пољопривредних производа и производа које су произвели у свом газдинству (77.5%). Свако друго домаћинство има приход од пензије пољопривредне или неке друге (49.8%), док 36.7% наводи приход од запослења ван пољопривреде. Сви остали извори прихода су навођени у знатно мањем броју.

Вишеструки одговори: База: укупна циљна популација

Извори прихода домаћинства и главни приход

Иста је ситуација и кад се издваја један, основни извор прихода: 44.2% приход од продаје сопствених пољопривредних производа наводи приход од запослења ван пољопривреде, 28.8% приход од пензије и 23.4% приходи од запослења ван пољопривреде. Ако све приходе у вези са пољопривредом третирамо заједно (приход од продаје сопствених производа, приход од вршења услуга опремом и механизацијом, наднице за пољопривредне послове и рентирање земљишта и непокретности) добијамо да 45.8%

пољопривредних домаћинстава наводи неки од пољопривредних прихода као свој основни.

- Домаћинства где је доносилац одлука жена чешће као главне изворе прихода наводе пензије и приходе од запослења ван пољопривреде.
- Приходи од запослења ван пољопривреде карактеристични су за домаћинства где је доносилац одлуке лице од 25 до 50 година, као и лица са вишим степеном образовања (има макар средњу школу), док су наднице за рад у пољопривреди знатно чешће међу ниже образованим испитаницима.

ЈЕДАН ОД ЦИЉЕВА ОВЕ СТРАТЕГИЈЕ ЈЕ ПОВЕЋАЊЕ ПРИХОДА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ГАЗДИНАСТАВА ОД ПРОДАЈЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА АЛИ И ПРОШИРЕЊЕ ИЗВОРА ПРИХОДА ОД ДРУГИХ НЕПОЉОПРИВРЕДНИХ ДЕЛАТНОСТИ КРОЗ ДИВЕРЗИФИКАЦИЈУ РУРАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ.

1.4.2. Воћарство

Гајење воћа на подручју Града Ваљева има дугу традицију. Изузетно повољни земљишни и климатски услови омогућавају гајење свих континенталних врста воћа, као и винове лозе. Благо побрђе и припланински део надморске висине од 200 до 800 м пружају могућност вертикалног распореда воћних врста уз избор најповољнијег положаја и експозиције за сваку воћну врсту, а у оквиру ње и сорту. Количина падавина која се у просеку креће 750 мм воденог талог даје могућност да се воћарска производња одвија и у условима „сувог воћарења“, нарочито у вишим пределима где је и сума падавина нешто већа.

Шљива, као доминантна врста, заузима највеће површине под засадама (6500 ха).

Сорта шљиве Пожегача била је најзаступљенија до пре 20 година када је замењена сортом Стенлеј и сортама створеним у Институту за воћарство и виноградарство у Чачку, због све присутнијег и деструктивнијег вируса шарке шљиве. Сува шљива и производња ракије су главни производи од плода шљиве, а у последње време доста се производи и стона шљива сорте Чачанска лепотица.

Ваљевско малиногорје простире се на око 1000 ха и представља важан производни рејон Западне Србије. У сортименту најзаступљенија је сорта Виламет, која се одлично адаптирала на услове ваљевског краја испољавајући своје пуне биолошке, технолошке и производне особине.

У последњих двадесетак година купина је доживела праву експанзију у свом ширењу захваљујући новоствореној сорти Чачанска

бестрна, која се показала као врло приносна, али не и толико квалитетна, што је условљавало цикличне промене у површинама под купином, као и варирање цене свежег плода.

Остале воћне врсте су мање заступљене и њихова производња задовољава потребе углавном потребе локалног тржишта.

Гајење винове лозе у последњих десетак година је нешто интензивније, што је и довело до отварања три винарије на подручју града Ваљева и означавања Ваљева у пројекту "Путеви вина Србије".

ВОЋАРСТВО И ВИНОГРАДАРСТВО, НА ПОДРУЧЈУ ГРАДА ВАЉЕВА МОРАЈУ ПРЕДСТАВЉАТИ ЗНАЧАЈНУ ГРАНУ ПОЉОПРИВРЕДЕ И У ЊУ СЕ МОРА СИСТЕМАТСКИ УЛАГАТИ БЕЗ ОБЗИРА НА ДРУШТВЕНО-ЕКОНОМСКЕ ПРОМЕНЕ. ПРИОРИТЕТ СЕ МОРА СТАВИТИ НА ПОДИЗАЊЕ САВРЕМЕНИХ ЗАСАДА ШЉИВЕ ОДАБРАНИМ СОРТИМЕНТОМ ЗА СВЕЖУ ПОТРОШЊУ И СУШЕЊЕ. ЈАГОДАСТО ВОЋЕ, КАО ВАЖАН ИЗВОЗНИ ПРОИЗВОД, МОРА СЕ ФИНАЛИЗОВАТИ УЗ ПОШТОВАЊЕ ЗАХТЕВА ТРЖИШТА. ЕЛИМИНИСАЊЕ СУШЕ И ШТЕТА ОД ГРАДА НАМЕЋЕ СЕ КАО УСЛОВ УСПЕШНЕ И КВАЛИТЕТНЕ ПРОИЗВОДЊЕ, ПА СЕ НАВОДЊАВАЊУ И ПОСТАВЉАЊУ ПРОТИВГРАДНИХ МРЕЖА МОРА ПОСВЕТИТИ ПОСЕБНА ПАЖЊА И ИЗДВОЈИТИ НЕОПХОДНА СРЕДСТВА ПРИЛИКОМ ПОДИЗАЊА НОВИХ ЗАСАДА.

1.4.3. Сточарство

Сточарство представља основу за успешност целокупне пољопривредне производње. Предиспозиције у погледу расположивих површина за производњу хране за животиње и у погледу дуге и стабилне традиције сточарства, указују на позитивне могућности овог краја. Са друге стране, успешно сточарство захтева предвидиву и дугорочну националну политику што није случај у овој области. Овакав однос довео је до низа структуралних проблема и кризе у свим гранама сточарства. Веома важан разлог кризе у сточарству је и сталан пораст цена инпута (семе, вешт. ђубриво, гориво, трошкови лечења), док цене примарних производа сточарства -млеко, месо, јаја...-нису пратиле овај тренд.

Говедарство је најразвијенија грана сточарства у селима Ваљева. Број грла говеда је у паду последње деценије и сада се креће на нивоу 25.000 крава и јуница (од тога је 4000 јуница). До значајног смањења броја крава, дошло је код малих и средњих газдинстава која нису у могућности да се даље развијају за тржишну производњу млека. Носиоци говедарске производње остају фармери који имају већи број грла, јер су једноставно везани постојањем објеката, механизације и кредитним аранжманима за млеку. Дугорочније гледано, у производњи млека бележи се сталан пад броја произвођача уз лагани раст откупљених количина млека.

Важно је знати да је млеко сектор који доноси највишу вредност примарне производње а да се знатна количина млека не предаје млекарима, већ се прерађује у традиционалне млечне производе. Ова чињеница је битна јер у њој лежи могућност за пласман производа од стране мањих пољопривредних газдинстава, али под условом подизања нивоа хигијенско-санитарних мера и услова производње традиционалних млечних производа, као и обједињеног наступа индивидуалних произвођача.

Производња меса је такође суочена са структурним проблемима, без јасне и предвидљиве националне политике подршке према овом сектору. Парадокс је да овај сектор има једну од највећих шанси у даљем поступку приближавања ЕУ, али ће истовремено бити изложен додатним притисцима и захтевима. Тов јунади се одвија у организацији правних лица при чему се прва фаза това одвија на газдинствима коопераната. Понуде меса из организоване производње индивидуалних произвођача нема, иако постоје солидни капацитети за тов у индивидуалном сектору. Ова чињеница се мора искористити ако се зна да се говеће месо користи као животна намирница, као сировина за прерађивачку индустрију и као роба у међународној трговини.

Говедари ваљевског краја су одгајивачи сименталског говечета, при чему грла у матичном запату дају добре репродуктивне и производне резултате. Одгајивачи су укључени у Удружења одгајивача сименталца.

Овчарство је грана сточарства која је такође у структурним проблемима, без обзира на изузетан потенцијал овог краја за производњу јагњећег меса. Расна структура оваца је добро позната - сјеничка оплеменења и виртемберг. Један број индивидуалних произвођача је организован у оквиру Удружења "Колубарски овчари" са циљем унапређења овчарства. Манифестација која постоји и која треба да допринесе унапређењу овчарства је изложба оваца која се сваке године организује од стране Дирекције за пољопривреду и робне резерве. Простор који постоји за даље унапређење ове гране је обједињавање наступа индивидуалних произвођача у понуди јагњећег меса, тим пре што постоје упити за ову робу а технологија гајења је једноставна без високих захтева за улагањем.

Свињарство као грана сточарства није карактеристична за територију Ваљева што не значи да нема успешних и савремених одгајивача. Ова производња је изразито цикличног карактера,

без обједињеног наступа индивидуалних произвођача.

Живинарство је од некада веома развијене гране сточарства у ваљевском крају, која је била ослоњена на јаке привредне субјекте из ове области, сведено на индивидуалне произвођаче. И ова производња је изразито цикличног карактера, без обједињеног наступа индивидуалних произвођача.

Пчеларство је грана сточарства са високим потенцијалом али и специфичним карактеристикама: велики број одгајивача, организовани у више удружења без икаквог обједињеног наступа са својим производима у смислу количине, квалитета и континуитета према купцима.

Говорећи о било којој грани сточарства, главна одлика су мале производне јединице, низак ниво производње по производној јединици и неорганизованост, што не може осигурати конкурентност пољопривредним произвођачима. Тржиште ових производа у нашој земљи се све

више отвара, што намеће јачу конкуренцију а са друге стране се намећу све виши стандарди у хигијенско-санитарно-ветеринарским захтевима према нашим произвођачима.

Основне мере којима произвођачи могу деловати на поправљање положаја свог газдинства су спровођење одгајивачких програма као и остали видови рационализације производње. Главни носиоци ових активности су саветодавна служба, основне одгајивачке организације, Дирекција за пољопривреду и робне резерве града Ваљева. Сви акциони планови у стратегији су платформа која комбинује одређене субвенције и регресе заједно са едукативним обукама. Сваки акциони план је сачињен као део интегралног пројекта из којег је на темељу расположивих закона и правилника, стратегија, као и тренутних биланса грана сточарства Републике Србије и резултата одгајивачких програма изграђена пројекција развоја, уважавајући при томе садашње и пројектоване показатеље исплативости производње примарних сточарских производа.

ИМПЕРАТИВ ЗА СТОЧАРСТВО ВАЉЕВСКОГ КРАЈА ЈЕ: УНАПРЕЂЕЊЕ ГЕНЕТСКОГ САСТАВА, УКРУПЊАВАЊЕ ПОНУДЕ - ОРГАНИЗАЦИОНО ПОВЕЗИВАЊЕ ИНДИВИДУАЛНИХ ПРОИЗВОЂАЧА, ПОДИЗАЊЕ ОДГАЈИВАЧКО-ЗООТЕХНИЧКОГ НИВОА И ВЕТЕРИНАРСКО-ЗДРАВСТВЕНЕ КУЛТУРЕ. СВИ АКЦИОНИ ПЛАНОВИ У СТРАТЕГИЈИ СУ ПЛАТФОРМА КОЈА КОМБИНУЈЕ ОДРЕЂЕНЕ СУБВЕНЦИЈЕ И РЕГРЕСЕ ЗАЈЕДНО СА ЕДУКАТИВНИМ ОБУКАМА.

1.4.4. Рурални туризам

Схватање туризма је углавном везано за град и планине, међутим, подручје града Ваљева располаже значајним природним, економским, историјским и културним потенцијалима за развој руралног туризма.

Рурални туризам се почео развијати у овом крају пре 20-30 година. Након првобитног узлета и развоја сеоских газдинстава за пружање услуга у овој делатности, последњих година је дошло до опадања броја газдинстава која се баве овом делатношћу. Један од разлога је што нису имали подршку за своје програме ни од државних ни од локалних програма развоја, при чему се пред њих постављају све виши стандарди и захтеви које морају да испуне. Међутим, квалитетном организацијом кадрова из своје локалне заједнице може се знатно унапредити квалитет услуга и омогућити испуњење услова за категоризацију објеката.

Тренутна туристичка понуда се базира на природним ресурсима Ваљевских планина и околине Ваљева као и на самом граду. И поред познатих капацитета ван града и манифестација које пропагирају село, понуда руралног туризма и сеоских домаћинстава је недовољна.

Понуда руралног туризма у нашем крају се може поделити на:

1. прави рурални туризам - пољопривредна газдинства која се баве туризмом као

додатном или основном активношћу и на тај начин пласирају своје пољопривредне производе.

2. пословни рурални туризам - новоизграђени комплекси где додир са селом, у већини случајева, није примаран.

На територији Града Ваљева у тренутку израде ове стратегије постоји 15 регистрованих објеката за смештај (домаћа радиност) у сеоским срединама.

Гости су углавном из великих центара попут Београда и Новог Сада али и инострани гости постају све чешћи. Уобичајени су гости у породичној варијанти док су индивидуални посетиоци знатно ређи. Тренд који се уочава последњих пар година је и повећан број инвеститора у области тзв. пословног руралног туризма. Развој руралног туризма је значајан што пружа могућност за развој ванпољопривредних активности на селу, попут угоститељства, предузетничких идеја...За развој руралног туризма посебан значај има Просторни план подручја посебне намене слива водоакмулације "Стуборовни".

НАПОМЕНА: Детаљна анализа и препоруке за развој сеоског туризма се налазе у документу Ревизија локалне стратегије за одрживи развој града ваљева - развој руралног туризма који је израђен под покривитељством УНДП агенције

Уједињених Нација у оквиру пројекта "Одрживи туризам у функцији руралног развоја".

РАЗВОЈ СЕОСКОГ ТУРИЗМА ИМА ПОСЕБАН ЗНАЧАЈ ЗА УКУПНИ РУРАЛНИ РАЗВОЈ ВАЉЕВА. С ТОГА ЈЕ И ИЗДВОЈЕН У ОКВИРУ ОПШТЕГ ЦИЉА - ДИВЕРЗИФИКАЦИЈА ДЕЛАТНОСТИ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ГАЗДИНАСТАВА. ПЛАНИРАНЕ КОНКРЕТНЕ АКТИВНОСТИ СЕ ОДНОСЕ НА: ИСТРАЖИВАЊЕ ТУРИСТИЧКОГ ТРЖИШТА ЗА СЕОСКИ ТУРИЗАМ, УЛАГАЊЕ У ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ, РАЗВОЈ И ЈАЧАЊЕ ЛОКАЛНИХ АКЦИОНИХ ГРУПА, СТВАРАЊЕ ЈЕДИНСТВЕНОГ ТУРИСТИЧКОГ ПРОИЗВОДА, СТАЛНО УНАПРЕЂИВАЊЕ ЛОКАЛНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ ЈАЧАЊЕ ПОНУДЕ У ЗИМСКОМ ПЕРИОДУ И ПРОМОЦИЈУ И ОЧУВАЊЕ КУЛТУРЕ И ТРАДИЦИЈЕ.

1.5. Образовање

Велики проблем школа ваљевског краја је смањење броја ђака. Деца из сиромашних и ромских породица мање завршавају основну школу и више их се осипа током школовања, посебно на прелазу у 5. разред, што указује на постојање проблема недовољног схватања важности образовања.

На територији града Ваљева има седам градских основних школа и осам сеоских. Укупан број одељења у руралном подручју је 40, а школску 2011/12. годину уписало је 1.291 ученик. Највише ученика уписано је у Бранковини 209, а село са најмање ученика је Букови, где основно образовање похађа само 1 ученик.

Велики број родитеља који раде у граду, уписују децу у градске школе, тако да овај број деце није коначан.

Посебан проблем са квалитетом образовања у сеоским срединама су и сами програмски садржаји, веома удаљени од карактеристика сеоских средина, нису специфични за те средине и имају мало додирних тачака са животом људи у сеоским заједницама.

Обавезан предшколски програм спроводи се у неким ваљевским селима (Драчић, Поћута, Попучке, Дивци, Ставе), а вртићи за децу узраста три до пет година су реткост, у претходном периоду постојао је само у Бранковини и Ваљевској Каменици.

ИАКО ЈЕ ПОЛИТИКА ОБРАЗОВАЊА ДЕФИНИСАНА НА НАЦИОНАЛНОМ НИВОУ КРОЗ СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ВАЉЕВА ОБРАЗОВАЊЕ СЕОСКОГ СТАНОВНИШТВА ЋЕ БИТИ ДОДАТНО ПОДРЖАНО КРОЗ ТРИ ГРУПЕ МЕРА:

- *УНАПРЕЂЕЊЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ И ПОСЕБНО САОБРАЋАЈА КАКО БИ СЕ УЧЕНИЦИМА ОБЕЗБЕДИЛА ЛАКША ДОСТУПНОСТ ШКОЛАМА.*
- *СТАЛНО ОДРЖАВАЊЕ НИЗА ЕДУКАТИВНИХ САДРЖАЈА ЗА ДЕЦУ У ОСНОВНИМ ШКОЛАМА КАО ДОПУНА РЕДОВНОМ ОБРАЗОВАЊУ*
- *ФИНАНСИРАЊЕ ОБРАЗОВАЊА ОДРАСЛИХ У ОКВИРУ ПОСЕБНИХ ПРОГРАМА НАМЕЊЕНИХ ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПРОИЗВОДЊИ, УДРУЖИВАЊУ И ПРЕДУЗЕТНИШТВУ.*

1.6. Култура и манифестације

Град Ваљево је оснивач и финансијер рада установа културе које имају статус градских јавних служби. Град у мањој или већој мери финансира и суфинансира рад удружења цивилног сектора из области културе. Треба напоменути да је од 2010. године, град Ваљево увео наменски конкурс за финансирање конкретних активности удржења која се баве културном делатношћу.

Садржаји и активности ових установа и удружења доступни су само у градској средини. Једини изузетак су наступи фолклорних ансамбала на манифестацијама које се одржавају у селима. Поред тога, у селима не постоје организовани простори у којима се могу одржавати манифестације културног и сличног садржаја. Сеоски домови су у веома лошем стању са пар изузетака (Каменица, Драчић...)

Међутим, значајан број атракција културне баштине и манифестација овог краја су оријентисани према сеоским подручјима и неговању традиције живота и рада на селу.

Од атракција истиче се спомен комплекс у Бранковини; археолошки локалитети – село Петница и остаци средњовековног утврђења у атару села Бранговић; заштићена етно целина Бебића Лука - засеок села Вујиновача; бројни манастири: Ћелије, Јовања, Пустива, Лелић... О страдању цивила из времена I и II светског рата говоре споменици у селима Повлена и Маљена.

Од бројних манифестација, доста њих се одржава у сеоским срединама или су посвећене очувању традиције села:

1. Међународни фестивал фолклора "Златни опанак", април месец, Ваљево
2. Камп екстремних спортова на Ваљевским планинама: "Авантуристички уранак", април-мај, Wild Serbia
3. Туцијада, Ускрс, село Оглађеновац
4. Фестивал дечијег фолклора: "Мали опанак", мај, Ваљево
5. Дани Владике Николаја, мај, Манастир Лелић - село Лелић
6. Ендуро хепенинг, мај, Ваљевске планине

7. Десанкини мајски разговори, мај, село Бранковина
8. Дан малине, крај јуна, село Бранковина
9. Лековитим стазама Ваљевских планина, јуни, село Подбукови
10. Петровдански дани, 12. јули, село Ваљевска Каменица
11. Дани купина, крај јула, село Ставе
12. Ваљевски изазов, јули, Авантуристичка трка Ваљевским планинама
13. Тешњарске вечери, јули, Градска манифестација која негује народно стваралаштво и старе занате
14. Сабор фрулаша, јули, Манастир Лелић - село Лелић
15. Рели ципова, септембар, Ваљевске планине - Повлен
16. Фестивал дуван чварака, октобар, Ваљево Дани гљива, октобар, Маљен – Медведник
17. Колубарски вез, октобар, Ваљево

РУРАЛНО ПОДРУЧЈЕ ВАЉЕВА ИМА ПОТЕНЦИЈАЛ ЗА БОГАТЕ КУЛТУРНЕ САДРЖАЈЕ. ДАЉИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА КУЛТУРЕ У РУРАЛНОМ ПОДРУЧЈУ СЕ ОДНОСЕ НА ПОВЕЋАЊЕ ДОСТУПНОСТИ УРБАНИХ САДРЖАЈА СТАНОВНИЦИМА ВАЉЕВСКИХ СЕЛА, НА ЈАЧАЊЕ ПОСТОЈЕЋИХ КУЛТУРНО ТУРИСТИЧКИХ МАНИФЕСТАЦИЈА И ПРОМОЦИЈУ КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ. ТАКОЋЕ РЕКОНСТРУКЦИЈА СЕОСКИХ ДОМОВА ЋЕ ДОПРИНЕТИ УСПОСТАВЉАЊУ ИНФРАСТРУКТУРНЕ ОСНОВЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ РАЗЛИЧИТИХ КУЛТУРНИХ САДРЖАЈА.

Неке од ових манифестација су изгубиле првобитну популарност, попут Дана малине у Бранковини при чему треба напоменути да је ово манифестација са традицијом дугом 50 година и стога је потребно увести додатне садржаје и унапредити концепт организације ове манифестације. Мало је манифестација у Србији са овако дугом традицијом и тим пре треба радити на њеном оживљавању и добијању епитета „културне манифестације“. Позитивно је да су се последњих година појавиле нове манифестације које на један савремен начин приказују село (авантуристичке и рели трке, екстремни спортови). Карактеристична је чињеница да је иницијатива и организација ових манифестација потекла из градске средине и млађе популације. Такође се издвајају новије манифестације за које је иницијатива и организација потекла од самих мештана сеоских средина: Дани купина на Ставама, Туцијада у Оглађеновцу.

Манифестације су остале на нивоу локалне понуде окренуте домицилном становништву, иако уз промене концепција и адекватну промоцију могу бити занимљиве за ширу публику.

1.7. Удружења грађана

Веома снажан потенцијал, који није искоришћен, лежи у удружењима односно невладиним организацијама. Ваљево има неколико асоцијација-удружења која су директно окренута руралном окружењу, његовим потенцијалима али и неговању и одрживом коришћењу ових ресурса. Карактеристика ових удружења је да је иницијатива потекла из градске средине а не директно од мештана сеоских средина иако су ова удружења својом делатношћу окренута руралном развоју. У тренутку израде ове стратегије најактивнија удружења су:

- Удружење домаћина Ваљево - сврха Удружења је унапређење живљења на селу са посебним освртом на развој руралног туризма.
- Гљиварско друштво Ваљево - сврха Удружења је едукација у вези правилног сакупљања, коришћења и заштите гљива и других шумских плодова.
- Еколошко бициклистичко друштво Green bike - сврха Удружења је заштита животне средине и промоција рекреативног бициклизма и циклотуризма.
- Wild Serbia - авантуристички туризам.
- Ваљево за Вас - сврха Удружења је културни туризам и други повезани облици туризма.
- Тешњарска ризница - сврха Удружења је унапређење, афирмација, очување, заштита старих, уметничких и традиционалних заната као дела културне баштине.

Удружења која су окренута унапређењу пољопривредне производње нису заступљена у већем броју и сигурно је да треба подстрека даљем удруживању и јачању постојећих асоцијација:

- Удружење виноградара и винара "Градина" чија је сврха унапређење и афирмација виноградарства и винарства овог краја.
- Удружење овчара "Колубарски овчари" са циљем унапређења овчарства.
- У оснивању је удружење одгајивача говеда сименталске расе.

У самим селима су најбројнија удружења која су окренута спортским активностима - углавном фудбалски клубови и ловачка удружења.

УДРУЖИВАЊЕ У СЕЛИМА ЈЕ КАРИКА КОЈА ВЕЋ ДУГО НЕДОСТАЈЕ У ВАЉЕВУ. ЗГОБ ТОГА ЈЕ ЈЕДАН ОД ЗВАНИЧНИХ ОПШТИХ ЦИЉЕВА СТРАТЕГИЈЕ И ЈАЧАЊЕ УДРУЖЕЊА КРОЗ ЊИХОВУ ФИНАНСИЈСКУ ПОДРШКУ И ЕДУКАЦИЈУ. КОНКУРЕНТНА ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА АЛИ И СПРОВОЂЕЊЕ ГРАЂАНСКИХ ИНИЦИЈАТИВА НА СЕЛУ СЕ ТЕШКО МОГУ ЗАМИСЛИТИ БЕЗ ЈАКИХ УДРУЖЕЊА.

1.8. Здравствена заштита

Дом здравља Ваљево је носилац примарне здравствене заштите за 96.500 становника града Ваљева.

Здравствену заштиту пружа и преко мреже 16 амбуланата од којих се 12 налази у ваљевским селима. Амбуланте у Поћути и Каменици имају сталне лекаре док остале сеоске амбуланте имају седмичне распореде рада лекара. Становници удаљених, посебно планинских села имају мање доступну здравствену заштиту при чему је овај проблем изражен код старачких домаћинстава.

То је један од разлога да се здравствена заштита приближи пацијентима у селу. Циљ изласка на терен је рана дијагностика а затим и благовремено и адекватно лечење. На овај начин се промовише здравље и снима здравствена ситуација на одређеном терену. То је начин да се планирају мере за побољшање здравственог стања становништва.

Дом здравља Ваљево је пре 14 година по први пут организовао здравствену акцију „Медицинско село“. То је посебан вид пружања здравствене заштите на терену где се у току једног дана прегледа више стотина мештана једног сеоског подручја. Након неколико година паузе ова акција је обновљена у 2011. години посетом Поћути, Каменици и Дивцима.

Акције овог типа организују се и у другим крајевима, али је ваљевска јединствена по броју лекара који је реализују и по богатству садржаја. Обављају се општи и специјалистички прегледи (ЕКГ, покретни ултра звук, трансфузија, стоматолошки преглед, гинеколошки преглед, офталмолог..) присутне су и мобилне екипе кућне неге за непокретне у сеоским домаћинствима, пружају се лабораторијске услуге и услуге апотеке. У акцију су укључени Црвени крст, Центар за

социјални рад, Завод за јавно здравље, месна заједница, Саветдавна стручна служба за пољопривреду, школе, средства јавног информисања, предузетнички сектор, јавна и приватна предузећа као и појединци.

Поливалентна патронажна служба је носилац организације акције „Медицинско село“. Пре акције, патронажни техничари обилазе терен и региструју пунктове за прегледе, евидентирају старе и непокретне за кућне посете, организују предавања са здравственом тематиком. Током акције, на пункту су доступна огледна средства, брошуре, часописи које уређују ученици медицинске школе. Том приликом дели се пропагандни материјал са саветима и информацијама као и готови хигијенски пакети.

Поред здравствених прегледа присутни су и други садржаји који су повезани са здравственом заштитом: изложба „Здрава храна сваког дана“, месец чистоће у месној заједници под називом „најуређенија кућа и окућница“, такмичење предшколске и школске деце на тему унапређења здравља. Штаб акције „Медицинско село“, штампа своју брошуру-новине, где су основне информације везане за здравствену акцију и деле се учесницима. Најзаступљеније болести код прегледаних мештана су: висок притисак, срчана обољења, реуматске болести, болести плућа и шећерна болест. Констатоване су повећане вредности холестерола и триглицерида што се повезује и са лошим навикама у исхрани.

Овакви резултати акције „Медицинско село“ дају оправдање и подршку да се са овом јединственом акцијом треба наставити и наравно даље је унапређивати. Такође, екипе Дома здравља истичу гостопримство и помоћ самих мештана у спровођењу оваквих акција.

НОВИ КОНЦЕПТ ЗДРАВЉА И БОЛЕСТИ ПОДРАЗУМЕВА ПРЕНОШЕЊЕ ТЕЖИШТА РАДА СА БОЛЕСТИ НА ЗДРАВЉЕ, СА БОЛЕСНОГ НА ЗДРАВОГ ЧОВЕКА. У ЗАШТИТИ ЗДРАВЉА СТАНОВНИШТВА ПОРЕД ЗДРАВСТВЕНИХ РАДНИКА МОРАЈУ СЕ АКТИВНО УКЉУЧИТИ ПОРЕД ПОЈЕДИНАЦА, ПОРОДИЦА И УЖА И ШИРА ДРУШТВЕНА ЗАЈЕДНИЦА. ПОРЕД РЕШАВАЊА СВАКОДНЕВНИХ ПРОБЛЕМА ПАЦИЈЕНАТА, ЗДРАВСТВЕНИ РАДНИЦИ БИ ТРЕБАЛО ДА КОРИСТЕ ОРГАНИЗОВАНИ ПЛАНСКИ РАД ЧИЈИ ЈЕ КРАЉИИ ЦИЉ ДА СЕ ДЕЛУЈЕ НА ПОНАШАЊЕ, НАВИКЕ, ОСОБИНЕ И ВРЕДНОСТИ ЉУДИ У ВЕЗИ СА ЗДРАВЉЕМ И БОЛЕШЋУ. ОСНОВНА НАМЕРА СТРАТЕГИЈЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ЈЕ ДА СИСТЕМАТСКИ УНАПРЕДИ ПРОЈЕКАТ "МЕДИЦИНСКО СЕЛО" РАДИ ПОДИЗАЊА ЗДРАВСТВЕНЕ КУЛТУРЕ СЕОСКОГ СТАНОВНИШТВА И БЛАГОВРЕМЕНОГ ОТКРИВАЊА И АДЕКВАТНОГ ЛЕЧЕЊА БОЛЕСТИ.

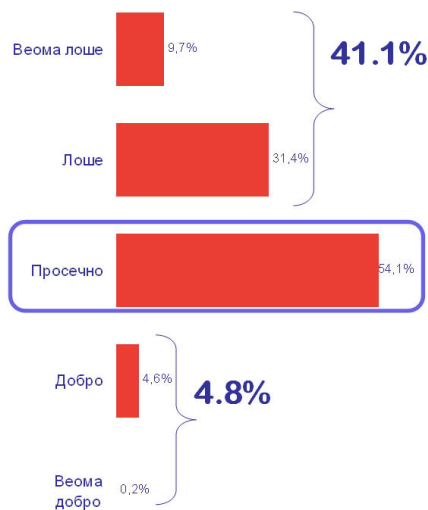
1.9. Социјално стање

Преко половине домаћинстава оцењује свој животни стандард као просечан (54.1%), док тек

4.8% домаћинстава оцењује свој стандард као добар или веома добар. Негативну слику има 41.1% пољопривредника који наводе да је животни

стандард њиховог домаћинства лош или веома лош. Просечна оцена за стандард на скали од 1 до 5 где 1 значи веома лоше, а 5 значи веома добро износи 2.5.

Пољопривредници који живе сами и у старачким домаћинствима, знатно чешће него остали оцењују да је стандард њиховог домаћинства лош.

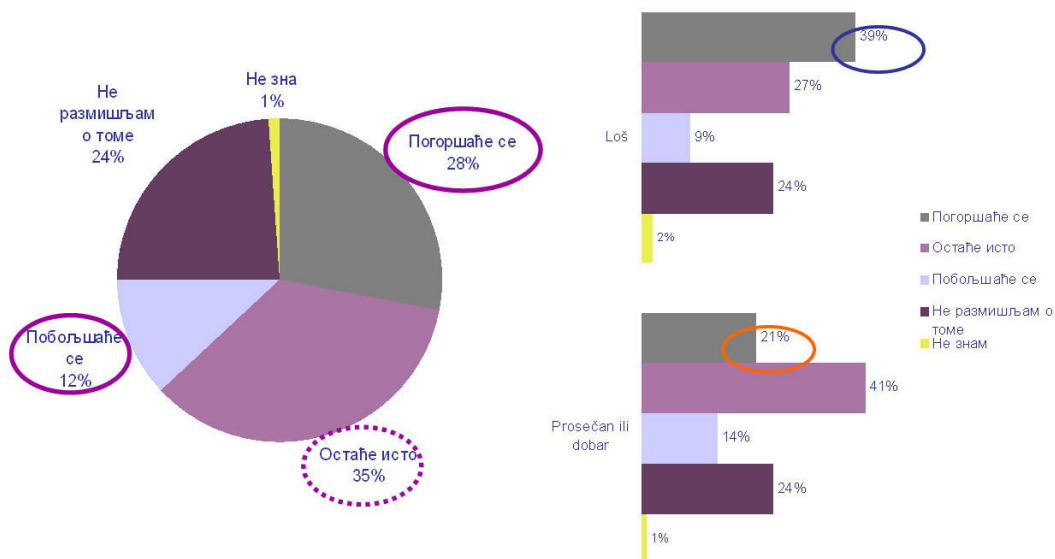

Како оцењујете стандард вашег газдинства у односу на остала газдинства у вашем селу, оцените на скали од 1 до 5?

Већина пољопривредника сматра да ће у наредних 5 година, материјално стање њиховог газдинства остати исто (34.9%). Преко четвртине домаћинстава сматра да ће се њихов стандард погоршавати (28.1%), док 12% сматра да ће остати исти. Скоро сваки четврти пољопривредник не размишља о томе (23.8%).

Лошије прогнозе дају пољопривредници који иначе лоше оцењују актуелни стандард домаћинства.

Како видите материјално стање свог газдинства у наредних 5 година? Да ли мислите да ће се ваше финансијско стање погоршати, остати исто, побољшати?

Процењени нето приход од пољопривредног добра у 2009.г. био је до 5000 ЕУР за свако четврто домаћинство (26.2%), док је скоро половина била без прихода (45.4%).

Обзиром на приходе које имају од пољопривреде, већина пољопривредника описује

своје домаћинство као „сваштарска производња немамо специјализацију“ (83.4%). Ратарство са товом стоке (свињарство и говедарство) наводи 6.9% пољопривредника док све остале категорије наводи знатно мање пољопривредника.

Према резултатима спроведеног истраживања 21% сеоских домаћинстава су старачка домаћинства. Многа старачка домаћинства у селима имају знатно нижи економски статус у односу на просечан животни стандард и стога је неопходно проширити услуге бриге о старим лицима на руралној територији. Развијање институционалне бриге о старима у

локалној заједници кроз геронто услуге је потребно проширити на сеоско подручје. Такође неопходно је подићи ниво свести локалне заједнице о потребама и капацитетима старијих особа. Посебну пажњу је неопходно посветити побољшању положаја осетљивих група старих особа (без породичног старања и физичким или психичким теже оболелим лицима).

ПОДРШКА ПРОЦЕСУ РАЗВОЈА СИСТЕМА ПРУЖАЊА СОЦИЈАЛНИХ УСЛУГА У РУРАЛНОМ ПОДРУЧЈУ ВАЉЕВА ПРУЖАЋЕ СЕ И ПЛАНИРАТИ КРОЗ ПРОЈЕКТЕ И УЧЕШЋА НА КОНКУРСИМА ЈАВНОГ, ПРИВАТНОГ И ЦИВИЛНОГ СЕКТОРА КАО И ОДВАЈАЊА БУЏЕТСКЕ ЛИНИЈЕ У ПЕРИОДУ СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА.

1.10. Инфраструктура и саобраћај

Стање инфраструктуре у руралном подручју је на нижем нивоу у односу на урбано подручје.

1.10.1. Путна инфраструктура

Сеоска путна инфраструктура се у највећој мери састоји од локалних и некатегорисаних путева.

Локални путеви - Укупна дужина локалних путева је 248,06км, од тога 178,59 км са асфалтним коловозним застором а 69,57 км са туцаничким застором. Око 80% путева са асфалтним коловозним застором је урађена у периоду од 1975 до 1995 године, без пројектне документације и са непрописном коловозном конструкцијом, тако да је потребно извршити темељну реконструкцију

истих чија би цена коштања била као и изградња и износила би око 10.000.000,00 динара по километру. У наредном периоду потребно је изградити остатак локалних путева који нису са асфалтним коловозним застором чија оријентациона предрачунска вредност је дата у табели.

Некатегорисани путеви - Некатегорисани путеви од ширег значаја за привредни и друштвени развој града Ваљева су углавном са туцаничком подлогом са пуно ударних рупа и вододерина . Цена коштања по једном километру пута , да би исти био асфатиран износила би око 10.000.000,00 динара.

ЛОКАЛНИ ПУТЕВИ

Р. БР.	ПУТ	ДУЖИНА У КМ			
		УКУПНО КМ	САВРЕМЕНИ КОЛОВОЗ	ТУЦАНИК	ЗЕМЉАНИ
1.	Л 1001 ЛЮЗНИЦА - ВЕСЕЛИНОВАЦ	3,21	1,11	2,10	0
2.	Л 1002 ДИВЦИ - КЛАНИЦА-КАРАУЛА	12,00	5,16	6,84	0
3.	Л 1003 ВАЉЕВО-ЈАСЕНИЦА ПОУЧКЕ	3,00	2,00	0	0
4.	Л 1004 Г.ГРАБОВИЦА-Г. ЗАБРДИЦА	6,50	6,50	1,00	0
5.	Л 1005 ИВЕРАК- Б. ЛУКА-КРШНА ГЛАВА	12,40	12,40	0	0
6.	Л 1006 БРАНКОВИНА-БАБ. ЛУКА КАРАУЛА	11,90	7,57	4,33	0
7.	Л 1007 ВАЉЕВО-Д. БУКОВИЦА Г. БУКОВИЦА-Л 1014	19,80	17,50	2,30	0
8.	Л 1008 (М-4) ЗЛАТАРИЋ- Д. БУКОВИЦА	2,20	2,20	0	0
9.	Л 1009 ВАЉЕВО- РАЂЕВО СЕЛО КОТЕШИЦА	3,50	2,50	1,00	0
10.	Л 1010 ДИВЉЕ БРДО- ЦАРИЋ	3,00	0	3,00	0

11.	Л- 1011 (Р-111) БАЛИНОВИЋ- ПРИЧЕВИЋ	9,95	8,95	1,00	0
12.	Л 1012 ШАБАН. ЋУПРИЈА- РАДИЈА ПАНИН ГРОБ	7,00	7,00	0	0
13.	Л 1013 ЕРАЧКО ГРОБЉЕ- ОГЛАЂЕНОВАЦ-ГАРАЖА (Р- 207)	7,00	3,00	4,00	0
14.	Л 1014 ЦАРИЋ- ОГЛАЂЕНОВАЦ ВЛАШИЋ	19,30	18,30	1,00	0
15.	Л 1015 КАМЕНИЧКО БРДО- БОБОВСКЕ БАРЕ (Р-113)	8,63	8,63	0	0
16.	Л 1016 СТАВЕ-СИТАРИЦЕ-СОВАЧ	10,26	4,20	6,06	0
17.	Л 1017 СТАВЕ -ДРЕНАЈИЋ ЉУБОВИЈА(ЗЕЛЕНИ ВИР)	16,22	4,52	11,70	0
18.	Л 1018 ПОЋУТА-БЕБИЋА ЛУКА	4,00	4,00	0	0
19.	Л 1019 ТУБРАВИЋ- БРЕЗОВИЦЕ ВУЈИНОВАЧА	11,00	5,00	6,00	0
20.	Л 1020 ШАРАН (Р-111)-МИЈАЧИ	5,00	3,71	1,29	0
21.	Л 1021 СТУБО-ЛЕЛИЋ	7,55	3.20	4,35	0
22.	Л 1022 ЛЕЛИЋ-СУШИЦА (ДО ГРОБЉА)	4,00	4,00	0	0
23.	Л 1023 ЋЕБИЋА ЈЕЗЕРО (Р-213) ГОРЊЕ ЛЕСКОВИЦЕ	7,00	7,00	0	0
24.	Л 1024 ГОРЊЕ ЛЕСКОВИЦЕ БАЧЕВЦИ (М-21)	7,00	1,50	5,50	0
25.	Л 1025 ПОВЛЕНСКА КОСА-СИЈАЊЕ	9,00	2,50	6,50	0
26.	Л 1026 КОВАЧИЦЕ (М-21) -БАЧЕВЦИ	4,00	4,00	0	0
27.	Л 1027 КАМЕНИТОВАЦ(М-21)- МРАТИШИЋ	7,75	7,75	0	0
28.	Л 1028 РАДИНО БРДО (М-21)- ЖАБАРИ- КЛИНЦИ	7,83	7,83	0	0
29.	Л 1029 ВАЉЕВО-ШУШЕОКА	5,86	5,86	0	0
30.	Л 1030 ПАУНЕ (Р-259) - КОТЛИНЕ	5,40	3,80	1,60	0
31.	Л 1031 ВАЉЕВО-ПЕТНИЦА- БЕЛОШЕВАЦ	3,30	3,30	0	0
32.	Л 1032 НЕШИНА БАРА(М-21)- ДРАЧИЋ	3,50	3,50	0	0
	УКУПНО КМ	248,06	178,49	69,57	0

Некатегорисани путеви

Р. БР.	ПУТ	ДУЖИНА У km		
		УКУПНО км	САВРЕМЕНИ КОЛОВОЗ	ТУЦАНИК
1	М4 - Млађево- (М4 - Забрдо)	3,00	0,00	3,00
2	М4 (Лукавац) - Црнобара - мост на Колубари	1,20	0,00	1,20
3	М4 (Лукавац) - Савића чесма (Рабровица)	1,10	0,00	1,10
4	М4 (Антонијевића рампа) - Р 270 (Пајића Бара)	1,70	1,70	0,00
5	Р 270 (Дубље) - Дом у Лукавцу	1,50	0,00	1,50
6	М4 (Лукавац)-Дом у Лукавцу- Р270(Дубље)	4,50	4,50	0,00
7	Од Л 1006 (Дом у Бабиној Луци) кроз " Старо Село " до Р 270 (Дупљај)	4,50	1,00	3,50
8	Р 270 (Попучке) - Школа - Богдановића Граница - Млекара - Л 1005 (Међаци)	5,50	0,80	4,70
9	Р 270 (Дупљај) - Школа у Дупљају - река Рабас - "Млекара Међаци"	3,50	0,00	3,50
10	Л 1004 (Горња Грабовица - Росићи -река - Л 1005 (Доња Забрдица)	4,00	0,00	4,00
11	М 21 (сушара у Бранковини) - река Рабас - Л 1004 (Крстивојевићи)	1,10	0,00	1,10
12	Л 1004 (Горња Грабовица - мала) - Јасаеница (" Вила ") - Л 1003 (Дом у Доњој Грабовици)	5,00	1,80	3,20
13	М 21 - Голо Брдо - Матићи - Урошевићи до улице Доњограбовачке	3,70	0,70	3,00
14	М21 (Козличих) - Печати	5,00	0,00	5,00
15	Р 206 А (Јошева) - Печати - М 21 (Бранковина)	8,80	3,00	5,80
16	Р 206 А - Горња Јаутина - до Дружетића	5,00	0,00	5,00
17	Р 206 А(Јаућански Вис) - ("Просек") Л 1014	3,50	0,00	3,50
18	Р 207 (Миличиница " центар ") - Понор (црква) - Крањани - Р 207	5,00	0,00	5,00
19	Р 207 (Миличиница) - Убић - низ реку - Л 1014 (Антића Граница)	6,00	0,00	6,00
20	Л 1014 (" Столице ") - Живковићи - Л 1007 (црква Горња Буковица)	2,50	0,00	2,50
21	Л 1014 (Царић) - Видачица - Доња Буковица - Л1007 (Шабановића Ћуприја)	3,20	0,00	3,20
22	М 4 (Причевић) - Беомужевић - Л 1012 ("Радија")	5,00	0,00	5,00
23	М 4 (Јанкова Воденица) - Стапар - Л 1012 (Панин Гроб)	4,50	4,50	0,00
24	Л 1012 (Панин Гроб) - Л 1007 Горња Буковица	3,50	0,00	3,50
25	М 4 (Ђачка Чесма) - Р 207 (Горња Каменица)	4,00	1,00	3,00
26	М 4 (Доња Каменица) - Драјићи - Л 1015 (Врагочаница)	4,50	0,00	4,50
27	Л 1015 (Сушара у Врагочаници) - Дебели Цер - до пута за Остружањ	5,00	0,00	5,00
28	Р 113 (Мајиновић) - Л 1011 школа у Тупанцима)	3,50	0,00	3,50
29	Л 1016 (Ситаричко гробље) - Ацићи - Р 111 (Кунице)	2,50	0,00	2,50
30	Р 111 (Ставе) - Станина Река	4,50	0,00	4,50

31	Л 1018 (Бебића Лука) - Ребељ - Дом на Медведнику	5,00	0,00	5,00
32	М4 (Мокро Брдо) - Бошковићи - Готовчевићи - Р 111 (Јовања)	4,70	1,50	3,20
33	Р 111 (Јовања) - Пакље	2,00	0,00	2,00
34	Р 111 (Јовања) - Сандаљ	2,00	0,00	2,00
35	Р 213 (Тебића Језеро) - Л 1022 (Новаковићи)	1,30	0,00	1,30
36	Л 1021 (Стубо) - Ребићи - Л 1022 (Новаковићи)	3,70	1,20	2,50
37	Р 213 (Богатић) - кроз Богатић - Л 1023	5,50	0,00	5,50
38	Р 213 (Тебића Језеро) - Р 213 (" Јабука ")	4,00	0,00	4,00
39	Л 1027 ("Језеро") - кроз Кузмановиће - Л 1028 (Жабари)	2,20	2,20	0,00
40	Л 1028 (Винчићи) - до Р 259 (Пауне)	2,20	0,00	2,20
41	М 21 (Бранговић) - кроз Бранговић - М21 (Ковачице)	4,50	0,00	4,50
42	Л 1021 (Белошевац) - десно према " Шумицама " до Л 1031 (Петница)	1,80	0,00	1,80
43	Л 1031 (Белошевац) - Осоје - Клинци - Р 259 (Дом у Клинцима)	2,20	0,00	2,20
44	Црква у Паунама - Вићентијевићи - Л 1030 (Пауне - Котлине)	2,50	0,00	2,50
45	Л 1010 (Ђурићи) - река Рабас - Р 206 А (Сушара)	4,20	0,00	4,20
46	Л 1026 (Дом у Бачевцима) - споменик Обрену Николићу - Обућине - Савићи - Л 1026 (Дом у Бачевцима)	3,50	0,00	3,50
		167,10	21,70	144,00

1.10.2. Електро мрежа

Према оријентационим подацима око 40% укупне електромреже у руралном подручју Ваљево захтева реконструкцију. У редовном програму изградње и реконструкције нисконапонске мреже јавног предузећа Електро Србија Краљево д.о.о. (огранак електродистрибуција Ваљево) у периоду спровођења стратегије биће реконструисана комплетна мрежа. Имајући у виду да локална управа има ограничен утицај на спровођење програма републичких јавних предузећа највећи низ акција је ће бити усмерен на обезбеђивање додатних средстава из различитих спољашњих финансијских извора како би се овај процес убрзао.

1.10.3. Водовод

План развоја водоводне мреже у руралном подручју је део интегралног пројекта развоја

јавног водовода ЈКП "Водовод Ваљево". У наредном тексту дат је преглед пројектних активности у 3 фазе развоја. У акционом плану у пројектном формулару дата је динамика плана развоја водоводне мреже.

ФАЗА 1

1. ВОДОВОД ДЕГУРИЋ, ДРАЧИЋ, ЗАРУБЕ, ЖАБАРИ

Продужење и изградња водовода II и III висинске зоне за водоснабдевање југо - источног дела града. Изградњом овог водовода би се омогућило водоснабдевање свих приградских насеља на том правцу, села Дегурић, Драчић, Зарубе, Жабари и створили услови за водоснабдевање Дивчибара. Процењена вредност инвестиције је 104.000.000,00 рсд.

водовод Дегурић, Драчић, Зарубе, Жабари (радови су делимично изведени)		
ЦС "Гајина"	Q = 60 л/с	30.000.000
цевовод "Гајина - Каменитовац"	Ø 200; Л = 3.800 м	12.000.000
резервоар "Каменитовац"	V = 2 × 300 м ³	18.000.000
ЦС "Каменитовац"	Q = 60 л/с	30.000.000
цевовод "Каменитовац - Брдо"	Ø 200; Л = 800 м	2.000.000
резервоар "Брдо"	V = 2 × 200 м ³	12.000.000

2. ВОДОВОД "ДРОЧИНЕ"

Продужење и изградња водовода II и III висинске зоне за водоснабдевање северо - западног дела града. Изградњом овог водовода би се омогућило водоснабдевање свих приградских насеља на том правцу, села Горња Грабовица и створили услови за водоснабдевање Бранковине. Процењена вредност инвестиције је 57.000.000,00 рсд.

водовод Дрочине:		
резервоар "В пук"	$V = 1 \times 500 \text{ м}^3$	15.000.000
ЦС "Дрочине"	$Q = 30 \text{ л/с}$	15.000.000
цевовод "Дрочине - Грабовица"	$\varnothing 200; L = 3.600 \text{ м}$	9.000.000
резервоар "Грабовица"	$V = 2 \times 300 \text{ м}^3$	18.000.000

3 ВОДОВОД РАЂЕВО СЕЛО, ЗЛАТАРИЋ

Продужење и изградња водовода II и III висинске зоне за водоснабдевање западног дела града. Изградњом овог водовода би се омогућило водоснабдевање свих приградских насеља на том правцу, села Рађево Село и Златарић и створили услови за водоснабдевање још шест села на том правцу. Процењена вредност инвестиције је 48.000.000,00 рсд.

цевовод "Боричевац - ЦС Р. Село И"	$\varnothing 300; L = 800 \text{ м}$	3. 000.000
ЦС "Рађево Село И"	$Q = 25 \text{ л/с}$	12. 000.000
цевовод "ЦС Р.Село И - Р Р.Село И"	$\varnothing 300; L = 2.300 \text{ м}$	8. 000.000
резервоар "Рађево Село"	$V = 2 \times 500 \text{ м}^3$	25. 000.000

ФАЗА 2**1. ВОДОВОД БРАНКОВИНА**

Продужење и изградња водовода за водоснабдевање северо - западног дела града. Изградњом овог водовода би се заокружио примарни систем цевовода и објекта за водоснабдевање свих насеља на том правцу. Процењена вредност инвестиције је 91.000.000,00 рсд.

Бранковина		
цевовод до ЦС В пук - реконструкција	$\varnothing 400; L = 800 \text{ м}$	15. 000.000
ЦС "В пук" - реконструкција	$Q = 60 \text{ л/с}$	32. 000.000
цевовод "ЦС В пук - Р В пук" - реконструкција	$\varnothing 400; L = 800 \text{ м}$	16. 000.000
цевовод "Р Грабовица - Р Бранковина"	$\varnothing 200; L = 4.000 \text{ м}$	10. 000.000
резервоар "Бранковина"	$V = 2 \times 300 \text{ м}^3$	18. 000.000

2. ВОДОВОД ЦАРИЋ

Продужење водовода Рађево Село и изградња водовода за водоснабдевање насеља Доња и Горња Буковица, Котешница, Горња Грабовица - део. Процењена вредност инвестиције је 47.000.000,00 рсд.

Доња и Горња Буковица, Котешница, Горња Грабовица		
ЦС "Боричевац" - реконструкција	радови у току	
цевовод "ЦС Боричевац - Р. Боричевац"	радови у току	
резервоар "Боричевац" - доградња	$V = 1 \times 500 \text{ м}^3$	15.000.000
ЦС "Рађево Село ИИ"	$Q = 20 \text{ л/с}$	10.000.000
цевовод "ЦС Р.Село ИИ - Р Царић" (део изведен)	$\varnothing 300; L = 2.000 \text{ м}$	4.000.000
резервоар "Царић"	$V = 2 \times 300 \text{ м}^3$	18.000.000

3. ВОДОВОД ДРАЧИЋ

Продужење и изградња водовода ИИИ и ИВ висинске зоне за водоснабдевање југо - источног дела града. Изградњом овог водовода би се омогућило водоснабдевање свих приградских насеља на том правцу, села Драчић, Равње, Ковачице, Пријездић и створили услови за водоснабдевање Дивчибара. Процењена вредност инвестиције је 35.000.000,00 рсд.

Драчић, Равње, Ковачице, Пријездић		
ЦС "Брдо"	Q = 40 л/с	20.000.000
цевовод "ЦС Брдо - Р Равње"	Ø 200; Л = 3.000 м	8.000.000
резервоар "Равње"	V = 2 × 100 м ³	7.000.000

ФАЗА 3

1. ВОДОВОД ДИВЦИ

Продужење и изградња водовода за водоснабдевање источног дела града и насеља Дивци, Ваљевска Лозница, Кланица, Лукавац - део. Изградњом овог водовода би се заокружио примарни систем цевовода и објекта за водоснабдевање свих насеља на том правцу. Процењена вредност инвестиције је 36.000.000,00 рсд.

Дивци, Ваљевска Лозница, Кланица, Лукавац, Бабина Лука		
цевовод Лукавац - Дивци	Ø 200; Л = 5.500 м	15.000.000
ЦС "Дивци"	Q = 15 л/с	6.000.000
цевовод "ЦС Дивци - Р Кланица"	Ø 150; Л = 4.100 м	8.000.000
резервоар "Кланица"	V = 2 × 100 м ³	7.000.000

2. ВОДОСНАБДЕВАЊЕ ТУРИСТИЧКОГ МЕСТА ДИВЧИБАРЕ

Туристичко место Дивчибаре се снабдева водом из језера на Чалачком потоку преко ППВ "Дивчибаре" и главног резервоара запремине 200 м³. У току је реконструкција дистрибутивне водоводне мреже. ППВ је капацитета 10 л/сек. Недовољна акумулација воде и капацитет ППВ су ограничавајући фактор у развоју овог туристичког места. Урађен је план детаљне регулације чиме се захтева 30 л/сек воде за санитарне потребе Дивчибара. Покренут је пројекат водоснабдевања Дивчибара из Ваљева са ППВ "Пећина" регионалног система водоснабдевања "Ровни". На овај систем (Ваљево - Дивчибаре) би се повезала сва насеља са јужног и југо источног дела града која се сада снабдевају водом са сеоског водовода "Прскавац" и која немају ни довољну количину ни квалитет воде. Потребно је изградити низ црпних станица и магистралних цевовода до насеља Дивчибаре и повезати разводну мрежу гравитирајућих села на њу. Процењена вредност инвестиције је 250.000.000,00 рсд.

Имајући у виду да је очекивано пуњење хидроакумулације Ровни у планирано у 2013. години, у динамици развоја водоводне мреже

на коју покрива водовод "Кукаљ" очекивано стабилно снабдевање пијаћом водом је у периоду до 2017. године. Подручје око насељеног места Гола Глава се може снабдевати микроакумулацијама, односно артерским бунарима чији капацитети се могу ставити функцију централне водоводне мреже.

1.10.4. Саобраћај

Мрежу саобраћајница на територији града Ваљева чине некатегорисани и локални путеви, као и делови регионалних и магистралних путева који прелазе преко територије Града.

Трасом некатегорисаних путева које се пружају преко једне катастарске општине (села), остварује се веза са локалним путевима који повезују више села, и коначно локалним путевима се остварује веза са деловима регионалних и магистралних путева који прелазе преко територије Града.

Линије јавног аутобуског превоза путника ограничене су мрежом изграђених саобраћајница са савременим коловозом, док је број полазака у току дана на појединим линијама у функцији просторног распореда и густине насељености, и потребе становништва за повезаношћу са градском зоном Ваљева као пословним, школским, здравственим и административним центром.

Постојеће линије приградског карактера су :

- Ваљево - Причевић
- Ваљево – Е.Гробље – Г.Буковица
- Ваљево – Д.Лесковице – Мравињци - Таор
- Ваљево – Поћута – Брезовице - Вујиновача
- Ваљево – Ц.Кафана - Бачевци
- Ваљево – С.чесма – Г.Буковица
- Ваљево – Царић – Оглађеновац
- Ваљево – Забрдица - Дупљај
- Ваљево – Дупљај – Караула
- Ваљево – Царић – Котешица - Гола Глава
- Ваљево – Међаци - Бранковина - Бабина Лука
- Ваљево – Радија – Г.Каменица - Миличница
- Ваљево – Пауне - Дивчибаре
- Јовања – Ваљево – Дивци - Кланица

Врста возила / година	2000	2003	2009.
путнички аутомобили	26.484	29.090	36.105
аутобуси	248	240	227
теретна возила	2.212	2.606	3.606
укупно	28.944	31.936	39.938

Такву тенденцију пада броја путника и рентабилности пословања са једне стране, и пораста броја путничких аутомобила са друге стране, пратило је смањење броја аутобуса и корекција линија и полазака, па су тако у протеклом периоду укинута следеће линије приградског карактера :

- Ваљево – Бранковина - Слатина
- Ваљево – Рајковић - Брежђе
- Ваљево – Пауне - Ђурђевац
- Ваљево – Бранковина – Гола Глава
- Ваљево – Драчић - Мратишић
- Ваљево – Рајковић - Буковац
- Ваљево – Е.Гробље – Г.Каменица - Миличница

Поред обуставе саобраћаја на појединим путним правцима, у циљу ублажавања негативног ефекта смањења броја путника, превозници су увели у саобраћај аутобусе мањих капацитета – минибус.

То представља основну меру рационализације, јер уз нижу потрошњу горива аутобусе мањих капацитета прате нижи и остали експлоатациони и режијски трошкови.

Пошто се и у наредним годинама очекује смањење броја корисника јавног превоза, било да је то везано за смањење броја становника на селу или за повећање броја путничких аутомобила, поред већ уведене мере укључења у саобраћај аутобуса мањих капацитета, у наредним годинама треба увести и друге познате мере рационализације као што су :

- ♦ увођење у саобраћај аутобуса са погоном на течни нафтни гас,

На смањење броја путника и пад рентабилности готово свих приградских линија протеклих година, имали су директног утицаја пад привредних активности и последично смањење мобилности становништва, као и кретање показатеља степена моторизације тако што се на нашем подручју посматрано у периоду 2000-2009.г.:

- број путничких аутомобила увећавао у просеку за 1.069 аутомобила годишње, што за 9 година износи 9.621 аутомобила, док раст изражен у процентима износи 36,3 %,
- у истом периоду број аутобуса бележи благи али сталан пад, па је тако број аутобуса у 2000.г. износио 248, а у 2009.г. 227, што представља пад за 8,5 %.

- ♦ увођење у саобраћај школских аутобуса,

- ♦ унапређење тарифног система и начина наплате (укидање кондуктера),

- ♦ у редован линијски саобраћај увести и аутопревознике са аутобусима мањих капацитета (минибус).

Поред наведених мера рационализације које би требало да допринесу основном циљу – задржавање постојећих линија јавног превоза, неопходна су и :

- стална улагања у путну мрежу јер савременија коловозна подлога смањује трошкове експлоатације кроз смањене трошкове горива и одржавања,
- израда саобраћајне студије која би у области јавног превоза пружила стручну основу за предузимање одговарајућих мера.

1.10.5. Телекомуникације

Телекомуникациона структура која је од велике важности за становнике ваљевских села се развија убрзаним темпом у складу са политиком јавног предузећа Телеком и у последњим годинама се постиже значајан напредак у развоју фиксне телефоније и приступа интернету.

Од краја марта, када ће бити пуштена у рад пристигла АДСЛ опрема, сва села (осим Бабине Луке) западно, северно и источно од Ваљева ће имати квалитет саобраћаја и доступност телекомуникационим услугама на истом нивоу као и у граду Ваљеву – фиксна телефонија без двојника, мобилна телефонија, интернет, ИП ТВ. Квалитетном, подземном присупном мрежом је

покривено преко 85% домаћинстава овог дела града.

Јужни део руралне територије града Ваљева (од Совча и Вујиноваче на западу до Горњих и Доњих Лесковица на југу), заједно са Клинцима и Паунама, немају изграђену квалитетну кабловску приступну мрежу и већина претплатника је решена бежичном фиксном телефонијом (уместо кабла се користи бежични пренос, са тарифом и нумерацијом фиксне телефоније). Коришћење интернета је код њих могуће, али мањим брзинама. Мањи део претплатника на наведеној територији има фиксне телефоне разведене кабловима по стубовима, што ће се у наредном периоду напустити и потпуно прећи на бежичну телефонију (ради се брдовитом и ретко насељеном подручју).

Мобилном телефонијом је покривено преко 95% домаћинстава општине, а у даљем периоду ће се радити на унапређењу постојећих базних станица 4Г сигналом (брз интернет преко мобилне телефоније) и изградња нових, које треба да подигну квалитет покривања корисника (са више базних станица се покрива једна територија).

1.11. Безбедност у руралном подручју Ваљева

У структури извршених кривичних дела највише преовлађују кривична дела из области општег криминалитета, тачније имовински деликти и то најчешће крађе и тешке крађе.

Од укупног броја извршених кривичних дела највећи део се изврши на градском (оријентационо око 70%) док мањи број кривичних дела се изврши на сеоском подручју (мање од 30%) и то углавном на подручју села која се граниче са урбаним делом територије града.

За разлику од градског подручју где су заступљена разноврсна кривична дела на сеоском подручју су углавном кривична дела крађе и то најчешће крађе огревног дрвета, нафте и нафтиних деривата, сировина од гвожђа као и провале у викендице где људи ретко бораве.

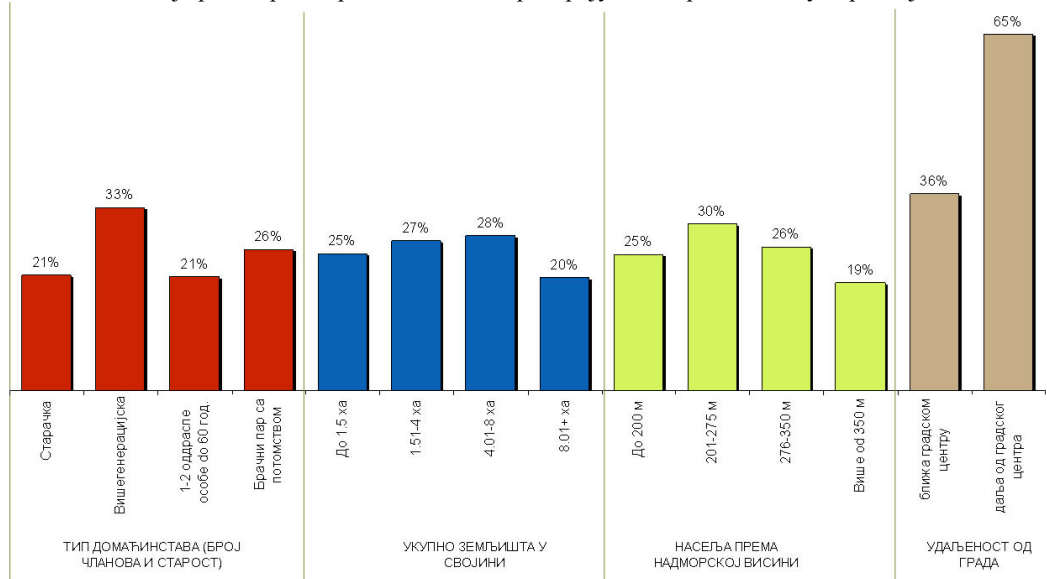
У 2011. години на подручју града Ваљево укупно је евидентирано 25 самоубиства од чега 6 на сеоском подручју, што указује да су особе које живе у градском делу у већој мери склоне суициду у односу на сеоско подручје.

СА АСПЕКТА БЕЗБЕДНОСТИ, УСЛОВИ НА СЕОСКОМ ПОДРУЧЈУ СУ У ЗНАТНО ВЕЋОЈ МЕРИ ПОВОЉНИЈИ У ОДНОСУ НА ГРАДСКО ПОДРУЧЈЕ.

Стање и перцепције пољопривредних газдинстава

Структура домаћинстава је разматрана према основним критеријумима приказаним у наредној табели:

Основна структура домаћинстава

1.11.1. Регистрација пољопривредних газдинстава

Преко половине газдинстава су регистрована пољопривредна газдинства (56.6%), док 43.4% није регистровано. Нешто више нерегистрованих пољопривредних газдинстава има код оних пољопривредника који имају мање земљишта у поседу (до 1.5 ха), и живе сами у домаћинству. Уколико пољопривредно газдинство није регистровано као разлог за то се наводи компликована процедура (23.9%) и да

пољопривредници нису довољно информисани о томе (20.5%).

Детаљнијом анализом се могу утврдити очигледне разлике између регистрованих и нерегистрованих газдинстава. Тако регистрована газдинства имају више чланова, у значајнијем проценту су вишегенерацијска, поседују веће земљишне парцеле, живе од продаје сопствених производа и имају већи степен специјализације производње (биљне или сточарске).

ФОРМАЛНА РЕГИСТРАЦИЈА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ГАЗДИНСТАВА ЈЕ ПРЕДУСЛОВ ЗА КОРИШЋЕЊЕ ИНСТРУМЕНТА ПОМОЋИ ПРЕДВИЂЕНИХ СТРАТЕГИЈОМ. ЗАТО ЈЕ ЈЕДАН ОД ЦИЉЕВА ПОВЕЋАЊЕ ОДНОСА РЕГИСТРОВаниХ ГАЗДИНСТАВА НАСПРАМ НЕРЕГИСТРОВаниХ КРОЗ ИНФОРМИСАЊЕ И ПОМОЋ У ПРОЦЕДУРАМА.

1.11.2. Коришћење земљишта

Сви припадници циљне популације поседују земљиште (без обзира да ли га користе или не) које користе као њиве и баште (100%). Значајан проценат пољопривредника поседује воћњаке (72.2%), док значајно мање њих има винограде (1.3%) и остало земљиште (29.4%).

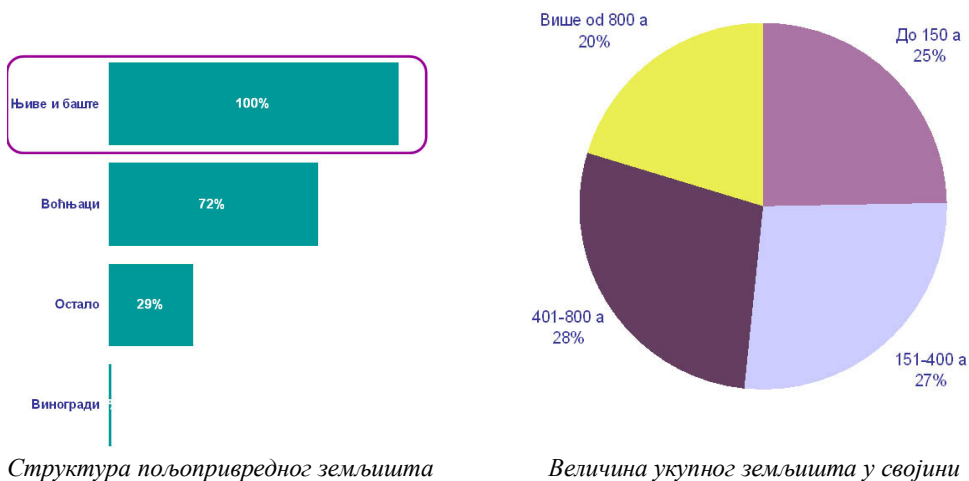
Додатне анализе су показале да је величина њива и башта које поседују пољопривредници у вези са:

- типом домаћинства (вишегенерацијска домаћинства)
- бројем чланова (5 и више чланова домаћинства)
- регистрацијом газдинства (регистрована газдинства)
- укупном величином земљишта у својини (преко 8ха укупно земљишта у својини)

- типом пољопривредног домаћинства (ратарско-сточарска домаћинства)

Додатне анализе су показале да је величина воћњака које поседују пољопривредници у вези са:

- Висином прихода (са нижим приходом по члану домаћинства),
- регистрацијом газдинства (регистрована газдинства),
- укупном величином земљишта у својини (преко 8ха укупно земљишта у својини),
- надморском висином насеља (виша надморска висина (преко 350м)
- удаљеношћу насеља (даље од градског центра)

Структура пољопривредног земљишта

Величина укупног земљишта у својини

ПОВЕЋАЊЕ ПОВРШИНА ПОД ПОЉОПРИВРЕДНИМ ЗЕМЉИШТЕМ ОМОГУЋАВА ВЕЋУ КОНКУРЕНТНОСТ ЈЕР СМАЊУЈЕ ТРОШКОВЕ ПО ЈЕДИНИЦИ ПОВРШИНЕ. СТРАТЕГИЈОМ ЈЕ ПРЕДВИЂЕНА СТИМУЛАЦИЈА АДМИНИСТРАТИВНИХ ТРОШКОВА КОД КУПОВИНЕ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА ПРИ ЧЕМУ ЈЕ СТОПА СТИМУЛАЦИЈЕ НАЈВИША КОД КУПОВИНЕ СУСЕДНИХ ПАРЦЕЛА.

Само мали проценат пољопривредника који поседују њиве и баште не користи то земљиште које поседују (2.6%), 56.4% пољопривредника користи све што поседује. У просеку пољопривредници користе 78% површина које поседују као њиве и баште.

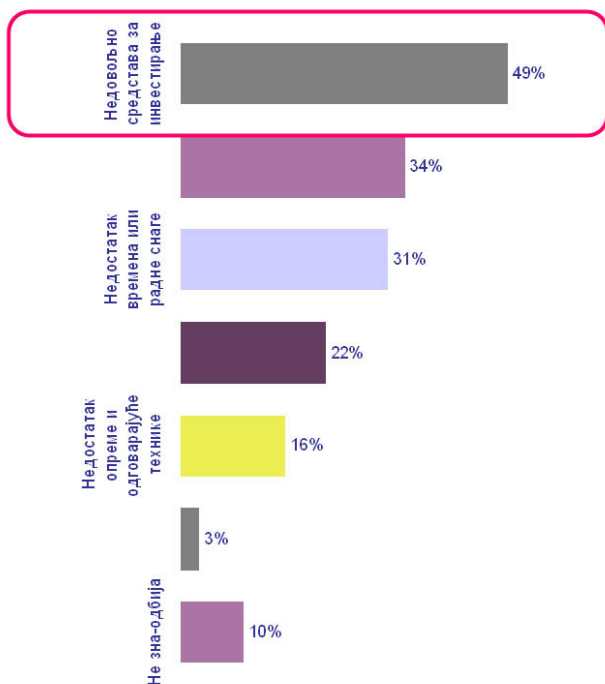
Воћњаке поседује а не користи 7.3% пољопривредника, док 87.2% пољопривредника користи све што поседује. У просеку пољопривредници користе 90% површина које поседују као воћњаке. Сви који поседују винограде изјавили су да их и користе.

Међу онима који поседују остало земљиште, 18.4% пољопривредника наводи да га не користи, док 76.5% пољопривредника користи све што поседује. У просеку пољопривредници користе 79% површина које поседују као остало земљиште.

Величина укупног земљишта које поседују пољопривредници у просеку износи 511.2 ара, док величина укупног земљишта које користе у просеку износи 394.2ара.

Половина пољопривредника који не користе одређено земљиште (47% њих има неко земљиште које не користе) као разлог некористићења наводе недостатак средстава за инвестирање (49.3%). Често се као разлози наводе и несигурно тржиште, ниске цене пољопривредних производа, високе цене производње (33.8%), као и недостатак времена или радне снаге (21.8%). Сваки пети пољопривредник наводи да та земља који не користе није плодна или није приступачна (21.8%).

Разлози за некоришћење пољопривредног земљишта.

Вишеструки одговори;

База: они који имају земљиште које не користе (47% од циљне популације)

Структура и профитабилност производње

1.11.2.1. Биљна производња

У протекле две године, највећи број пољопривредника је гајио/производио кукуруз – 75.5%, и свеже поврће – 72.5% и то су два најзаступљенија усева. Преко половине пољопривредника је гајило пшеницу (60.5%) и свеже шљиве (54.4%). Значајан проценат пољопривредника узгаја крмно биље (42.9%) и остале житарице (раж, јечам, овас) (37.5%). Сваки пети пољопривредник гаји свеже купине и малине (21.9% односно 20.1%), док скоро сваки шести пољопривредник гаји поврће у пластеницима (16.8%). У мање заступљене културе које узгајају пољопривредници спадају: остало свеже поврће (кромпир, лук, паприка, парадајз (5.9%), шећерна репа, сунцокрет, соја и остале индустријске културе (4.6%).

Заступљеност појединих култура зависи од насеља – тако у селима која су на надморској висини преко 350м има значајно више оних фармера који узгајају свеже малине и купине. У селима која су ближе градском центру има значајно више оних пољопривредника који узгајају крмно биље, а значајно мање оних који узгајају свеже шљиве.

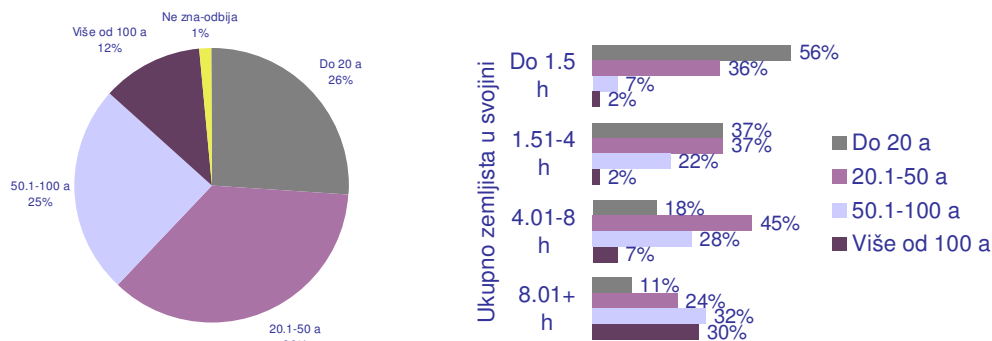
На великим пољопривредним газдинствима (8ха и више) значајно чешће се гаје пшеница, друге житарице, свеже шљиве купине и малине.

Вишечлана домаћинства (5 и више чланова у домаћинству) више него остали гаје пшеницу, поврће у пластеницима, индустријске културе.

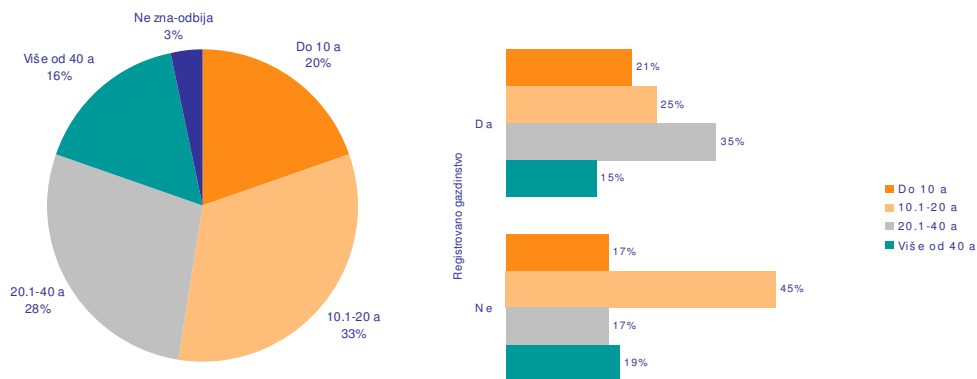

Структура биљне производње

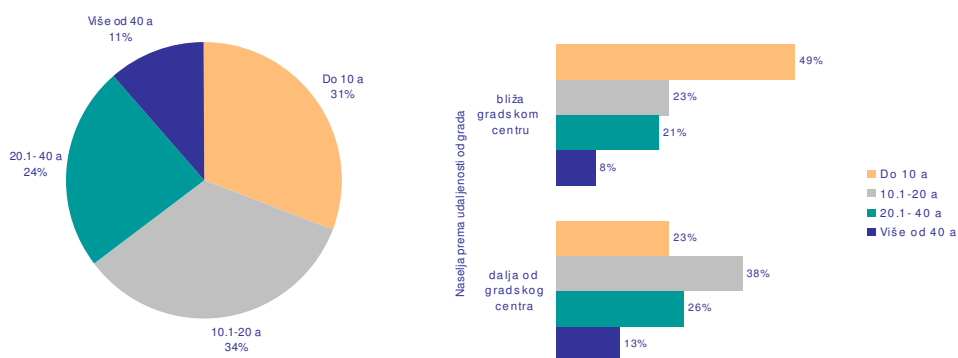
Када је у питању продаја усева које су пољопривредници производили у претходне две године, најпродаваније је воће и то: свеже малине и купине (89.3% односно (85%), потом шљиве (54.4%), па остало свеже воће (38.9%). Најмање је продавано крмно биље (4.6%), друга жита (5.3%) и пшеница (6%), што значи да већина тих усева су се производили за употребу у домаћинству које их је гајило.

Шљиве - Која површина земљишта је под овом културом?
База: они који гаје свеже шљиве (54% од циљне популације)

Малине -- Која површина земљишта је под овим усевом?
База: они који гаје свеже малине (20% од циљне популације)

Купине - Која површина земљишта је под овим усевом?

ПОВЕЋАЊЕ ПОВРШИНА ПОД ВИШЕГОДИШЊИМ ЗАСАДИМА ЋЕ СЕ СТИМУЛИСАТИ ДИРЕКТНИМ СУБВЕНЦИЈАМА У НАБАВЦИ САДНИЦА КАО И ОБАВЕЗНИМ САВЕТОДАВНИМ ПРАЋЕЊЕМ ЗАСАДА У ПРВИМ ГОДИНАМА ЊЕГОВЕ ЕКСПЛОАТАЦИЈЕ ОД СТРАНЕ СТРУЧНИХ СЛУЖБИ.

База: они који гаје свеже купине (22% од циљне популације)

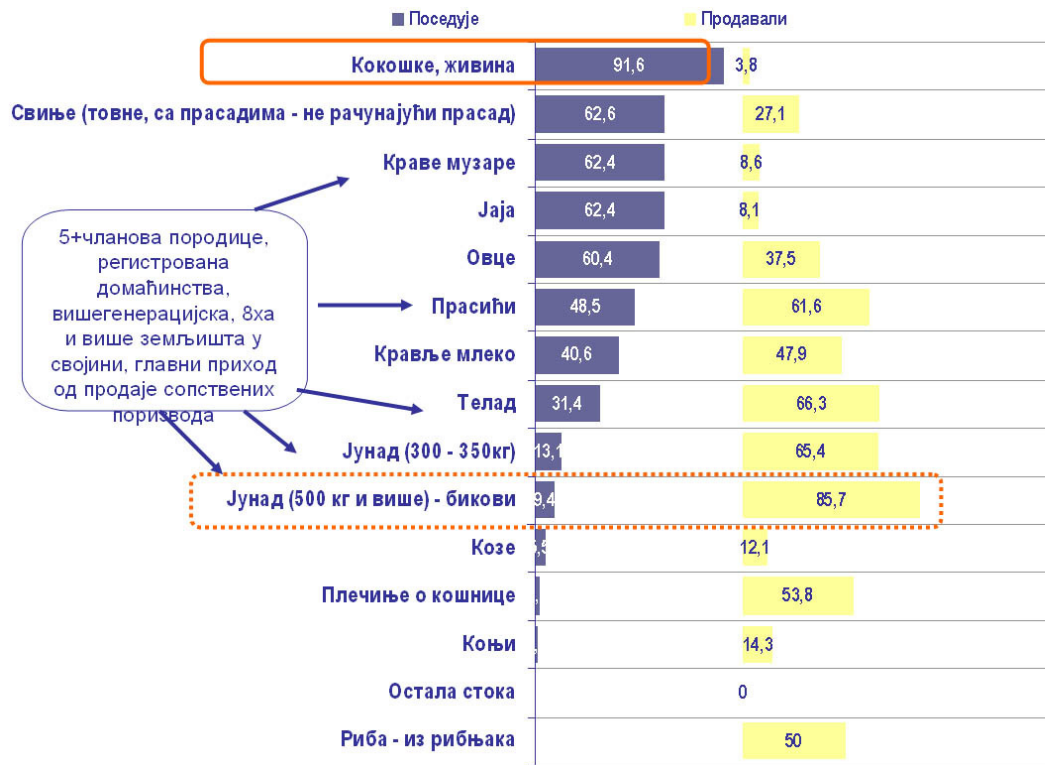
1.1.1.2.2. Сточарство

98% домаћинстава из циљне групе поседује стоку, живину, кошнице или рибњаке. Највише пољопривредника је у последње две године поседовало кокошке, живину – 91.6%, свиње (товне, са прасадима) – 62.6%, затим краве музаре – 62.4% пољопривредника, јаја (62.4%), овце (60.4%). Најмање пољопривредника поседује козе – 5.5%, пчелиње кошнице (2.2%) и коње – 1.1% фармера.

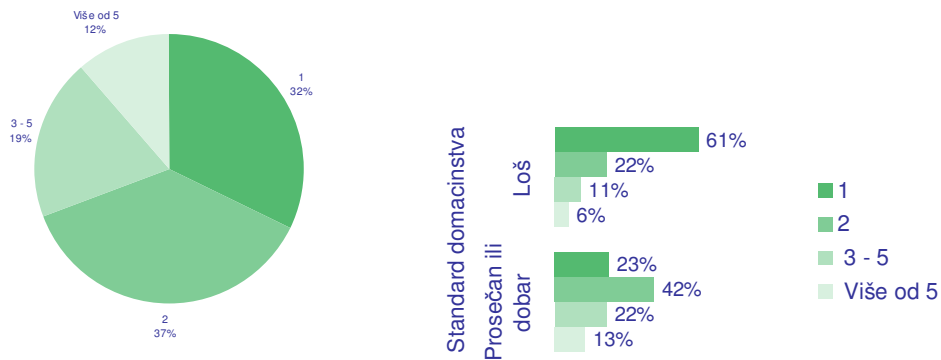
- Када посматрамо просечан број животиња – најбројнија је живина – једно домаћинство у

просеку поседује 83.6 животиње ове врсте, прасићи – у просеку 13 по домаћинству, затим овце – 11.5 у просеку по домаћинству.

- Када је у питању продаја животња које је домаћинство поседовало у претходне две године, најпродаванији су: јунад 500кг и више (85.7% домаћинства које их је поседовало уједно их је и продавало), затим телад 66.3%, и јунад 300-350кг (65.4%). Најмање се продају кокошке, живина и јаја (3.8% односно 8.1%).

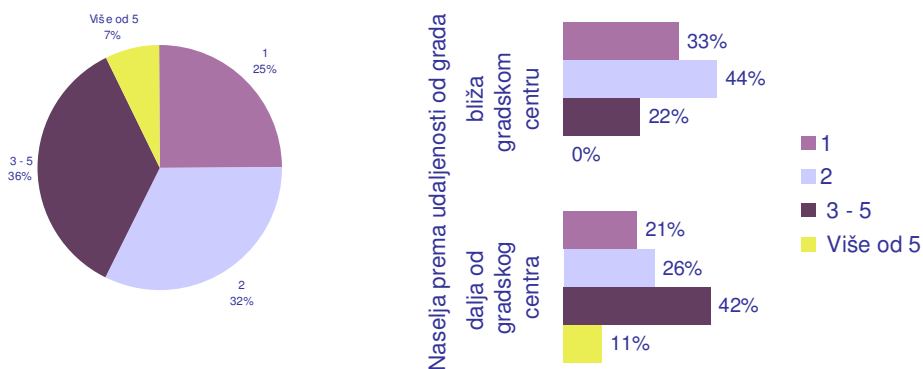

Врсте животиња које је домаћинство поседовало и продавало у последње 2 године

Јунад (300 - 350кг) - Колико комада?

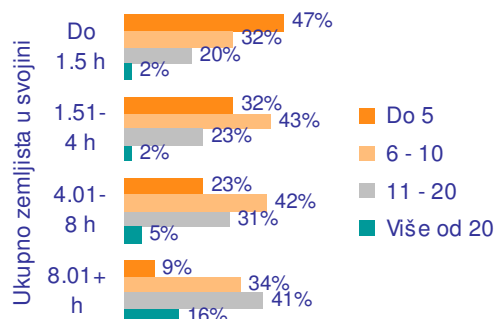
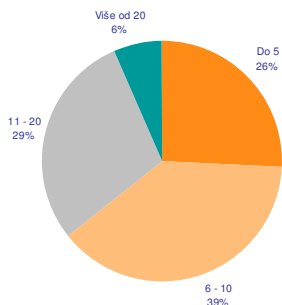
База: они који су у последње 2 године поседовали јунад (300 - 350кг) (13% од циљне популације)

Јунад (500 кг и више) - бикови - Колико комада?

База: они који су у последње 2 године поседовали јунад (500 кг и више) - бикови (9% од циљне популације)

Овце - Колико комада?

База: они који су у последње 2 године поседовали овце (59% од циљне популације)

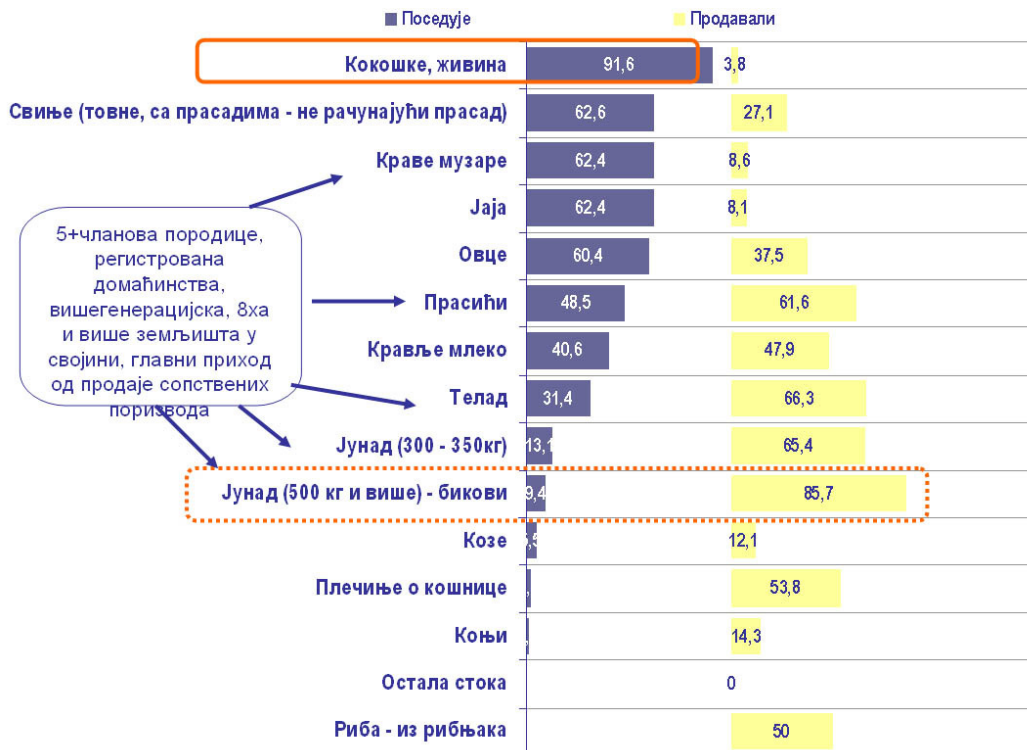
ПОВЕЋАЊЕ СТОЧНОГ ФОНДА И КВАЛИТЕТА ГОВЕДА СИМЕНТАЛСКЕ РАСЕ КАО И ОВАЦА РАСЕ СЈЕНИЧКЕ ОПЛЕМЕЊЕНЕ ПРАМЕНКЕ СУ ПОДРЖАНИ КРОЗ НЕКОЛИКО ОБИМНИХ ПРОЈЕКТА У АКЦИОНОМ ПЛАНУ СПРОВОЂЕЊА СТРАТЕГИЈЕ.

1.11.3. Објекти и опрема

Када су у питању помоћни објекти које поседује домаћинство, најчешће су навођене сушаре (20.9% домаћинства их поседује), пластеници (16.8%) и силоси (9%).

Приликом оцењивања стања ових помоћних објеката на скали од 1 до 5, где 1 значи да је објекат у лошем стању, а 5 значи да је објекат у одличном

стању, најбоље оцене су добили силоси (45.4% је добило оцене 4 и 5), потом пластеници (35.4% позитивних оцена) и сушаре (26% позитивних оцена). Иако мали број (1%) циљне популације поседује додатне стамбене објекте погодне за издавање или коришћење за сеоски туризам стање ових објеката је оцењено веома високом оценом.

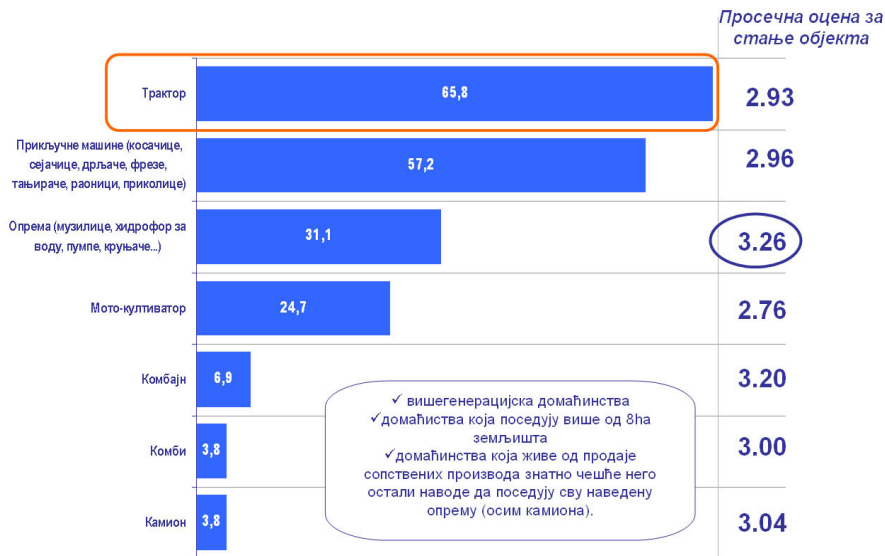

Стање објеката које поседују пољопривредна газдинства.

Трактори су најчешће присутна опрема у пољопривредним домаћинствима (65.8%), затим прикључне машине (косачице, сејачице, дрљача, фрезе, тањираче, раоници, приколице) (57.2%). Камиони, комби, и комбајни су знатно ређе присутни у домаћинствима. Вишегенерацијска домаћинства, она која поседују преко 8ха земљишта, као и домаћинства која живе од продаје сопствених производа, знатно чешће него остали

наводе да поседују сву наведену опрему (осим камиона).

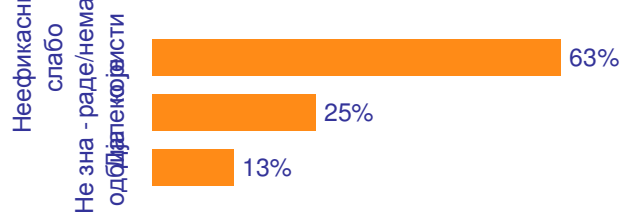
Приликом оцењивања стања ове опреме на скали од 1 до 5 (као у школи), где 1 значи да је опрема у лошем стању, а 5 значи да је опрема у одличном стању, најбоље оцене је добила опрема-музилице, хидрофор за воду, пумпе, круњаче (36.5%) и комбајни (38.1%).

Оцене стања објеката које поседују пољопривредна газдинства

1.11.4. Чланство у задругама и удружењима

Само у 0.7% села у Ваљевском округу постоје удружења произвођача, док у 2.6% постоје задруге. Од укупног узорка само 2 домаћинства су чланови удружења и само два домаћинства су чланови задруге.

Разлози зашто домаћинство није члан задруге или удружења

ЈАЧАЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ ПОЉОПРИВРЕДНИХ УДРУЖЕЊА ЋЕ БИТИ ДИРЕКТНО ФИНАНСИЈСКИ СТИМУЛИСАНО КРОЗ СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ СУБВЕНЦИЈАМА ЗА НАБАВКУ ОСНОВНИХ СРЕДСТАВА ЗА ПРОИЗВОДЊУ АЛИ И КРОЗ НЕОПХОДНЕ ОБУКЕ ЗА ЧЛАНОВЕ УДРУЖЕЊА ИЗ ОБЛАСТИ ПРЕДУЗЕТНИШТВА, МЕНАџМЕНТА И ТИМСКОГ РАДА. ДА БИ СТРАТЕГИЈА БИЛА ОПЕРАТИВНА НЕОПХОДНО ЈЕ ПОВЕЋАТИ БРОЈ И СНАГУ СЕОСКИХ УДРУЖЕЊА. ПРИРОДНА РАЗВОЈНА ФАЗА ЈЕ ТРАНСФОРМАЦИЈА УДРУЖЕЊА У БУДУЋЕ ЗАДРУГЕ.

1.11.5. Перцепција потенцијала, општи планови за управљање газдинством, препреке и проблеми

У свакој од грана пољопривреде којом се баве пољопривредници су наводили најважније проблеме са којима се суочава њихово домаћинство.

Када је у питању производња житарица, најчешће су навођени проблеми који се односе на скуп семе/ расад (17.3%), скуп репроматеријал

(14.5%), скуп ђубриво (13.8%), скуп гориво (12.7%), временске непогоде (град, суша...) (12.3%), и велика улагања/ све је скуп (12.2%).

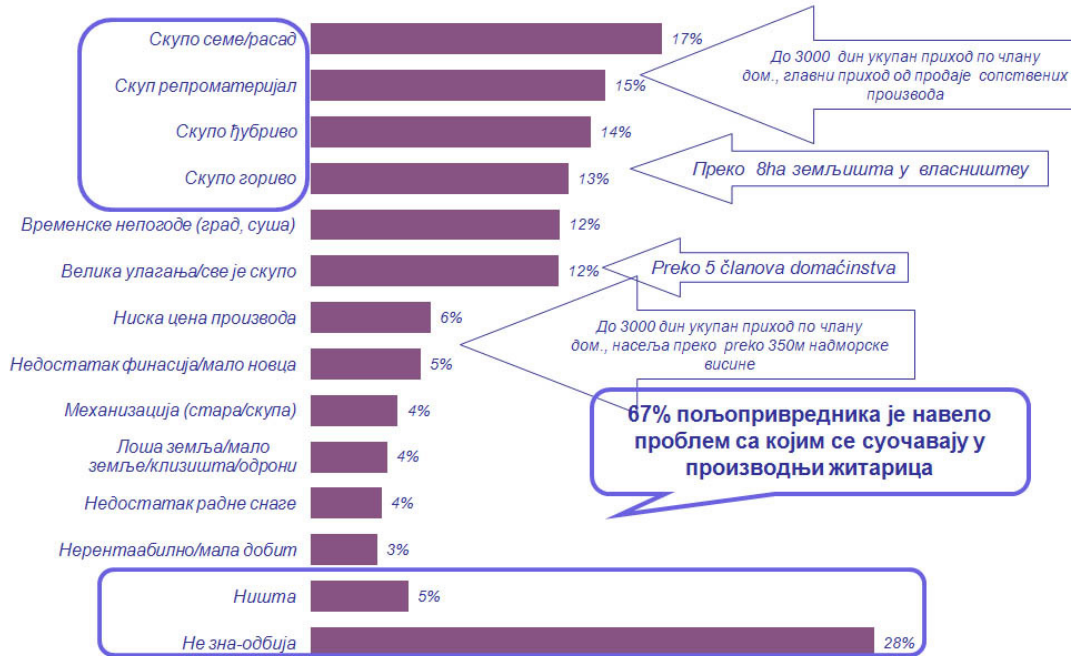
Пољопривредници који поседују преко 8ха земљишта, више него остали истичу као проблем скуп репроматеријал.

Најчешће навођени проблеми везани за воћарство су ниска цена производа (13.8%), неорганизован откуп (7.7%), временске непогоде (7.4%), и болести/штеточине/корови (6.1%).

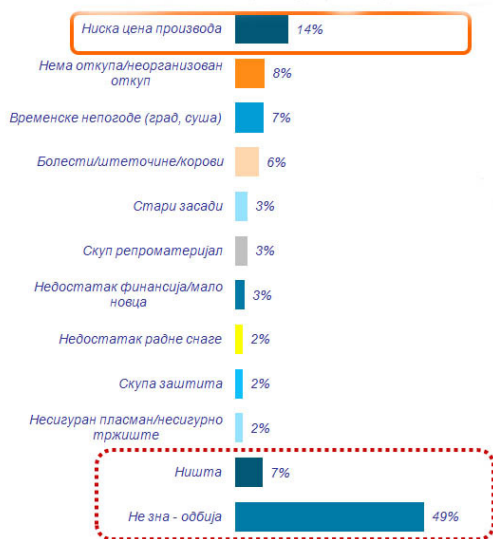
У области сточарства најважнији проблеми су ниска цена производа (22.4%), и скупа сточна храна/концентрат (18.1%)

Они који се баве повртарством истичу као најважније проблеме истичу временске непогоде (град, суша...) (8.4%), и недостатак финансија/ мало новца (6.3%).

Вишеструки одговори; База: укупна циљна популација

Најважнији проблеми у ратарству.

Најважнији проблеми у воћарству

Најважнији проблеми у сточарству

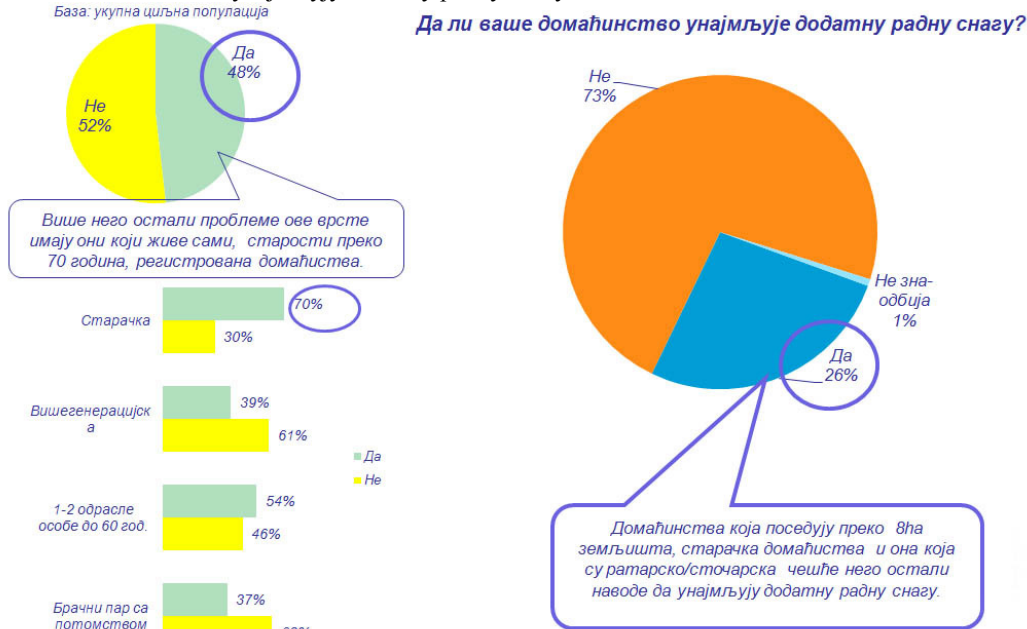
НАЈВАЖНИЈИ ПРОБЛЕМИ У СВИМ ОБЛАСТИМА ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ ВИЂЕНИ ОД СТРАНЕ ПРОИЗВОЂАЧА СУ ВИСОКЕ ЦЕНЕ ИНПУТА И НИСКЕ ПРОДАЈНЕ ЦЕНЕ ПРОИЗВОДА. ПОРЕД ДИРЕКТНИХ СУБВЕНЦИЈА ПРЕДВИЂЕНИХ СТРАТЕГИЈОМ КОЈЕ ИМАЈУ ЗА ЦИЉ ЈАЧАЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ ЈЕДНА ОД НАЈВАЖНИЈИХ МЕРА ЈЕ ПОДРШКА УДРУЖИВАЊУ ЈЕР УДРУЖЕНИ ПРОИЗВОЂАЧИ НЕ САМО ШТО МОГУ СНИЗИТИ ЦЕНЕ ИНПУТА ВЕЋ МОГУ УТИЦАТИ И НА ПРОДАЈНУ ЦЕНУ СВОЈИХ ПРОИЗВОДА КРОЗ ЈАЧАЊЕ ПРЕГОВАРАЧКЕ МОЋИ ПРЕМА КУПЦИМА.

Скоро сваки други пољопривредник наводи да домаћинство има проблема са недостатком радне снаге (48.2%).

Више него остали проблеме ове врсте имају они који живе сами, старости преко 70 година, регистрована домаћинства.

У складу са овим резултатом је и податак да скоро сваки четврти пољопривредник наводи да домаћинство унајмљује додатну радну снагу (26.6%).

Домаћинства која поседују преко 8ха земљишта, и она која су ратарско/сточарска домаћинства чешће него остали наводе да унајмљују додатну радну снагу.

СТАЛНИМ ЕДУКАЦИЈАМА И СУБВЕНЦИОНИСАНОМ НАБАВКОМ МОДЕРНЕ МЕХАНИЗАЦИЈЕ, АЛАТА И ОПРЕМЕ ВАЖНО ЈЕ ПОДИЋИ ТЕХНОЛОШКИ НИВО ПРОИЗВОДЊЕ И СМАЊИТИ ПОТРЕБУ ЗА УНАЈМЉИВАЊЕМ ДОДАТНЕ РАДНЕ СНАГЕ.

Највећи број пољопривредника истиче да његово домаћинство нема потенцијал, када је у питању бављење пољопривредом (28.1%). На другој страни они пољопривредници који могу да издвоје неку посебну снагу истичу да њихово домаћинство има добру земљу (28.1%) и поседују знање о пољопривреди (13.3%).

Пољопривредници који живе у насељима на надморској висини до 200м и у насељима ближе градском центру више него остали истичу да њихова домаћинства немају потенцијал.

Узимајући у обзир потенцијал свог домаћинства и краја у коме живе, преко половине

пољопривредника види будућност кроз рад у пољопривреди у свом домаћинству (56.1%).

Запошљавање својих чланова ван газдинства је процена 14% пољопривредника, док рад у пољопривреди и развој додатне активности на свом имању наводи 4% пољопривредника. Индикативно је да чак 23.7% не може да наведе у којој сфери види своју будућност.

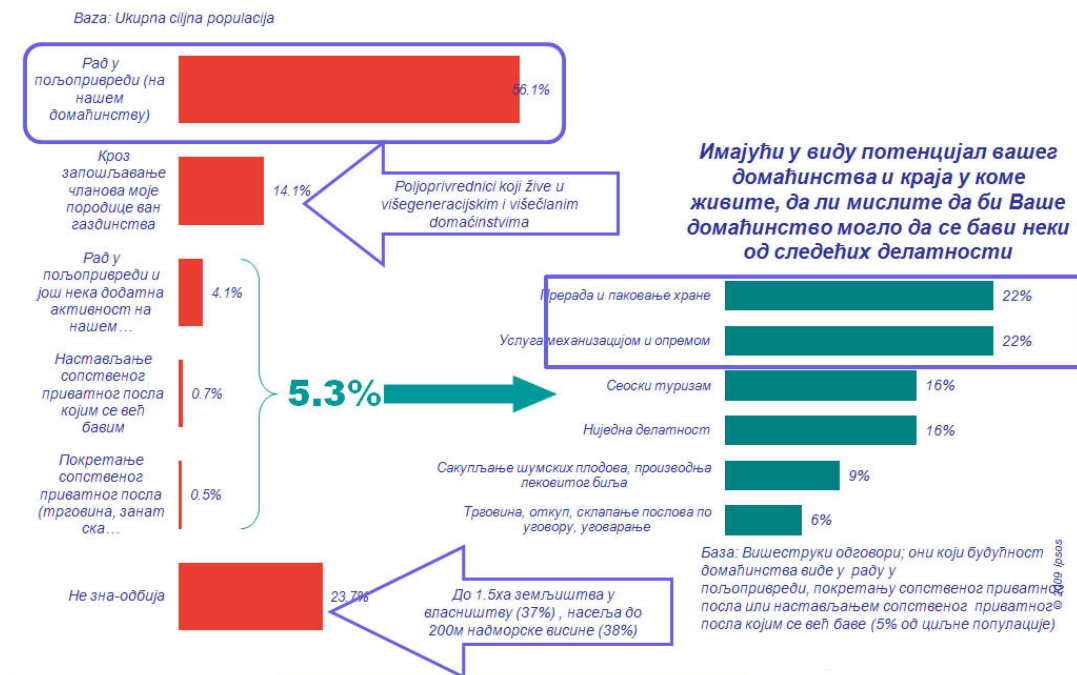
Будућност кроз запошљавање знатно чешће наводе пољопривредници који живе у вишегенерацијским и вишечланим домаћинствима (22% према 23%).

Домаћинства са мање земље у власништву знатно чешће не умеју да дају процену своје

будућности (37% ових домаћинстава не уме да наведе где види своју будућност).

Они који виде будућност домаћинства у некој додатној активности или приватном послу (покретање новог или настављање приватног посла којим се већ баве) као најчешће врсте послова којима би могли да се баве наводе: прерада и паковање хране (21.9%), услуге механизацијом и опремом (21.9%), сеоски туризам (15.6%), сакупљање шумских плодова, производња лековитог биља (9.4%) .

Имајући у виду потенцијал вашег домаћинства и краја у коме живите, где видите будућност вашег домаћинства у наредних 3-5 година?

ПОТЕНЦИЈАЛ ГАЗДИНСТАВА СЕ КРОЗ СТРАТЕГИЈУ НЕ СТИМУЛИШЕ САМО СУБВЕНЦИЈАМА ВЕЋ И ЦИЉАНИМ ПРЕДУЗЕТНИЧКИМ И ПСИХОЛОШКИМ ЕДУКАЦИЈАМА КОЈЕ ЋЕ СТИМУЛИСАТИ САМОПОУЗДАЊЕ И ЈАЧАТИ ПРЕДУЗЕТНИЧКИ ДУХ ПРОИЗВОЂАЧА И ЊИХОВИХ ПОРОДИЦА. ПОРЕД ПРИМАРНЕ ПРОИЗВОДЊЕ КАО ОСНОВНЕ ДЕЛАТНОСТИ ПРОШИРЕЊЕМ АКТИВНОСТИ СЕ МОГУ ОБЕЗБЕДИТИ ДОДАТНИ ПРИХОДИ.

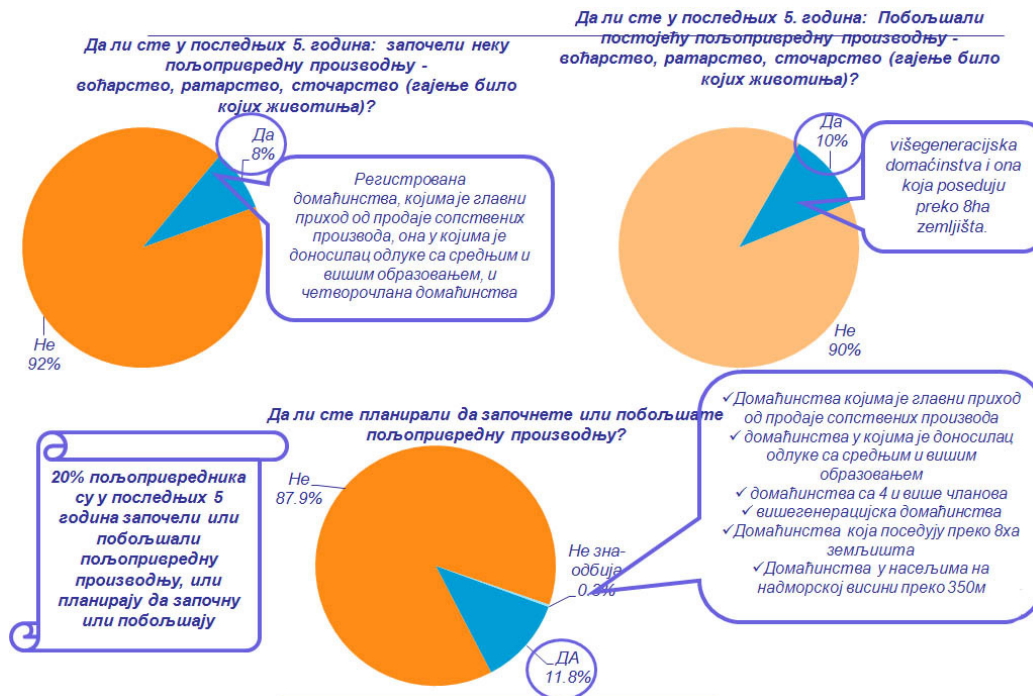
Резултати показују да је од свих домаћинстава, 8.4% у последњих 5 година започело неку пољопривредну производњу – воћарство, ратарство, сточарство. То су у знатно већој мери била регистрована домаћинства, којима је главни приход од продаје сопствених производа, она у којима је доносилац одлуке са средњим и вишим образовањем, и четворочлана домаћинства.

Нешто мало више пољопривредника наводи да су у последњих 5 година побољшали постојећу пољопривредну производњу (10.5%). То су у знатно већој мери била вишегенерацијска

домаћинства и она која поседују преко 8ха земљишта.

11.8% пољопривредника планира да започне или побољша пољопривредну производњу. То су у знатно већој мери била домаћинства којима је главни приход од продаје сопствених производа, она у којима је доносила одлуке са средњим и вишим образовањем, домаћинства са 4 и више чланова, вишегенерацијска домаћинства, она која поседују преко 8ха земљишта и која су у насељима на надморској висини преко 350м.

У ТРЕНУТКУ РАЂЕЊА ИСТРАЖИВАЊА 20% ПОЉОПРИВРЕДНИКА ЈЕ ЗАПОЧЕЛО, ПОБОЉШАЛО ИЛИ ПЛАНИРА ДА ЗАПОЧНЕ ИЛИ ПОБОЉША ПРОИЗВОДЊУ. ЈЕДАН ОД ЦИЉЕВА СТРАТЕГИЈЕ ЈЕ ДА СЕ ОВАЈ ПРОЦЕНАТ НАЈМАЊЕ УДВОСТРУЧИ.

Пољопривредници који су рекли да су побољшали или започели неку пољопривредну производњу, или то намеравају да ураде, што је 20% циљне популације, најчешће су наводили: подизање воћњака (41%), куповина стоке (34.4%), и нова производња у ратарству – нове сорте, културе (17.2%).

Шта сте урадили или намерава да урадите?

Вишеструки одговори; База: они који су у последњих 5 година започели или побољшали постојећу пољопривредну производњу или планирају да то ураде (20% од циљне популације Н=122)

Као основне проблеме за покретање нове или побољшање постојеће пољопривредне производње 72.7% пољопривредника види високе

цене онога што треба уложити на самом почетку (семе, гориво, средство за заштиту...), потом ниске

цене пољопривредних производа (65%), и недостатак сопственог капитала (40.3%).

Пољопривредници до 50 година старости, чешће него остали као основне проблеме наводе недостатак сопственог капитала, неповољни кредити и недостатак механизације, опреме. На другој страни старији пољопривредници, старости преко 70 година истичу недостатак радне снаге.

По мишљењу ових домаћинстава најважнија ствар која је потребна да би се покренула производња нове културе или интензивирала постојећа производња јесте финансијска помоћ у виду кредита, субвенција (ово је мишљење 68.1% пољопривредника).

ПРЕМА МИШЉЕЊУ ПОЉОПРИВРЕДНИКА 4 НАЈВАЖНИЈЕ СТВАРИ ЗА ПОКРЕТАЊЕ НОВЕ ИЛИ ИНТЕНЗИВИРАЊЕ ПОСТОЈЕЋЕ ПРОИЗВОДЊЕ СУ ФИНАНСИЈСКА ПОМОЋ, ИНФОРМАЦИЈЕ О ТРЖИШТУ, УДРУЖИВАЊЕ И ЕДУКАЦИЈА. СВА 4 АСПЕКТА СУ ПОКРИВЕНА ОВОМ СТРАТЕГИЈОМ. ЈЕДНА ОД МЕРА ЋЕ БИТИ И СТВАРАЊЕ ЕФИКАСНОГ ИНФОРМАЦИОНОГ СИСТЕМА КОЈИ ЋЕ ОМОГУЋИТИ БРЗО ДОЛАЗЕЊЕ О ИНФОРМАЦИЈАМА О ТРЖИШТУ И ФИНАНСИЈСКИМ ПРОГРАМИМА.

Шта је најважнија ствар, која је по вама потребна да би се покренула производња нове културе или интензивирала постојећа производња?

База: Укупна циљна популација

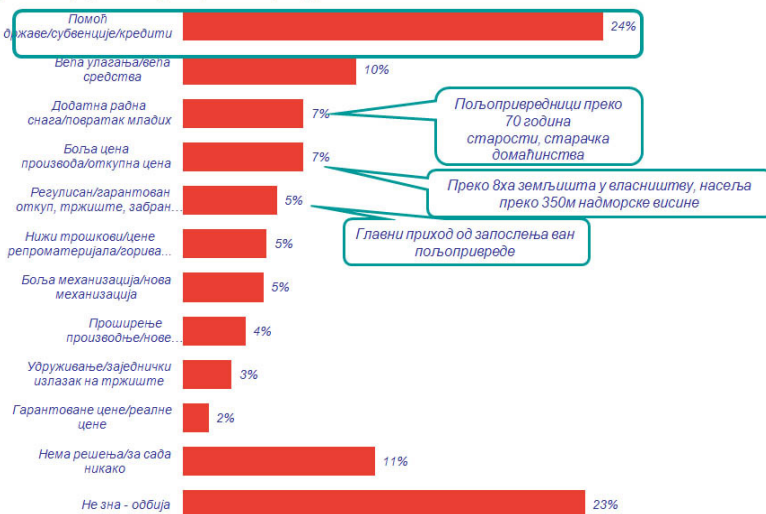
Сами пољопривредници могу да повећају продуктивност свог газдинства уз помоћ државе/субвенције/кредита (24%). Сваки десети пољопривредник наводи већа улагања/већа средства (9.9%).

Пољопривредници старости преко 70 година, више него остали наводе да им је потребна додатна радна снага.

Kako, po Vašem mišljenju, možete da povećate produktivnost vašeg gazdinstva?

Вишеструки одговори; База: Укупна циљна популација

1.11.6. Перцепција органске пољопривреде

Преко половине пољопривредника је чуло за органску пољопривреду (54.3%).

Након што је им је прочитано објашњење да је органска пољопривреда начин производње без употребе хемикалија (пестицида, минералних ђубрива, хормона итд) за коју се добија сертификат на основу којег производи могу да се продају као органски, пољопривредници нису испојили заинтересованост да се баве овом врстом пољопривреде. Само је 6.3% пољопривредника заинтересовано.

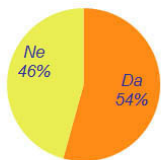
Веће интересовање за органску пољопривреду су изразили пољопривредници до 50 година старости и вишег степена образовања.

Пољопривредници који су заинтересовани за органску пољопривреду, пре свега би гајили поврће (38.2%), парадајз (13.5%), паприку (12.4%), малине (12.4%).

Пољопривредници који су заинтересовани за органску пољопривреду истичу да им је за покретање органске производње потребан обезбеђен откуп производа (29.2%), сигурна цена производа (15.7%) и знање/едукација у органској производњи (14.6%).

Да ли сте чули за органску пољопривреду?

Да ли сте заинтересовани да се бавите органском пољопривредом ?

Које пољопривредне производе би гајили?

Шта Вам је потребно за покретање органске производње?

49

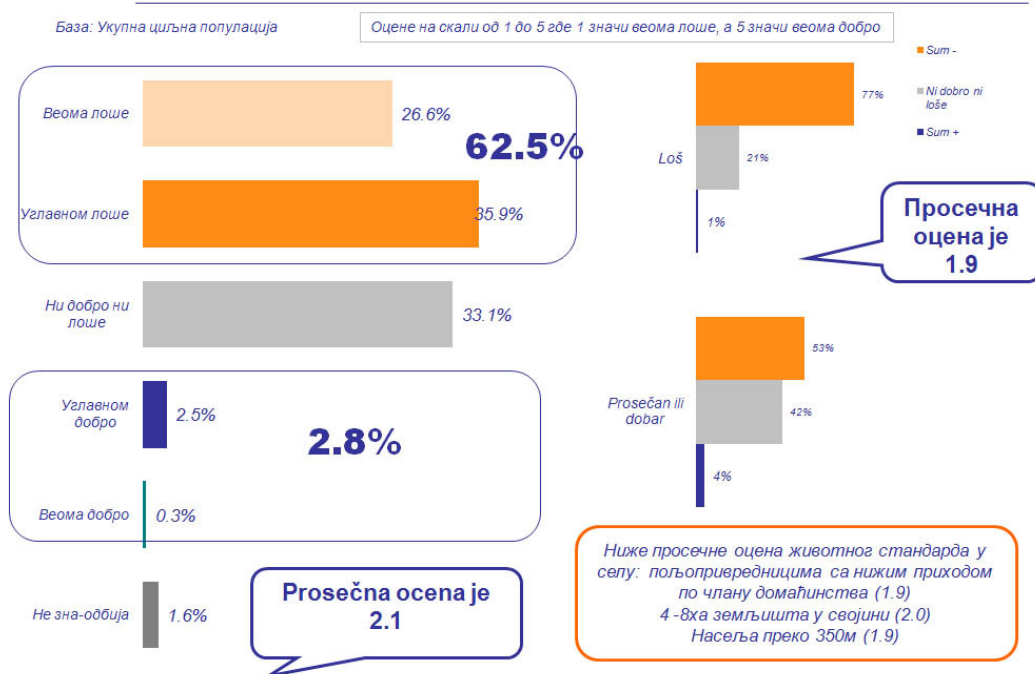
ПРОЦЕНАТ ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ ПРОИЗВОЂАЧА ЈЕ ДОВОЉАН ДА БИ СЕ ПРЕСТИГАО ПРОСЕК ПРОИЗВОЂАЧА ОРГАНСКЕ ХРАНЕ У ЕУ. СТРАТЕГИЈА ЈЕ КРОЗ НЕКОЛИКО ПРОЈЕКТА ПОДРЖАЛА РАЗВОЈ ОРГАНСКЕ ПОЉОПРИВРЕДЕ У ВАЉЕВУ.

1.11.7. Перцепција квалитета живота на селу

Скоро две трећине пољопривредника сматра да је живот у њиховом селу лош или веома лош (62.5%), док само 2.8% сматра да је живот добар или веома добар. Сваки трећи пољопривредник оцењује као ни добро ни лоше (33%).

Лошија оцена животног стандарда у селу нешто је чешћа међу пољопривредницима са нижим приходом по члану домаћинства, онима који имају од 4 -8ха земљишта у својини, и онима који иначе оцењују лоше стандард свог домаћинства.

Како бисте оценили живот у вашем селу?

ЦИЉ СТРАТЕГИЈЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ВАЉЕВА ЈЕ ПРОМЕНА ОЦЕНЕ КВАЛИТЕТА ЖИВОТА У СЕЛУ. ИНДИКАТОР МЕРЉИВОСТИ ЈЕ ОЦЕНА ОД 1 ДО 5 И НАКОН ЊЕНЕ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ НЕОПХОДНО ЈЕ НАКОН ПОНОВНОГ МЕРЕЊА СТАВОВА СТАНОВНИШТВА ДА ВЕЋИНА СТАНОВНИКА ОЦЕЊУЈЕ КВАЛИТЕТ ЖИВОТА ПОЗИВИТНО.

РАЗВОЈ ИНФРАСТРУКТУРЕ ЈЕ НЕОПХОДАН КАКО БИ СЕ ПОПРАВИО КВАЛИТЕТ ЖИВОТА СТАНОВНИКА СЕЛА. ПОРЕД ДУГОГОДИШЊЕГ ПЛАНА РЕКОНСТРУКЦИЈЕ И ИЗГРАДЊЕ ПУТНЕ, ЕЛЕКТРО, ВОДОВОДНЕ И САОБРАЋАЈНЕ МРЕЖЕ КРОЗ ИНИЦИЈАТИВЕ ЛОКАЛНИХ АКЦИОНИХ ГРУПА ПРЕДВИЂЕНО ЈЕ ДА СЕ ОВАЈ ПРОЦЕС УБРЗА КОРИШЋЕЊЕМ ВАНБУЏЕТСКИХ ИЗВОРА ФИНАНСИРАЊА И УЗ УЧЕШЋЕ ГРАЂАНА.

Тренутно најзначајнији проблеми у селима су путеви (46.2% пољопривредника је навело овај проблем), струја (26.8%), и вода/водоснабдевање (18.6%).

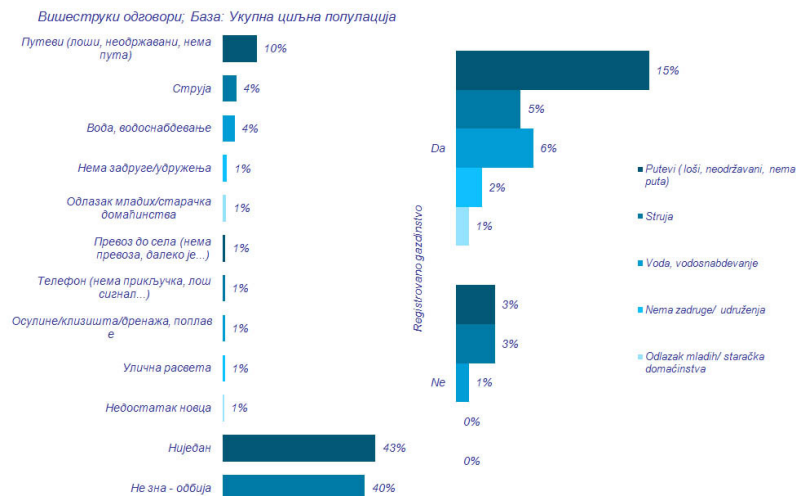
Који су тренутно најзначајнији проблеми у вашем селу, по вашем мишљењу?

Најчешће су решавани проблеми који су везани за путеве (лоши, неодржавани, нема пута) (9.7%), струју (3.9%) и воду/водоснабдевање (3.5%). Чак 43% пољопривредника наводи да ниједан проблем није решава у току прошле године, а 40% не зна да наведе одговор.

Чак и ако су решавани проблеми у току прошле године, по оцени пољопривредника, најчешће није постигнуто неко видљиво решење – 71% сматра да нема видљивог решења. Најбоље се опажају побољшања везана за путеве – крпљење, насипање, поправљање пута. Локална управа се свакако опажа као најзаслужнија институција за постигнуте успехе.

Да ли су неки од ових проблема били решавани у Вашем селу током прошле године? Који?

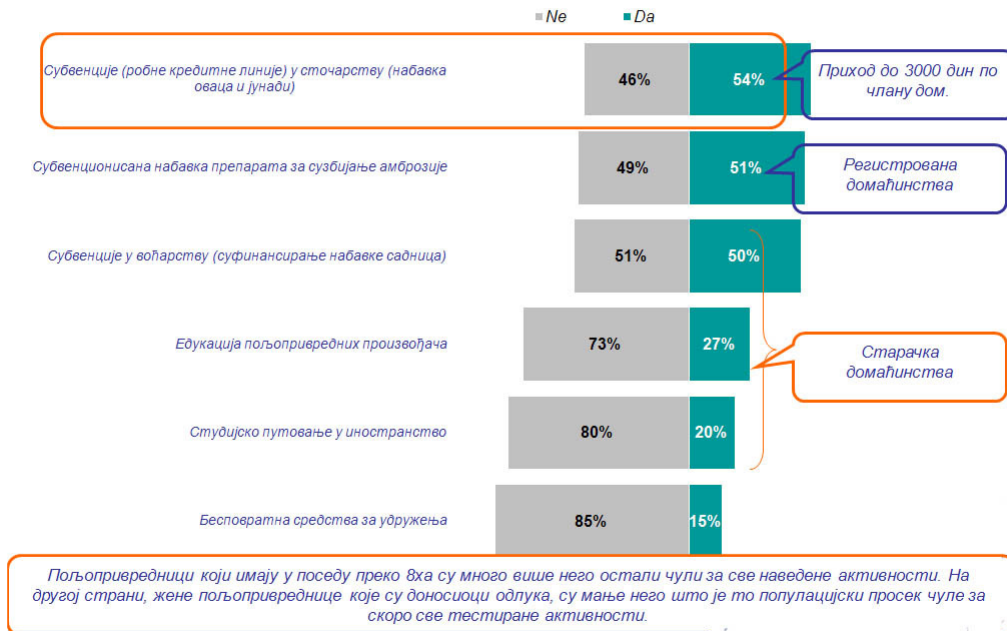

1.11.8. Упознатост са локалним програмима подршке пољопривредној производњи

Међу активностима које је град Ваљево у последњих неколико година предузимао у циљу унапређења пољопривредне производње и живота на селу, највише пољопривредника је чуло за субвенције (робне кредитне линије) у сточарству (набавка оваца и јунади) – 53.8%, субвенционисану набавку препарата за сузбијање амброзије – 51.3%, субвенције у воћарству (суфинансирање набавке садница) – 49.5%. У нешто мањем броју пољопривредници су чули за бесповратна средства за удружења – 14.8%, студијска путовања у иностранство – 20.2% и едукацију пољопривредних произвођача – 27.1%.

Пољопривредници који имају у поседу преко 8ха су много више него остали чули за све наведене активности.

Да ли сте чули за следеће активности и пројекте?

Оцене за општи утисак о свакој од наведених активности показују да је највећи број позитивних оцена (4 и 5) добила субвенционисана набавка препарата за сузбијање амброзије (37.2%), док просечна оцена износи 3.2. Едукација пољопривредних произвођача је позитивно оцењена од стране трећине пољопривредника (33.9%), а просечна оцена на скали од 1 до 5 износи 3. Најниже просечне оцене имају субвенције (робне кредитне линије) у сточарству (набавка оваца и јунади) (2.6) и бесповратна средства за удружења (2.6).

Какав је Ваш општи утисак о свакој од наведених активности односно пројеката које је град Ваљево урадио за село и пољопривреду?

База: они који су чули за следеће активности и пројекте

Оцене на скали од 1 до 5 где 1 значи веома лоше, а 5 значи веома добро

■ Веома негативан ■ Негативан ■ Нити позитиван нити негативан ■ Позитиван ■ Веома позитиван ■ Не знам

Субвенције (робне кредитне линије) у сточарству (набавка оваца и јунади)	21	14	24	16	6	20	2.6
Субвенционисана набавка препарата за сузбијање амброзије	18	13	23	20	5	21	2.8
Субвенције у воћарству (суфинансирање набавке садница)	16	10	21	19	19	15	3.2
Едукација пољопривредних произвођача	16	12	25	24	10	13	3.0
Студијско путовање у иностранство	23	17	15	24	7	15	2.7
Бесповратна средства за удружења	28	10	18	17	10	18	2.6

Пољопривредници који имају у поседу 1.5 – 4ха су боље оцењивали ове активности тако да су и просечне оцене за њихове одговоре знатно више од популациског просека (преко 3.0). На другој страни пољопривредници који имају преко 8ха земљишта и живе у насељима од 275м-350м надморске висине давали су ниже оцене за ове активности (просечне оцене испод 2.5).

Приликом тестирања пољопривредних пројеката и одређивања приоритета за решавање и улагање када је у питању развој пољопривредне производње у ваљевским селима у наредних 10 година, пољопривредници се слажу да су приоритети: изградња/обнова/одржавање путева у селима (87.2%), набавка противградне заштите

на нивоу града Ваљева (87.2%) и редовно снабдевање електричном енергијом и одржавање електро система (81.4%). Међу осталим приоритетима често се наводе: набавка пољопривредних машина (75%), помоћ у удруживању око набавке механизације (71.7%), прерада воћа (68.9%), помоћ у удруживању око набавке (репроматеријала итд) (68.4%) И развој капацитета у сточарству (67.6%). У нешто мањој мери се оцењује да град Ваљево треба да помогне у активностима које се односе на: подстицање развоја органске пољопривреде, размену искуства са иностранством и земљама ЕУ И подстицање развоја руралног туризма.

Пољопривредници који живе у насељима на надморској висини између 276-350м више него остали истичу као приоритете скоро све тестиране пројекте.

ПРИОРИТЕТЕ ЗА РЕШАВАЊЕ КАДА ЈЕ У ПИТАЊУ РАЗВОЈ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ И ПОБОЉШАЊА ЖИВОТА У ВАЉЕВСКИМ СЕЛИМА СУ У ОВОЈ СТРАТЕГИЈИ ОДРЕЂИВАНИ НА ОСНОВУ ПОТРЕБА И СТАВОВА ЉУДИ КОЈИ ЖИВЕ НА СЕЛУ У СКЛАДУ СА ДОЛЕ НАВЕДЕНОМ ТАБЕЛОМ.

Приоритети за решавање и улагање када је у питању развој пољопривредне производње у ваљевским селима у наредних 10 година. У којим пројектима град Ваљево треба да помогне? Највећи приоритет за решавање и улагање

Пољопривредници се слажу да је највећи приоритет за решавање и улагање Изградња/обнова/одржавање путева у селима (33.2%), потом набавка противградне заштите на нивоу града Ваљева (21.7%) и редовно снабдевање електричном енергијом и одржавање електро система (10.2%).

1.11.9. Кредитне инвестиције домаћинстава

У последњих пет година, већина пољопривредника није покушала да добије кредит (78.3%), док је њих 14.3% добило кредит, а 7.1% је покушало али нису успели да га добију.

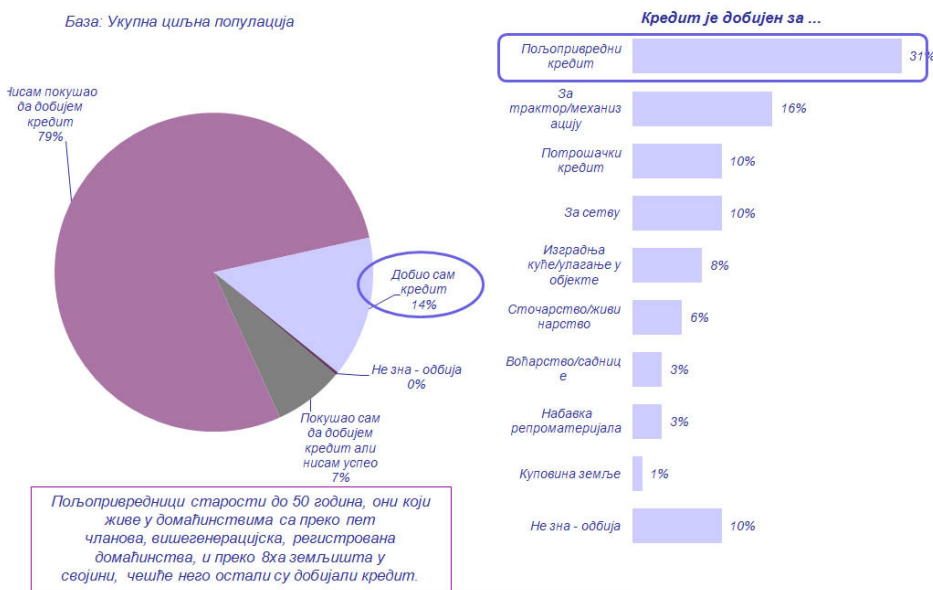
Пољопривредници старости до 50 година, они који живе у домаћинствима са преко пет чланова, вишегенерацијска, регистрована домаћинства, и преко 8ха земљишта у својини, чешће него остали су добијали кредит.

Грађани који су добијали кредит или средства за било коју намену, најчешће наводе да су добијали пољопривредни кредит (31%), за трактор/механизацију (16.1%), потрошачки кредит (10.3%) и за сетву (10.3%).

Пољопривредници су најчешће добијали кредит од банке – класичан банкарски кредит без субвенција (77%), па потом од банке- кредит субвенционисан од стране државе, Министарства (19.5%).

Скоро сваки трећи пољопривредник наводи да је кредит користио за куповину семена, ђубрива, горива (35.6%), сваки четврти за куповину пољопривредних машина, опреме (25.3%), и сваки пети за личну употребу (годишњи одмор, враћање дуга, куповина кола и других трајних добра, школовање деце...) - 21.8%.

Да ли сте, у последњих 5 година покушали да добијете кредит или средства за било коју намену?

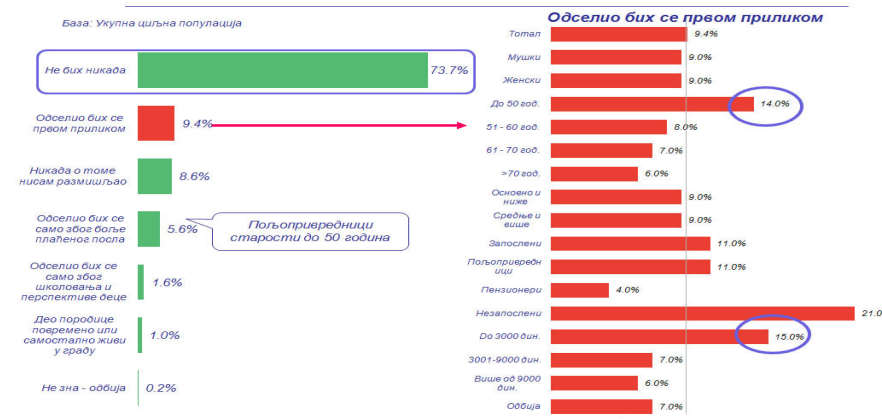
ПОВЕЋАВАЊЕМ ЕФИКАСНОСТИ ЛОКАЛНЕ КАНЦЕЛАРИЈЕ ЗА РУРАЛНИ РАЗВОЈ И ФОРМИРАЊЕМ ИНФОРМАЦИОНОГ СИСТЕМА ЗА ПОДРШКУ КРОЗ МРЕЖУ МЕСНИХ КАНЦЕЛАРИЈА ПОТРЕБНО ЈЕ ПОВЕЋАТИ СТЕПЕН ДОБИЈАЊА КРЕДИТА.

1.11.10. Виђење будућности на селу

Већина пољопривредника се не би одселила у неко друго место (73.7%). Скоро сваки десети пољопривредник истиче да би се одселио првом приликом (9.4%), док 8.6% никада није о томе размишљао.

Пољопривредници старости до 50 година чешће него остали наводе да би се одселили првом приликом, и одселили би се само због боље плаћеног посла.

Да ли бисте се одселили у неко друго место?

Приликом избора 3 најважније ствари које би помогле домаћинству да боље живи, 75% пољопривредника се слаже да је то организовано тржиште (продаја, откуп). Двоструко мање пољопривредника види решење ван пољопривреде у могућности запошљавања ван пољопривреде (36.5%). Приступ информацијама би такође значајно помогло пољопривредницима (28.6%) као и приступ кредитима (27%) и пословно удруживање (25%)

Када је у питању стручна помоћ, савет у виду информација који су потребни домаћинству према процени пољопривредника то су информације о тржишту (продаја, откуп, цене) (36.8%), савети о ђубрењу и заштити усева (9.7%).

СТРАТЕШКЕ ОПЦИЈЕ

Имајући у виду претходно наведено окружење у којем ће се спроводити стратегија најважнији критични спољашњи фактори који могу утицати на њено спровођење су променљиво међународно тржиште и конкуренција у производњи хране као и доследност и брзина спровођења обавеза које је Република Србија прихватила у процесу придруживања ЕУ.

Анализом тренутне ситуације и критичних спољашњих фактора, односно могућих различитих сценарија у току спровођења стратегије свеобухватне најважније стратешке опције на којима ће се заснивати стратегија су следеће:

1. Подизање конкурентности ваљевских пољопривредних газдинстава (снижавање трошкова производње, повећање квалитета и обима производње, маркетинг)

- a. Јачање капацитета пољопривредних произвођача у ефикасном коришћењу извора финансирања пројеката.
- b. Јачање капацитета пољопривредних удружења
- c. Програми по линијама (сточарство, воћарство итд)
- d. Брендирање ваљевских прехрамбених производа
- e. Диверзификација делатности пољопривредних газдинстава

1. Развој руралног туризма
2. Развој предузетништва (посебно програми за младе и жене)

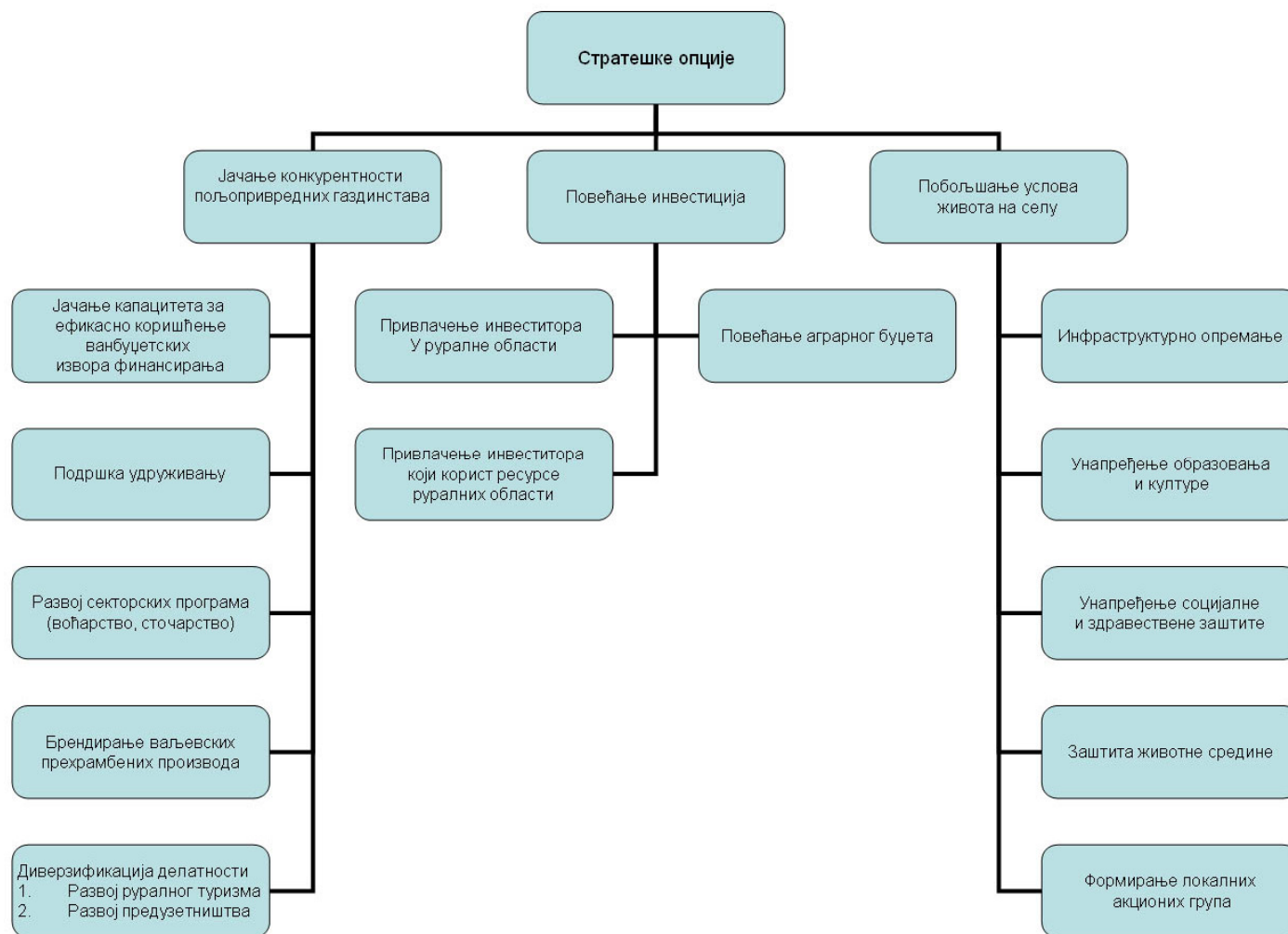
2. Повећање инвестиција у пољопривредној производњи или у руралним областима (фокус на специјализоване инвестиције за производњу производа додате вредности)

- a. Привлачење инвеститора у руралне области или инвеститора који користе производе и ресурсе руралних области
- b. Повећање аграрног буџета (нпр. таксе од прехрамбене индустрије иду у аграрни буџет)

3. Унапређење квалитета живота у руралном подручју

- a. Инфраструктурно опремање
- b. Образовање
- c. Социјална и здравствена заштита
- d. Култура
- e. Заштита животне околине
- f. Заједничке иницијативе (локалне акционе групе)

АКЦИОНИ ПЛАН

Акциони план је дефинисан низом пројеката који су систематизовани у оквиру стратешких опција и општих циљева. У наредном тексту дат је преглед свих пројеката са кратким уводним објашњењима.

ЈАЧАЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ГАЗДИНСТАВА

1. Јачање капацитета за ефикасно коришћење ванбуџетских извора финансирања
  - 1.1. Стварање информационог система за праћење, брзо извештавање и техничку помоћ за коришћење спољашњих извора финансирања при канцеларији за рурални развој.
2. Јачање конкурентности пољопривредне производње
  - 2.1. Производња и пласман 3.000т јунећег меса годишње.
  - 2.2. Подизање генетског поренцијала крвава сименталске расе у матичном запату на најмање 6.000 л у лактацији
  - 2.3. Повећање броја оваца за 30% у року од 5 година
  - 2.4. Субвенционисано подизање 500 ха модерних засада воћа
  - 2.5. Субвенционисано подизање 50 ха модерних засада винограда
  - 2.6. Редовна шесто-месечна обука из области воћарства (од плана до пласмана) за произвођаче млађе од 40 година
  - 2.7. Редовна шесто-месечна обука из области сточарства (од плана до пласмана) за произвођаче млађе од 40 година
  - 2.8. Повећање броја грла за 25% кроз субвенционисање приплодног подмлатка у говедарству и кроз субвенционисану куповину квалитетних приплodних јуница сименталске расе.
  - 2.9. Субвенционисана студијске посете и упознавање са искуствима ЕУ.
  - 2.10. Регресирање осигурања квалитетних приплodних крвава.
  - 2.11. Субвенција израде пројеката наводњавања у изградњи микроакумулација.
  - 2.12. Санација мреже противградних станица.
  - 2.13. Увођење шеме сертификације за локалне произвођаче који продају на зеленим пијацама у Ваљеву.
  - 2.14. Стимулација куповине пољопривредног земљишта.
3. Брендирање сеоских производа Ваљева
  - 3.1. Субвенција заштите ознаке географског порекла за сеоске производе.
  - 3.2. Пласман брендираних локалних производа кроз институције града.
  - 3.3. Производња млечних производа по захтевима безбедности хране.
  - 3.4. Субвенција излагања на сајмовима деликатесне хране у ЕУ.

4. Јачање конкурентности пољопривредних удружења
  - 4.1. Субвенција за набавку основних средстава пољопривредних удружења.
  - 4.2. Едукација за менаџере и чланове удружења (од стратешког планирања преко тимског рада до заједничке производње и пласмана).
  - 4.3. Удруживање одгајивача приплodних крвава сименталске расе.
5. Диверзификација руралних делатности
  - 5.1. Подршка развоју руралног туризма
    - 5.1.1. Изградња туристичке сигнализације за рурални туризам.
    - 5.1.2. Оснивање саветодавне комисије за рурални туризам.
    - 5.1.3. Субвенција за достизање захтеваних стандарда у руралном туризму.
  - 5.2. Подршка развоју омладинског и женског предузетништва
    - 5.2.1. Подршка младим предузетницима на селу.
    - 5.2.2. Едукација и финансирање 3 најбоља бизнис плана годишње на конкурс за жене предузетнице.
  - 5.3. Подршка развоју предузетничких пројеката оријентисаних на руралне области
    - 5.3.1. Стимулисање активности које се односе на шумарство, обновљиве изворе енергије, сакупљање лековитог биља и шумских плодова.

ПРИВЛАЧЕЊЕ ИНВЕСТИТОРА КОЈИ КОРИСТЕ РЕСУРСЕ РУРАЛНИХ ОБЛАСТИ

1. Отварање 4 инвестиције у прехранбеној индустрији кроз редовну активност годишњих посета страним инвеститорима.
2. Редовно одржавање инвестиционе конференције из области прехранбене индустрије, дрвне индустрије и туризма.

УНАПРЕЂЕЊЕ КВАЛИТЕТА ЖИВОТА НА СЕЛУ

1. Развој инфраструктуре и саобраћаја
  - 1.1. Изградња најмање 4 километра асфалтираних сеоских путева из средстава локалног буџета.
  - 1.2. Завршетак ширења водоводне и канализационе мреже
  - 1.3. Увођење школских аутобуса.
  - 1.4. Унапређење ефикасности јавног превоза у руралним подручјима.
  - 1.5. Стварање мултифункционалних центара кроз реконструкцију сеоских домова
2. Формирање локалних акционих група
  - 2.1. Оснивање 3 локалне акционе групе на подручјима села око Медведника, Повлена и Маљена.

- 2.2. Стављање мреже месних канцеларија у функцију развоја локалних акционих група.
3. Заштита животне средине
  - 3.1. Пројекти усмерени на управљање отпадом
    - 3.1.1. Збрињавање амбалажног отпада од средстава за заштиту биља, минералног ђубрива и пластике.
    - 3.1.2. Искорењивање појава дивљих депонија и увођење еко патрола
    - 3.1.3. Проширење комуналних услуга на целу територију Ваљева.
  - 3.2. Пројекти усмерени на развој органске пољопривреде
    - 3.2.1. Субвенција органске производње за 10 одабраних газдинстава.
    - 3.2.2. Производња органских ђубрива.
4. Социјална и здравствена заштита
  - 4.1. Смањење присуства амброзије на економски и здравствено прихватљиву меру.
  - 4.2. Превенција болести зависности.
  - 4.3. "Медицинско село".
  - 4.4. Стимулација трудничког боловања женама у руралном подручју.
5. Образовање и култура
  - 5.1. Достицање минимума од најмање средње завршеног образовања за становнике руралног подручја.
  - 5.2. Континуирано одржавање радионица са децом и родитељима у основним школама усмерених на раст и развој личности.
  - 5.3. Увођење културног аутобуса за путујуће тематске културне догађаје у сеоским домовима.
  - 5.4. Промоција музејске делатности у руралној средини.
  - 5.5. Унапређење услова за бављење школским спортом.
  - 5.6. Организовање сусрета села града Ваљева.
  - 5.7. Умрежавање и спајање младих кроз стварање социјалне руралне мреже и организовање комуникационих радионица.

ЈАЧАЊЕ КАПАЦИТЕТА ЗА ЕФИКАСНО КОРИШЋЕЊЕ ВАНБУЏЕТСКИХ ИЗВОРА ФИНАНСИРАЊА

Иако је стратегија заснована на коришћењу сопствених капацитета, односно постојећих људских ресурса и ресурса предвиђених буџетом локалне управе њено спровођење се може знатно убрзати уколико се интензивније користе средства осталих финансијских извора.

У претходном периоду расположиви домаћи и страни фондови нису коришћени у могућој мери. Зато је један од општих циљева - јачање капацитета за ефикасно коришћење банџетских извора финансирања дефинисан пројектом који има за циљ најпре бољи приступ

информацијама, ширење мреже контаката, образовање у пројектном менаџменту, већи број пријава за различите конкурсе и већи број одобрених пројеката.

Такође у оквиру овог општег циља неопходно је побољшати приступ информацијама житељима села и пољопривредним произвођачима како би се благовремено информисали о процедурама и правилима коришћења различитих фондова.

ЈАЧАЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ

У претходној анализи је већ детаљно објашњена важност конкурентности пољопривредних газдинстава. Група пројеката који се налазе у оквиру овог општег циља односи се првенствено на јачање појединачних пољопривредних газдинстава. Јачање конкурентности ће се спроводити и кроз достизање осталих циљева али су пољопривредни програми које могу користити појединачни произвођачи посебно издвојени у оквиру овог општег циља.

За конкурентну производњу неопходно је снизити трошкове производње и повећати квалитет али и маркетинг самих производа. Стога се у овој групи пројеката на првом месту налазе првенствено пројекти директне финансијске подршке воћарству и сточарству али и систематско унапређивање знања и вештина пољопривредних произвођача.

БРЕНДИРАЊЕ ВАЉЕВСКИХ РУРАЛНИХ ПРОИЗВОДА

Брендирање ваљевских руралних производа је један од општих циљева Стратегије руралног развоја чијим достизањем ће доћи до препознатљивости квалитета и географског порекла у свести потрошача пољопривредних али и других руралних производа ваљевског краја. У тренутку доношења стратегије једини производ који има заштићено географско порекло у Ваљеву су Ваљевски дуван чварци.

Пројекти брендирања су усмерени на маркетинг ваљевских производа али и Ваљева уопште како на домаћем тако и на међународном тржишту. Посебан нагласак је стављен на прехранбене производе са додатом вредношћу, односно на прерађене производе који се лакше могу пласирати у малопродајном тржишту.

ДИВЕРЗИФИКАЦИЈА РУРАЛНИХ ДЕЛАТНОСТИ

Иако око 78% пољопривредних газдинстава Ваљева као један од прихода наводе приход од продаје пољопривредних производа само за 44% произвођача ово је и главни приход. Без обзира на пажљиво економско и стратешко планирање пољопривредна производња зависи од великог броја спољашњих фактора на које је веома тешко утицати. Због тога упошљавање чланова газдинстава кроз развој нових производа и услуга или кроз проширење своје доминантне делатности обезбеђује додатну сигурност и додатни извор

прихода који неће у потпуности зависити од временских услова и других спољашњих утицаја.

Најбољи примери и потенцијали у другим делатностима у руралном подручју Ваљева су сеоски туризам али и други облици предузетништва који не морају директно бити везани за производњу хране. Кроз неколико пројекта ова стратегија ће подржати развој руралног туризма, омладинског и женског предузетништва. Значај руралног туризма је већ описан у анализи тренутне ситуација. Омладинско и женско предузетништво ће бити посебно подржано због важности развоја предузетничког духа младих али и кроз подрушку пласману постојећих производа које традиционално производе женски чланови пољопривредних газдинстава (текстилни производи, прерађевине од воћа и сл.).

ПРИВЛАЧЕЊЕ ИНВЕСТИТОРА КОЈИ КОРИСТЕ РЕСУРСЕ РУРАЛНИХ ОБЛАСТИ

У тренутку израде Стратегије на територији града Ваљева не постоји ни један велики прерађивачки капацитет. Према мишљењима многих учесника у процесу израде Стратегије некадашњи комплекс за прераду воћа "Србијанка" је био гарант сигурности за појединачне произвођаче и постојање сличног прерађивачког капацитета је важно за будуће дуговорчно планирање.

Постојање великих прехранбених предузећа у сваком случају омогућава дугорочније планирање и успостављање различитих видова уговорних односа на дуже стазе. Са друге стране додатна вредност оваквих инвестиција је и могућност запошљавања локалног становништва и код инвеститора у прехранбеној индустрији много лакше се могу у процесу њиховог привлачења нудити конкретни природни потенцијали ваљевског краја за разлику од осталих сектора где потенцијали нису тако очигледни.

Због могућности обједињавања производње, дуговорчног уговорања и планирања, као и због могућности запошљавања радне снаге привлачење инвеститора који користе ресурсе руралних области (прехранбена индустрија, дрвопрерађивачка индустрија, туризам и сл) је добродошло.

РАЗВОЈ ИНФРАСТРУКТУРЕ И САОБРАЋАЈА

Најважнији проблеми везани за квалитет живота на селу се односе на инфраструктуру. Прва три перципирана проблема од стране сеоских домаћинстава су путна инфраструктура, снабдевање електричном енергијом и водоводно - канализациона мрежа. Такође јавни саобраћај је један од важних проблема јер постојеће линије јавног превоза нису у складу са потребама становништва.

Због тога је инфраструктурно опремање један од најважнијих општих циљева стратегије како би се умањиле разлике између урбаног и руралног подручја. У Стратегији руралног развоја планирана је изградња неопходне инфраструктуре

али на реалним основама што значи да су предвиђене инфраструктурне инвестиције предвиђене на основу реалних показатеља градског буџета. У пракси, током спровођења стратегије у складу са циљем - Јачање капацитета за ефикасно коришћење ванбуџетских извора финансирања - биће коришћени сва доступна средства која се односе на домаће и међународне фондове.

Од велике важности у планирању су иницијативе "одоздо на горе", односно иницијативе месних заједница и формираних локалних акционих група које одређују приоритете за изградњу. То значи да ће се на крају сваке календарске године одређивати приоритети и редослед радова у складу са потребама локалне заједнице.

ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Заштита животне средине је Стратегијом руралног развоја дефинисана кроз две одвојене групе пројектних активности: управљање комуналним и пољопривредним отпадом и развојем органске пољопривреде.

Прва група пројеката дефинише активности који се односе на проширење активности ЈКП Видрак у рурално подручје док се друга група односи на пројекте управљања опасним отпадом насталим од пестицида и других хемијских материја у редовној пољопривредној производњи.

Друга група пројеката се односи на развој органске пољопривреде. Иако тржиште органске хране у свету константно расте и раст вредност тржишта у последњих 10 година није био нижи од 5% годишње примарна идеја органске пољопривреде је била заштита човековог здравља и околине. Због тога се органска пољопривреда у овом документу налази у поглављу које се бави заштитом животне средине иако је битна и у контексту диверзификације руралне економије, јачања конкурентности и брендирања ваљевских производа.

ФОРМИРАЊЕ ЛОКАЛНИХ АКЦИОНИХ ГРУПА

Локалне акционе групе (ЛАГ) представљају приватно јавна партнерства на руралној територији и морају укључивати представнике социјално - економског сектора. Оснивање локалних акционих група је подржано од стране Европске Уније и финансирано у имплементацији локалних стратегија руралног развоја. У процесу придруживања Европској Унији тек предстоји стварање правног оквира за њихову званичну регистрацију. Ово је један од разлога за пројекте који подржавају развој локалних микро иницијатива у Стратегији руралног развоја Ваљева.

Други разлог за формирање локалних акционих група који је независан од државне политике је укључивање локалне заједнице у процес спровођења Стратегије и поштовање принципа "одоздо на горе" односно креирање програма подршке у складу са потребама локалног становништва. У том смислу је Стратегијом

предвиђено формирање најпре 3 мање групе оријентисане на венац ваљевских планина које у другој фази могу бити интегрисане у веће територије које могу превазилазити административну територију Града Ваљева.

СОЦИЈАЛНА И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Разлози за усвајање посебних пројеката из области социјалне и здравствене заштите су образложени у претходном аналитичком поглављу Стратегије. Иако су и социјална и здравствена заштита део званичне државне политике могуће је и потребно ове важне аспекте живота на селу додатно помагати локалним програмима.

У области социјалне заштите неопходно је на првом месту превентивно деловати едукативним активностима сеоског становништва и спречити проблеме као што су насиље у породици, успорена инклузија осетљивих категорија становништва и различите облике патолошких понашања. Такође веома је важно проширити геронтолошке услуге у рурално подручје имајући у виду значајан број старачких домаћинстава.

У области здравствене заштите потребно је приближити здравствене услуге сеоском

становништву кроз активности као што је „Медицинско село“ али и кроз превентивне програме спречавања болести.

РАЗВОЈ ОБРАЗОВАЊА И КУЛТУРЕ

Пројектима у Стратегији руралног развоја се образовање третира изван уобичајених оквира званичних програма образовања. Додатним програмима образовања деце, родитеља и наставног особља у сеоским основним школама стимулисаће се не само когнитивне способности већ и комплетан раст и развој личности становника ваљевских села. Такође кроз специјализоване едукативне програме везане за пољопривредну производњу, предузетништво и тимски рад образовање одраслих ће унапредити људске капацитете који нису искоришћени за квалитетнији живот на селу.

Култура руралног подручја је неизоставан део ваљевске културне баштине и биће негована кроз неколико пројеката усмерених на сеоске манифестације и сусрете руралног и урбаног становништва. Такође приступ различитим културним аспектима ће бити олакшан кроз путујуће тематске садржаје који ће бити организовани у руралном подручју.

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава						
Стратешки циљ: Јачање капацитета за ефикасно коришћење ванбуџетских извора финансирања						
Приоритет: 1						
Одговорност: Дирекција за пољопривреду						
Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Формирање информационог система за праћење и коришћење спољашњих извора финансирања	У року од годину дана створити информациони систем за праћење, брзо извештавање и техничку помоћ за коришћење спољашњих извора финансирања при канцеларији за рурални развој.	Увођење интернета у мрежи месних канцеларија у селима	Одељење за општу управу	Мај 2012	2.500.000 дин Министарство за људска и мањинска права	Број месних канцеларија са обезбеђеном интернет конекцијом и пратећом опремом
		Мапирање потенцијалних домаћих и иностраних извора финансирања	Канцеларија за рурални развој РПК Ваљево	Јун - Јул 2012		Списак свих потенцијалних извора финансирања
		Директно контактирање потенцијалних домаћих и иностраних извора финансирања	Канцеларија за рурални развој СКГО Савет за борбу против сиромаштва РПК Ваљево	Август 2012 - Новембар 2012	50.000 дин Дирекција за пољопривреду РПК Ваљево	Број остварених контаката
		Прављење базе података	Канцеларија за рурални развој; Одељење за развој	Децембар 2012		Завршен коначни списак са контактима одговорних лица у изворима финансирања
		Штампање водича		Јануар 2013	Градска управа 200.000 дин	Број одштампаних водича
		Дистрибуција информација кроз мрежу месних канцеларија	Одељење за општу управу Месне заједнице	Фебруар 2013		Број информисаних газдинстава

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Јачање конкурентности пољопривредне производње

Приоритет: 1

Одговорност: Дирекција за пољопривреду и робне резерве и Град Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
организована производња и пласман јунећег меса	У року од 10 година понудити тржишту 3.000 тона/годишње јунећег меса	1. Едукација фармера у области примене прописа из области сточарства, ветеринарства и добробити домаћих животиња	Министарство ПТШВ, ПСС, Основне службе, ветеринарске станице, товљачи-правна лица, фармери	стална активност		-број одржаних обука -број фармера који је прошао обуке -број новорегистрованих објеката за тов
		2. Регистарција објеката за тов по захтевима законске регулативе	Управа за ветерину ПСС Основне службе Ветеринарске станице Фармери товљачи-правна лица,	стална активност	Износ таксе неопходне за регистарцију фарме (тренутно је 7.300,00 дин по захтеву) учешће фармера	-број новорегистрованих објеката за тов
		3. Подршка товном говедарству кроз доделу најмање 10 телади од 150 кг на уговор од 3 године са обавезом увећања основног стада од 30%	ПСС Основне службе Ветеринарске станице Фармери товљачи-правна лица,	стална активност	дирекција за пољопривреду обезбеђује почетни капитал од 10грла (~500.000 дин/захтеву)	ширење мреже пољопривредника у кооперацији са Дирекцијом и годишње повећање укупнох броја грла у уговореним обавезама за 10% годишње

		4. Спровођење мониторинга и оцене резултата, преиспитивање ефективности и ефикасности	Сви учесници	стална активност		стабилна производња и пласман 3000 т јунећег месеца уједначена технологија - брендирање Заштита интелектуалне својине проширење капацитета
--	--	---	--------------	------------------	--	---

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Јачање конкурентности пољопривредне производње

Приоритет: 1

Одговорност: Дирекција за пољопривреду и робне резерве и Град Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Повећање производње крављег млека	У року од 5 година подизање генетског потенцијала крава сименталске расе у матичном запату на најмање 6.000 литара	1. Избор и едукација фармера у области примене прописа из области сточарства, ветеринарства и добробити домаћих животиња	Министарство ПТШВ, ПСС, основне службе, ветеринарске станице, товљачи-правна лица, фармери	стална активност	250.000,00 динара Град Ваљево Дирекција за пољопривреду и робне резерве	- подаци о расној структури, матичном запату, здравственом стању, технологији гајења, пласману, економским показатељима - подаци о газдинствима: типу, власништву, комерцијалној организованости...
		2. Израда плана осемењавања	селекцијске службе, ветеринарске станице и амбуланте, сточарско ветеринарски центри	1 месец	100.000 динара	Израђен план осемењавања

		3. Израда технологије гајења	ПСС, млекаре	Паралелно са 1. и 2.	70.000,00 динара	-израђена јединствена технологија гајења
		4. Набавка 30 стеоних приплодних јуница	ПСС, основна матична служба, фармери	30 јуница/годишње	30 *2.000 Е= 60.000 Е Дирекција за пољопривреду	Купљене висококвалитетне стеоне јунице
		5. Спровођење мониторинга и оцене резултата, преиспитивање ефективности и ефикасности	Сви учесници у пројекту	стална активност	Сви партнери обезбеђују своје учешће	*Повећање дохотка пољопривредних газдинстава *Унапређење технологије гајења, генетског потенцијала, квалитета млека..
	II фаза је период до 2022.	6. Даље подизање генетског потенцијала за млеко	ПСС, фармери, млекаре	3 године	Сваке наредне године минимум 30 новонабављених висококвалитетних стеонох јуница 60.000 евра по години	Континуално повећање приплодних квалитетних грла на сваке 2,5 године за око 50 %

Стратешка опција: Јачање конкурентности

Стратешки циљ: Секторска опција - сточарство - овчарство

Приоритет: 1

Одговорност: Дирекција за пољопривреду и робне резерве и Град Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Повећање производње јагњетњег меса	У року од 5 година повећати број гајених оваца за 30%	1. Избор и едукација фармера у области примене прописа из области сточарства, ветеринарства и добробити домаћих животиња	ПСС, основне службе, задруге, удружења	Континални одабир	250.000,00 динара Град Ваљево Дирекција за пољопривреду и робне резерве	- подаци о расној структури, матичном запату, здравственом стању, технологији гајења, пласману, економским показатељима - подаци о газдинствима: типу, власништву, комерцијалној организованости....
		2. Израда технологије гајења	ПСС, кланичари, купци	Паралелно са 1.	70.000,00 динара	-израђена јединствена технологија гајења
		3. Истраживање тржишта	РПК Ваљево	Паралелно са 1. и 2. активности	Плате запослених	1. Извештај о тржишту блиско-источних земаља 2. Извештај о тржишту ЕУ 3. Извештај о тржишту земаља ЦЕФТЕ 4. Извештај о домаћем тржишту
		4. Набавка приплодних јагњади	ПСС, основне службе	1 месец	Прве године се набавља 100 грла са континуалним годишњим повећањем од 25% 10.000 евра почетне године	Купљена јагњад са педигреом

					Дирекција за пољопривреду	
		5. Организационо повезивање индивидуалних произвођача -јединствен наступ	Сви учесници у пројекту	Паралелно са осталим активностима	Сви партнери обезбеђују своје учешће	Формиран неки вид организационог повезивања за јединствен наступ
		6. Освајање технологије гајења, примена савремених метода у размножавању оваца	ПСС, фармери, основне службе, задруге, удружења	Стална активност	ПСС, фармери, основне службе, задруге, удружења обезбеђују своје учешће	*Повећање дохотка пољопривредних газдинстава *Повећање заинтересованости за савремен начин узгоја оваца
	II фаза је период до 2022	7. Повећање броја одгајивача са преко 100 грла у запату	ПСС, фармери, основне службе, задруге, удружења	Стална активност	ПСС, фармери, основне службе, задруге, удружења обезбеђују своје учешће	Број фармера заинтересованих за савремен начин узгоја оваца годишње расте за 10%
		8. Спровођење мониторинга и оцене резултата, преиспитивање ефективности и ефикасности	Сви партнери укључени у пројекат	стална активност	Сва правна лица кроз редовне годишње извештаје и сопствено учешће	*Унапређење технологије гајења, расног састава, квалитета меса.. *Повећање дохотка пољопривредних газдинстава *Повећање заинтересованости за савремен начин узгоја оваца *Стварање бренда "ЈАГЊЕТИНА КОЛУБАРЕ"

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Јачање конкурентности пољопривредне производње

Приоритет: 1

Одговорност: Дирекција за пољопривреду и робне резерве и Град Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Субвенционисано подизање 500 ха савремених засада воћа	У року од 10 година (до краја 2022. године) подићи 500 ха савремених засада код обједињених произвођача	1. Израда технологије гајења и мониторинг производње	ПССС Ваљево, Дирекција за пољопривреду и робне резерве	сваке године током спровођења стратегије	Вредност: 340.000,00 динара годишње град Ваљево (уговор за праћење засада воћа)	<ul style="list-style-type: none"> - Оцена погодности парцела за подизање засада; - Технологија гајења; - Подаци о газдинству (радна снага, механизација, земљиште)
		2. 50% субвенционисана набавка садница	ПССС Ваљево	сваке године током спровођења стратегије	Вредност: 2.000.000 динара годишње град Ваљево	Број субвенционисаних засада
		3. Организационо повезивање произвођача	Појединачни произвођачи	До краја 2013. године	Сви партнери обезбеђују своје учешће	Број удружених произвођача
		4. Спровођење мониторинга и оцене резултата	ПССС Ваљево	Стална активност	Сва правна лица кроз редовне годишње извештаје и сопствено учешће	Оцена новоподигнутих засада и примењена технологија

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Јачање конкурентности пољопривредне производње

Приоритет: 1

Одговорност: Дирекција за пољопривреду и робне резерве и Град Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Субвенционисано подизање 50 ха савремених засада винове лозе	У року од 10 година (до краја 2022. године) подићи 50 ха савремених засада винограда	1. Израда технологије гајења и мониторинг производње	ПССС Ваљево, Дирекција за пољопривреду и робне резерве	сваке године током спровођења стратегије	Вредност: 340.000,00 динара годишње град Ваљево (уговор за праћење засада воћа)	<ul style="list-style-type: none"> - Оцена погодности парцела за подизање засада; - Технологија гајења; - Подаци о газдинству (радна снага, механизација, земљиште)
		2. 50% субвенционисана набавка садница	ПССС Ваљево	сваке године током спровођења стратегије	Вредност: 500.000 динара годишње	Број субвенционисаних засада
		3. Организационо повезивање произвођача	Појединачни произвођачи	До краја 2013. године	Сви партнери обезбеђују своје учешће	Број удружених произвођача
		4. Спровођење мониторинга и оцене резултата	ПССС Ваљево	Стална активност	Сва правна лица кроз редовне годишње извештаје и сопствено учешће	Оцена новоподигнутих засада и примењена технологија

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Јачање конкурентности пољопривредне производње

Приоритет: 1

Одговорност: Дирекција за пољопривреду и робне резерве

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Редовна едукација произвођача воћа	Систематски обучити 250 произвођача воћа млађих од 40 година	Израда критеријума за учеснике (територија, газдинство, старост)	Удружења ПСС Месне канцеларије	Септембар	Редовни административни трошкови	Израђен правилник о учешћу на едукацији
		Мобилизација и селекција произвођача	Удружења ПСС Месне канцеларије	Септембар	Редовни административни трошкови	Листа заинтересованих произвођача
		Потписивање уговора са произвођачима		Октобар	Редовни административни трошкови	Потписани уговори
		Набавка материјала		Октобар	50.000 дин	
		Обука 1 - Удруживање у воћарству	РПК Ваљево	Октобар	15.000 дин	Број учесника
		Обука 2 - Планирање у воћарству	Факултети НВО	Октобар	15.000 дин	Број учесника

		Обука 3 - Избор терена и сађење воћака	Институти ПССС Факултети Пољопривредна школа	Новембар	15.000 дин	Број учесника
		Обука 4 - Избор сортимента и избор садница	Институти ПССС Факултети Пољопривредна школа	Новембар	15.000 дин	Број учесника
		Обука 5 - Коришћење механизације у воћарству	Институти ПССС Факултети Пољопривредна школа Дом здравља	Децембар	15.000 дин	Број учесника
		Обука 6 - Коришћење механизације у воћарству - пракса	Институти ПССС Факултети Пољопривредна школа	Децембар	15.000 дин	Број учесника
		Обука 7 - Ђубрење и наводњавање	Институти ПССС Факултети Пољопривредна школа	Јануар	15.000 дин	Број учесника
		Обука 8 - Формирање круна и резидба	Институти ПССС Факултети Пољопривредна школа	Јануар	15.000 дин	Број учесника
		Обука 9 - Резидба - практична обука	Институти ПССС Факултети Пољопривредна школа	Фебруар	15.000 дин	Број учесника
		Обука 10 - Заштита воћака	Институти ПССС Факултети Пољопривредна школа	Фебруар	15.000 дин	Број учесника
		Обука 11 - Заштита воћака - практична обука	Институти ПССС Факултети	Март	15.000 дин	Број учесника

			Пољопривредна школа			
		Обука 12 - Берба, чување и паковање воћа	Институти ПССС Факултети Пољопривредна школа	Март	15.000 дин	Број учесника
		Обука 13 - Прерада воћа - конзервисање	Институти ПССС Факултети Пољопривредна школа	Април	15.000 дин	Број учесника
		Обука 14 - Прерада воћа - ферментација и дестилација	Институти ПССС Факултети Пољопривредна школа	Април	15.000 дин	Број учесника

Стратешка опција: Јачање конкурентности

Стратешки циљ: Секторска опција - сточарство - овчарство

Приоритет: 1

Одговорност: Дирекција за пољопривреду и робне резерве и Град Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
∞	Систематски обучити 250 сточара млађих од 40 година за	Израда критеријума за учеснике (територија, газдинство, старост)	Удружења, ПСС Месне канцеларије	Септембар	редовни административни трошкови	Израђен правилник о учешћу на едукацији

	различите гране сточарства	Мобилизација и селекција учесника	Удружења, ПСС Месне канцеларије	Септембар		Листа заинтересованих учесника
		Потписивање уговора са произвођачима		Октобар		Потписани уговори
		Набавка материјала		Октобар	50.000 дин	
		Обука 1 - Удруживање и планирање у сточарству	РПК Ваљево, Факултети, НВО	Октобар	15.000 дин	Број учесника
		Обука 2 - Објекти и смештај, опрема	Институти, ПССС, Факултети, Пољопривредна школа	Новембар	45.000 дин за три обуке (говедарство, свињарство, живинарство)	Број учесника
		Обука 3 - Репродукција, исхрана	Институти, ПССС, Факултети, Пољопривредна школа	Новембар	45.000 дин за три обуке (говедарство, свињарство, живинарство)	Број учесника
		Обука 4 - Технологија гајења	Институти, ПССС, Факултети, Пољопривредна школа	Децембар	45.000 дин за три обуке (говедарство, свињарство, живинарство)	Број учесника
		Обука 5 - Прерада анималних производа у условима сеоског домаћинства	Институти, ПССС, Факултети, Пољопривредна школа	Јануар	45.000 дин за три обуке (говедарство, свињарство, живинарство)	Број учесника

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Јачање конкурентности пољопривредне производње

Приоритет: 1

Одговорност: Дирекција за пољопривреду, основне одгајивачке организације

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Унапређење сточарске производње на подручју Града Ваљева кроз субвенционисање набавке женског приплодног подмлатка у говедарству *	-повећање броја грла у матичном запату -повећање броја произвођача који конкуришу за подстицајна средства МПТШВ -куповина и остављање за приплод висококвалитетних ћерки двојних особина	-планирање буџетских средстава за пројекат -медијско промовисање пројекта -координација и контрола грла	-Дирекција за пољопривреду града Ваљева -З.З. "ЗООН" -Центар за пољопривреду -остале основне одгајивачке организације	2012	Дирекција за пољопривреду града Ваљева / 2.800.000,00	-повећање броја приплодних телади на нивоу индивидуалне говедарске фарме / + 25%
		-медијско промовисање пројекта -координација и контрола грла -анализа ефеката пројекта и представљање свим заинтересованим -унапређење промета приплодних животиња у оквиру региона кроз виши и организованији ниво	-Дирекција за пољопривреду града Ваљева -З.З. "ЗООН" -Центар за пољопривреду -остале основне одгајивачке организације	2013	Дирекција за пољопривреду града Ваљева / 3.500.000,00	-повећање броја грла на нивоу индивидуалне говедарске фарме / + 25% -већи број грла под контролом одгајивачких организација/ +20% -већи број корисника државних субвенција у сточарству/ + 10-15%
		-медијско промовисање пројекта -координација и контрола грла -анализа ефеката пројекта и представљање свим заинтересованим	-Дирекција за пољопривреду града Ваљева -З.З. "ЗООН" -Центар за пољопривреду -остале основне одгајивачке организације	2014-2016	-дирекција за пољопривреду Града Ваљева / 5.000.000,00	-ширење генетског напретка -боља и прихватљивија граница пословања за одгајиваче

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Јачање конкурентности пољопривредне производње

Приоритет: 1

Одговорност: Дирекција за пољопривреду

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Едукација пољопривредника и упознавање са искуствима ЕУ	Упознати по 50 произвођача годишње са искуствима ЕУ земаља чланица	Израда пројектног задатка	Дирекција за пољопривреду	2 месеца; сваке године изнова за време трајања стратегије	Стручна служба Дирекције за пољопривреду / плате запослених	Пројектни задатак завршен у року
		Организација и превоз	Аутопревозник и овлашћена туристичка агенција	3 месеца; сваке године изнова за време трајања стратегије	Дирекција за пољопривреду / према програму пословања	Уговори потписани са превозником и агенцијом
		Одабир путника	ПССС, РПК, Земљорадничке Задруге, Дирекција за пољопривреду	2 месеца; сваке године изнова за време трајања стратегије	ПССС, РПК, Земљорадничке Задруге, Дирекција за пољопривреду / плате запослених	Одабрани путници
		Смештај учесника	Овлашћена туристичка агенција	3 месеца; сваке године изнова за време трајања стратегије	Сопствено учешће свих путника	Обезбеђен квалитетан смештај
		Извештај о степену успешности и праћење одрживости	ПССС, РПК, Земљорадничке Задруге, Дирекција за пољопривреду	3 месеца; сваке године изнова за време трајања стратегије	Стручна служба Дирекције за пољопривреду формира коначан извештај на основу анкетања свих учесника / плате запослених	Број домаћинстава која су применила одговарајућа искуства

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Јачање конкурентности пољопривредне производње

Приоритет: 2

Одговорност: Дирекција за пољопривреду и робне резерве

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Регресирање осигурања квалитетних приплодних крава	Обезбеђење позитивног финансијског резултата на пољопривредним газдинствима осигурањем квалитетних приплодних крава од угинућа, принудног клања и принудног убијања	-прикупљање понуда осигуравајућих друштава -едукација пољопривредних произвођача у области осигурања и Farm management-а индивидуално и путем трибина	-Град Ваљево (дирекција за пољопривреду) -МПТШВ -осигуравајућа друштва -ПССС Ваљево -основне одгајивачке организације на територији Ваљева	2012.	-Град Ваљево (Дирекција за пољопривреду) 500.000,00 RSD -МПТШВ (Уредба о регресирању 40% премије осигурања у пољопривреди)	-брза репарација квалитетних приплодних крава принудно искључених из основног стада -континуирано спречавање негативног финансијског резултата на пољопривредним газдинствима осигурањем квалитетних приплодних крава
		-едукација пољопривредних произвођача у области осигурања и Farm management-а индивидуално и путем трибина	-Град Ваљево (дирекција за пољопривреду) -МПТШВ -осигуравајућа друштва -ПССС Ваљево -основне одгајивачке организације на територији Ваљева	2013.	-Град Ваљево (дирекција за пољопривреду) 600.000,00 RSD -МПТШВ (Уредба о регресирању 40% премије осигурања у пољопривреди)	-повећање обухвата осигурања у пољопривреди (услов за приступ у EU)
		-едукација пољопривредних произвођача у области осигурања и Farm management-а индивидуално и путем трибина	-Град Ваљево (дирекција за пољопривреду) -МПТШВ -осигуравајућа друштва -ПССС Ваљево -основне одгајивачке организације на територији Ваљева	2014.-2016.	-Град Ваљево (дирекција за пољопривреду) 500.000,00-750.000,00 RSD -МПТШВ (Уредба о регресирању 40% премије осигурања у пољопривреди)	-постизање веће мотивисаности пољопривредних произвођача за примарну производњу у млечном говедарству

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Јачање конкурентности пољопривредне производње

Приоритет: 2

Одговорност: Дирекција за урбанизам

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Субвенција израде пројеката наводњавања у изградњи микроакумулација	Израда идејних пројеката наводњавања пољопривредних земљишта за пољопривредна газдинства Града Ваљева	Детаљно геодетско снимање парцела предвиђених за наводњавање	Републички Геодески Завод	2016. – 2017	50.000 дин/ха субвенције Града	Снимак парцела
		Израда пројекта наводњавања	Пољопривредни Факултет у Земуну		100.000 дин/ха субвенције Града	Број израђених пројеката
		Субвенционисана набавка система за наводњавање	Министарство Пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије		1.000.000 дин/ха Министарство пољопривреде	Број изграђених артерских бунара
		Препоруке експлатације система за наводњавање	Пољопривредна стручна служба Град Ваљева			

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Јачање конкурентности пољопривредне производње

Приоритет: 1

Одговорност: Град Ваљево

	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Изградња и реконструкција противградних станица	Реконструкција 27 противградних станица на територији града Ваљева	изградња непостојећих и измештање постојећих станица	Град Ваљево Штаб за ванредне ситуације	март-мај 2013	Град Ваљево и донатори 1.000.000 дин	Изграђена станица у Ребељу Измештена станица у Бобови Измештена станица у Паунама
		реконструкција постојећих станица	Град ваљево Штаб за ванредне ситуација Месне заједнице	март - октобар 2013	Град Ваљево и донатори 2.000.000 дин	Реконструсано 27 постојећих противградних станица

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава Стратешки циљ: Јачање конкурентности пољопривредне производње Приоритет: 2 Одговорност: ЈП Полет						
Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Сертификовање пољопривредних произвођача који продају на ваљевским пијацама	Повећање обима продаје локално произведених намирница за 70% на ваљевским пијацама	Израда правилника о сертификацији	Ветеринарска и фитосанитарна инспекција Дирекција за пољопривреду	2013 - Фебруар	ЈП Полет Град Ваљево	Израђен правилник
		Субвенционисана контрола намирница	Завод за јавно здравље Остали институти и заводи	2013 - Мај почетак и континуално настављање пројекта	Дирекција за пољопривреду Град Ваљево 100.000 дин	Број издатих потврда о здравственој исправности намирница
		Означавање произвођача и порекла производа		Стално	ЈП Полет Град Ваљево	Број сертификованих произвођача

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Јачање конкурентности пољопривредне производње

Приоритет: 1

Одговорност: Град Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Субвенционисана куповина пољопривредног земљишта у комисији	Повећан број и величина парцела за 10%	Израда одлуке о субвенцијама такси за куповину земљишта (у зависности од места купљене парцеле)	Градска управа Катастар	2013		Усвојена одлука
		Израда правилника	Градска управа Катастар	2013		Усвојен правилник
		Расписивање конкурса	Градска управа	2014		Број пријава
		Субвенција од 7.000 дин за пољопривредне парцеле		2014 - 2022	Град Ваљево 100.000 годишње	Обим пољопривредног земљишта
		Субвенција од 10.000 дина за суседне пољопривредне парцеле		2014 - 2022	Град Ваљево 200.000 годишње	Обим пољопривредног земљишта Величина пољопривредних парцела

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Брендирање сеоских производа Ваљева

Приоритет: 1

Одговорност: Град Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Заштита географског порекла ваљевских производа	Заштитити најмање 3 ознаке географског порекла за ваљевске руралне производе	Мапирање произвођача и производа у сеоском подручју	РПК Ваљево; ТО Ваљево; Народни музеј; Завод за заштиту споменика; НВО; Месне канцеларије;	2013-2014	Редовни трошкови Град Ваљево	Број идентификованих пољопривредних и непољопривредних производа са потенцијалом за брендирање
		Израда елабората за заштиту географског порекла	РПК Ваљево Завод за заштиту интелектуалне својине	2013-2022	Град Ваљево 100.000 дин по елаборату	Број израђених елабората
		Едукација и удруживање пољопривредних произвођача	Пољопривредни произвођачи РПК Ваљево Завод за заштиту интелектуалне својине	2013-2022	Град Ваљево Дирекција за пољопривреду Туристичка организација 15.000 дин	Број удружених и едукованих пољопривредних произвођача
		Промоција и пласман брендираних производа	РПК Ваљево, ТО Ваљево, Градска управа Ваљево, Народни музеј, НВО,	2013-2022	У зависности од промотивног догађаја	- број посећених сајмова - обим продаје брендираних производа

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Брендирање сеоских производа Ваљева

Приоритет: 1

Одговорност: Град Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Брендирање и промоција ваљевских прехранбених производа	Пласман брендираних локалних производа кроз институције града Ваљева	Мапирање произвођача и производа у сеоском подручју	РПК Ваљево; ТО Ваљево; Народни музеј; Завод за заштиту споменика; НВО; Месне канцеларије;	2013-2014	Редовни трошкови Град Ваљево	Број идентификованих пољопривредних и непољопривредних производа са потенцијалом за брендирање
		Израда елабората за заштиту географског порекла	РПК Ваљево Завод за заштиту интелектуалне својине	2013-2022	Град Ваљево 100.000 дин по елаборату	Број израђених елабората
		Едукација и удруживање пољопривредних произвођача	Пољопривредни произвођачи РПК Ваљево Завод за заштиту интелектуалне својине	2013-2022	Град Ваљево Дирекција за пољопривреду Туристичка организација 15.000 дин	Број удружених и едукованих пољопривредних произвођача
		Промоција и пласман брендираних производа	РПК Ваљево, ТО Ваљево, Градска управа Ваљево, Народни музеј, НВО,	2013-2020	У зависности од промотивног догађаја	- број посећених сајмова - % брендираних производа у презентима локалних институција

Стратешка опција: Јачање конкурентности**Стратешки циљ: Диверзификација делатности - Јачање предузетништва/Брендирање ваљевских производа/Подршка удруживању****Приоритет: 1****Одговорност: Дирекција за пољопривреду и робне резерве**

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Обука и регистрација газдинстава за производњу сира и кајмака на пољопривредном газдинству	Број од 50 газдинстава која су регистрована за производњу сира и кајмака и раде по ветеринарско санитарним захтевима и захтевима безбедности хране	Прављење базе података регистрованих газдинстава за производњу сира и кајмака	Управа за ветерину – ветеринарска инспекција	5 дана		Урађена база података
		Обилазак газдинстава	Управа за ветерину – ветеринарска инспекција, Особа обучена за безбедност хране	60 дана	број км * цена бензина + број чланова * дневница	- Извештај о стању у посећеним објектима
		Препорука газдинствима са практичним решењима за потребне радове-реконструкција, адаптација....	Управа за ветерину – ветеринарска инспекција, Особа обучена за безбедност хране	истовремено као претходна активност	истовремено вредност као претходна активност	- Предлог мера за достизање нивоа законског минимума у овој области
		Праћење извршења предложених мера	Управа за ветерину – ветеринарска инспекција, Особа обучена за безбедност хране	стална и редовна активност ветеринарске инспекције		Број газдинстава која раде по задатим условима и критеријумима
		Промоција газдинстава: -уз помоћ пијачних управа -путем медија	Пијачна управа Удружење Пијаче Србије	стална активност		- Повећање броја газдинстава - Повећање обима продаје

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Брендирање сеоских производа Ваљева

Приоритет: 2

Одговорност: РПК Ваљево/Град Ваљево/Туристичка организација Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Издавање на сајмовима деликатесне хране у ЕУ	Представити ваљевске производе на 10 различитих сајмова до 2022. године	Истраживање тржишта и мапирање сајмова	ПКС Страна трговинска представништва Стране амбасаде ТО Србије	Септембар 2012	Путни и телефонски трошкови	Листа изабраних сајмова
		Израда плана припреме за сајмове у зависности од датума одржавања	ПКС Страна трговинска представништва Стране амбасаде ТО Србије	Новембар 2012		Израђен план
		Преговарање код страних и домаћих институција за подрушку финансирању		Фаза припреме пред сваки сајам	Путни и телефонски трошкови	
		Прикупљање пријава излагача	Дирекција за пољопривреду	Један месец		Листа учесника
		Резервација штанда и израда дизајна	Дизајнери	Други месец		Резервисан и дизајниран штанд

		Едукација излагача и припрема узорака		Други месец		Пројектован штанд
		Резервација и осигурање превоза и смештаја		Трећи месец	У зависности од броја учесника	Резервисан превоз и смештај
		Промотивна кампања и директно контактирање купаца		Од плана до излагања		Листа потврђених контаката
		Директно излагање			У зависности од сајма (минимум 500.000 дин)	

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Јачање конкурентности пољопривредних удружења

Приоритет: 1

Одговорност: Дирекција за пољопривреду

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
основних набавке описани су кроз удруживања	Повећање броја удружења и задруга (мин. 2 годишње)	Едукација пољопривредника са циљем подизања свести о важности удруживања	Дирекција за пољопривреду, ПССС	Континуално, 10 година	Министарство пољопривреде, у складу са уредбама Дирекција за пољопривреду, у складу са финансијским плановима	Повећан број удружења и задруга до 2022 за мин 20 са континуалним увећањем броја чланова за мин 5% годишње

	и/или чланства (5% годишње) у циљу заједничког наступа на тржишту пољопривредних производа	Правно-техничка подршка у оснивању	Дирекција за пољопривреду	Континуално, 10 година	Дирекција за пољопривреду, плата запосленог	Поступак регистрације убрзан за мин 30%
		Субвенционисање набавке основних средстава	Град Ваљево	Континуално, 10 година	1.000.000,00 динара са годишњим трендом увећања од 25%, Град Ваљево	Потпуно реализована средства

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Јачање конкурентности пољопривредних удружења

Приоритет: 1

Одговорност: Дирекција за пољопривреду и робне резерве/РПК Ваљево

	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Едукација менаџера и чланова сеских удружења	Систематски обучити 20 менаџера и чланова удружења	Израда критеријума за учеснике	Удружења ПСС Месне канцеларије	Септембар	15.000 дин - Дирекција за пољопривреду	Израђен правилник о учешћу на едукацији
		Мобилизација и селекција учесника	Удружења ПСС Месне канцеларије	Септембар	15.000 дин - Дирекција за пољопривреду	Листа учесника
		Потписивање уговора са удружењима		Октобар		Потписани уговори

		Набавка материјала		Октобар	50.000 дин Дирекција за пољопривреду	Набављен материјал
		Обука 1 - Стретешко планирање за све чланове удружења - 2 дана	Организације за обуку по конкурс	Новембар	30.000 дин по удружењу Дирекција за пољопривреду	Број учесника
		Обука 2 - Тимски рад и комуникација чланова удружења - 2 дана	Организације за обуку по конкурс	Новембар	30.000 дин по удружењу Дирекција за пољопривреду	Број учесника
		Обука 3 - Маркетинг комуникација и лобирање - 2 дана	Организације за обуку по конкурс	Децембар	30.000 дин по удружењу Дирекција за пољопривреду	Број учесника
		Обука 4 - Финансије за нефинансијске менаџере	Организације за обуку по конкурс	Децембар	30.000 за једну заједничку обуку Дирекција за пољопривреду	Број учесника
		Обука 5 - Заједничко учешће на сајмовима	Организације за обуку по конкурс	Јануар	30.000 дин за једну заједничку обуку Дирекција за пољопривреду	Број учесника
		Обука 6 - Вештине продаје и преговарања	Организације за обуку по конкурс	Фебруар	100.000 дин за једну заједничку обуку Дирекција за пољопривреду	Број учесника
		Супервизија - Заједничко планирање - примена наученог у пракси	Организације за обуку по конкурс	Фебруар	30.000 дин за једну групну супервизију Дирекција за пољопривреду	Број учесника

Стратешка опција: Јачање конкурентности ваљевских пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Јачење конкурентности пољопривредних удружења

Приоритет: 1

Одговорност: Удружење одгајивача приплодних крава сименталске расе

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
10	Формирање удружења одгајивача крава сименталске расе са најмање 100 активних чланова	-формирање акционе групе/ иницијативни одбор -формирање удружења	-З.З. "ЗООН" Ваљево -ПССС "Ваљево" -Дирекција за пољопривреду града Ваљева -остале основне одгајивачке организације	2012	-чланарана чланова удружења 70.000,00 -100.000,00 -подршка Дирекције за пољопривреду града Ваљева према планираном годишњем обиму за удружења и задруге	-формирано удружење са 50-80 чланова -подизање професионалне оспособљености одгајивача -развој заједништва и јачање солидарности
		-развијање партнерских односа са откупљивачима млека -организација едукација, семинара у сарадњи са основном и регионалном одгајивачком организацијом -чланство у централном удружењу одгајивача говеда сименталске расе републике Србије	-З.З. "ЗООН" Ваљево -ПССС "Ваљево" -Дирекција за пољопривреду града Ваљева -остале основне одгајивачке организације -централно удружења одгајивача говеда сименталске расе	2013-2015	-чланарана чланова удружења 100.000,00-300.000,00 -подршка Дирекције за пољопривреду града Ваљева према планираном годишњем обиму за удружења и задруге	-повећање броја чланова удружења 20-30% -добра сарадња са одгајивачким организацијама -остварена и развијена сарадња са надлежним градским и државним органима -боља тржишна и производна позиција одгајивача -организација изложби стоке -развијен партнерски однос са откупљивачима млека -едуковани одгајивачи из области сточарства у оквиру домаћих прописа и прописа ЕУ

		-остваривање сарадње са фондовима и организацијама који пружају подршку и помоћ за агробизнис пројекте и планове -промовисање принципа добре фармске и добре хигијенске праксе	-3.3."ЗООН" Ваљево -ПССС "Ваљево" -Дирекција за пољопривреду града Ваљева -остале основне одгајивачке организације -МПШВ -централно удружења одгајивача говеда сименталске расе	2016-2020	-чланарана чланова удружења 300.000,00-600.000,00 -подршка Дирекције за пољопривреду града Ваљева према планираном годишњем обиму за удружења и задруге -према уредбама МПШВ -конкурси фондова и невладиних организација који финансирају агро-пројекте у сточарству	-повећање броја чланова удружења 10-20% -удружење учествује на конкурсима са пројектима који помажу рад чланова удружења -развијен партнерски однос са откупљивачима млека -реализација развојно-инвестиционих програма
--	--	---	--	-----------	---	--

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава						
Стратешки циљ: Диверзификација руралних делатности/развој руралног туризма						
Приоритет: 1						
Одговорност: Туристичка организација и град Ваљево						
Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Политицај развоја руралног туризма кроз различите активности	Повећање нивоа услуга и испуњење захтева стандарда у руралном туризму код сеоских домаћинстава	Редовно учествовање у раду Удружења сеоских домаћина	Удружење домаћини	Редовна активност	Текући трошкови	Дефинисање проблема са којима се сусрећу пружаоци услуга
		Смањење таксе за категоризацију објеката	Удружење домаћини	За прву категоризацију		Број категорисаних објеката
		Организовање курса страног језика за домаћине	Удружење Домаћини Школа страних језика	Редовна годишња активност	200 Евра * број учесника * 10 година Град Ваљево	Број домаћина који су успешно завршили обуку
		Регресирање дела трошкова насталих на уређењу санитарних чворова и увођења грејања у објекте за издавање	Удружење Домаћини	Редовна годишња активност	1000 Евра * број домаћинстава * 10 година Град Ваљево Конкурси по различитим фондовима	Број домаћинстава која су испунила захтеве стандарда
		Туристичка сигнализација за рурални туризам	Газдинства која се баве сеоским туризмом Дирекција за урбанизам	Редовна годишња активности	У зависности од броја и локација домаћинстава	Број означених туристичких домаћинстава

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Диверзификација руралне економије/подршка развоју женског предузетништва

Приоритет: 1

Одговорност: Дирекција за пољопривреду/Град Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Побољшање економског положаја младих на селу	Останак/повратак и самозапошљавање младих на селу	Коришћење мреже од 18 месних канцеларија - редовно информисање о догађајима битним за унапређење економског положаја младих на селу и квалитета живота на селу	Национална служба за запошљавање Пољопривредна саветодавна служба Дирекција за пољопривреду Регионална привредна комора Ваљево Дом здравља Канцеларија за младе Школе Фонд за инвалидско и пензионо осигурање	2014-2022 континуирано	Буџет града, НСЗ фондови пројекти	База датих информација и интересовања
		Организовање едукација за започињање самосталног посла за младе у сеоском подручју	НСЗ-филијала Ваљево, РПК Ваљево, Лер, КЗМ, Месне канцеларије у селима	2014-2022 континуирано	Буџет града, НСЗ – филијала Ваљево (у оквиру редовне делатности)	Број организованих едукација у руралним подручјима
		Доношење одлуке на нивоу града о ослобађању	Градска Управа	2014-2022	Буџет града, вредност зависи од броја регистрованих	-Број регистрованих привредних субјеката у руралним подручјима -Број новостворених радних

		пореских обавеза и других реалних олакшица које су у надлежности града у трајању од 2 године, за предузетнике старости до 30 година. Одлука важи за предузетнике регистроване након доношења одлуке, са сталним местом боравка и рада у сеоском подручју, уз услов да наредних 5 година живе и раде у селу.			предузетника	места кроз наведени програм
		Мониторинг спровођења акционог плана	Кнацеларија за младе	2014-2022 континуирано		- Побољшање пословања едукованих предузетника

Стратешка опција: Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Диверзификација руралне економије/подршка развоју женског предузетништва

Приоритет: 2

Одговорност: Град Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Едукација и суфинансирање 3 бизнис плана годишње за жене предузетнице	Организовати тренинге за развијање пословних вештина за жене које се баве пољопривредом – 200 жена, доделити 30 бесповратних грантова за жене у циљу подстицања њиховог посла и осамостаљивања	Спровести обуку у развијању основних пословних вештина за жене које се баве пољопривредом (мотивација – зашто се бавити овим послом, тржиште, конкуренција, финансије – улагања, извори финансирања, финансијски токови).	Тренинг агенције Пољопривредне стручне службе Министарство пољопривреде ЛЕР канцеларија Регионална развојна агенција Донаторски програми Национална служба за запошљавање Представница савета/одбора за родну равноправност	2014-2022.	За групу од 20 полазница оквирна вредност петодневног тренинга – 450,000 РСД Извор средстава – Дирекција за пољопривреду града Ваљева	Група од 20 жена успешно завршила обуку у развијању основних пословних вештина
		Објављивање конкурса за доделу средстава за подстицање женског предузетништва у пољопривреди	Локални и регионални медији ЛЕР Канцеларија Пољопривредна стручна служба Национална служба за запошљавање Месне канцеларије	Март- прва половина априла		
		Додела средства за подстицање развијања женског агробизниса		Крај априла - мај	3.000 – 5.000 еура x 3 жене	Пратити остварену продају , број нових радних места (укључујући сезонске послове?)

Стратешка опција: Повећање инвестиција						
Стратешки циљ: Привлачење инвеститора који користе ресурсе руралних области						
Приоритет: 1						
Одговорност: Градска управа - одељење за развој - начелник; Регионална привредна комора Ваљево - председник						
Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Стална кампања привлачења инвеститора	Отварање 4 стране инвестиције у прехранбеној индустрији до краја 2022 године	Креирање плана кампање	СИЕПА	До краја јануара 2012		Завршен план
		Секундарно истраживање о потенцијалним инвеститорима и њиховим локацијама	Регионална привредна комора Ваљево Међународни трговински центар	До краја априла 2012	3.000€	Завршен истраживачки извештај
		Прављење плана посете и директне кампање према потенцијалним инвеститорима по земљама	Регионална привредна комора Ваљево Амбасаде републике Србије	До краја маја 2012		Завршен детаљан план посета
		Израда специфичних промотивних материјала посвећених привлачењу инвеститора из прехране индустрије	СИЕПА	До краја маја 2012	2.000€	Израђени специфични промотивни материјали са могућношћу за превозење на различите језике
		Одабир једне земље и заказивање посета предузећима		До краја јуна 2012		Број резервисаних термина за састанке са инвеститорима
		Вишедневна посета једној земљи по унапред утврђеном плану и	Амбасада републике Србије у циљаној земљи	До краја јула 2012	3.000 €	Број обављених посета и разговора са потенцијалним инвеститорима

		разговори са потенцијалним инвеститорима				
		Посета потенцијалних инвеститора Ваљево	Дирекција за урбанизам и грађевинско земљиште Електродистрибуција Катастар Индустријска зона Туристичка организација РПК Ваљево	2 пута годишње до краја 2020. године	1.000 €	Број посета страних инвеститора
		Периодично понављање активности на сваких 6 месеци	Сви горе наведени	2 пута годишње до краја 2020. године	80.000 € (8.000€ годишње)	Број остварених страних инвестиција

Стратешка опција: Повећање инвестиција

Стратешки циљ: Привлачење инвеститора који користе ресурсе руралних области

Приоритет: 2

Одговорност: Град Ваљево

Специфични циљ	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Одржавање инвестиционе конференције	Привлачење 4 инвеститора у прехранбену индустрију до краја 2022. године	Успостављање директних контаката са инвеститорима (у оквиру претходно описаног пројекта)	СИЕПА Трговинска представништва Стране и српске амбасаде РПК Ваљево	2012 - 2013	5.000 €	Број остварених контаката
		Организовање дводневне инвестиционе конференције сваке друге године	СИЕПА Трговинска представништва Стране и српске амбасаде РПК Ваљево	Сваке друге године	300.000 дин за 15 учесника (храна и смештај и превозилачке услуге)	Број представника предузећа који посете Ваљево
		Праћење контаката и добијање одлука у року од 2 месеца од конференције	СИЕПА Трговинска представништва Стране и српске амбасаде РПК Ваљево	2012 - 2022	Телефонски трошкови	Број потврђених инвестиција
		Остваривање инвестиција	Инвеститори Дирекција за урбанизам и грађевинско земљиште Електродистрибуција Катастар Индустријска зона Туристичка организација	2012 - 2022		Број остварених инвестиција

Стратешка опција: Унапређење квалитета живота на селу

Стратешки циљ: Развој инфраструктуре и саобраћаја

Приоритет: 1

Одговорност: Дирекција за урбанизам

Специфични циљ	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Унапређење путне инфраструктуре	Изградња најмање 4 км квалитетних асфалтираних путева годишње у сеоском подручју из средстава локалног буџета	Формирање локалних акционих група	Месне заједнице Становници села	2012 - 2013	Редовни трошкови локалних канцеларија	Формиране 3 групе
		Одређивање путних праваца	Локална акциона група Месна заједница	На крају сваке буџетске године		Одређени приоритети
		Израда пројеката за путеве	Катастар	2012 - 2022	Дирекција за урбанизам	
		Изградња путева	Предузећа	2012 - 2022	Град Ваљево 40.000.000 дин годишње	Број км изграђених путева

Стратешка опција: Унапређење квалитета живота на селу

Стратешки циљ: Развој инфраструктуре и саобраћаја

Приоритет: 1

Одговорност: ЈКП Водовод Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Завршетак ширења водоводне и канализационе мреже у руралном подручју Ваљева	Потпуно поркивање руралне територије водоводном мрежом која обезбеђује стабилно снабдевање пијаћом водом	Изградња водовода Дегурић, Драчић, Зарубе, Жабари	Град Ваљево Министарства	2015.-2016	104.000.000 дин ЈКП „Водовод“ Град Ваљево Министарства Донације Фондови	Број домаћинстава којима се решава водоснабдевање
		Изградња водовода "Дрочине"	Град Ваљево Министарства	2014. - 2015.	57.000.000 дин ЈКП „Водовод“ Министарства Донације Фондови	Број домаћинстава којима се решава водоснабдевање
		Изградња водовода "Рађево село - Златарић"	Град Ваљево Министарства	2015 - 2016`	48.000.000 дин ЈКП „Водовод“ Министарства Донације Фондови	Број домаћинстава којима се решава водоснабдевање
		Изградња водовода Бранковина	Град Ваљево Министарства	2014.-2015	91.000.000 дин ЈКП „Водовод“ Министарства	Број домаћинстава којима се решава водоснабдевање

					Донације Фондови	
		Изградња водовода Царић	Град Ваљево Министарства	2015. - 2016.	47.000.000 дин ЈКП „Водовод“ Министарства Донације Фондови	Број домаћинстава којима се решава водоснабдевање
		Снабдевање водом територије Драчић, Равње, Ковачице, Пријездић	Град Ваљево Министарства	2016. 2017.	35.000.000 дин ЈКП „Водовод“ Министарства Донације Фондови	Број домаћинстава којима се решава водоснабдевање.
		Изградња водовода Дивци	Град Ваљево Министарства	2012.-2016.	36.000.000 дин ЈКП „Водовод“ Министарства Донације Фондови	Број домаћинстава којима се решава водоснабдевање
		Снабдевање водом их хидроакумулације Ровни	Град Ваљево Министарства ЈКП Колубара Ровни	2012.-2016.	14.250.000 дин. Град Ваљево Донатори Министарство за НИП	Број домаћинстава којима се решава водоснабдевање

Стратешка опција: Унапређење квалитета живота на селу

Стратешки циљ: Унапређење инфраструктуре и саобраћаја у руралном подручју града Ваљева

Приоритет: 1

Одговорност: Град Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Унапређење ефикасности јавног превоза у руралном подручју Ваљева	<ul style="list-style-type: none"> промена структуре превозних средстава по капацитету и погонском гориву задржавање постојећих линија и броја полазака обезбеђење саобраћајне базе која ће пратити развој села 	израда студије јавног превоза	Дирекција за урбанизам	2012 - 2013	2.500.000 дин. буџет Града	Израђена студија
		промена одлуке о конкурс за пружаоце услуге јавног превоза за субвенцију јавног превоза		2013.		Усвојена одлука
		Увођење комби превоза у правце који покривају рурално подручје	Пружаоци услуга јавног превоза	2013. - 2014.		Број полазака и путника у линијама јавног превоза у руралном подручју

Стратешка опција: Унапређење квалитета живота на селу

Стратешки циљ: Развој инфраструктуре и саобраћаја/Формирање локалних акционих група

Приоритет: 1

Одговорност: Град Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Ревитализација сеоских домова	Обнова сеоских домова у власништву града Ваљево уз учешће локалне заједнице са циљем њихове адаптације у мултифункционалне центре	Снимање стање	Градска грађевинска инспекција	1 година - 2012	Град Ваљево, плате запослених	До краја 2012 у потпуности дефинисана предрачунска вредност
		Промоција - Медијска кампања са циљем анимирања локалних заједница	Локални медији	10 година, континуално	Град Ваљево, редовна годишња издвајања	Минимум 5 различитих медија узело учешће са минимум 2 прилога годишње
		Обнова и изградња	Дирекција за урбанизам	10 година, континуално	Дирекција за урбанизам, 70% учешћа од максималног укупног износа од 1.000.000,00 дин	Минимум 2 дома годишње стављена у функцију
			Локална заједница или Локалне акционе групе (ЛАГ-ови)	10 година, континуално	Локална заједница или Локалне акционе групе (ЛАГ-ови) 30% учешћа од максималног укупног износа од 1.000.000,00 дин	
		Измена постојеће систематизације референата у месним канцеларијама	Град Ваљево	1 година - 2012	Плате запослених у месним канцеларијама, град Ваљево	Усвојена измена систематизације

Стратешка опција: Побољшање услова живота на селу

Стратешки циљ: Формирање локалних акционих група

Приоритет: 1

Одговорност: Градска управа/Приватни сектор/НВО

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
ЛАГ Ваљево	Формирање 3 локалне акционе групе у периоду од 4 године	Дефинисање територија локалних акционих група	Месне заједнице Месне канцеларије Приватни сектор Заинтересовани појединци	до краја 2012	Редовни административни трошкови	
		Формирање иницијативних одбора	Месне заједнице Месне канцеларије Приватни сектор Заинтересовани појединци	2013	Редовни административни трошкови	Формирани иницијативни одбори
		Израда акционих планова за рад ЛА група	Месне заједнице Месне канцеларије Приватни сектор Заинтересовани појединци	2013 - 2014	Редовни административни трошкови	Формирани акциони планови
		Одређивање правила и процедура рада ЛА група	Месне заједнице Месне канцеларије Приватни сектор Заинтересовани појединци	2013 - 2014	Редовни административни трошкови	Израђен правилник о раду
		Анализа окружења и социјалне и економске ситуације на микротериторијама ЛАГ	Месне заједнице Месне канцеларије Приватни сектор Заинтересовани појединци	2014	Редовни административни трошкови	Израђен аналитички извештај

		Дефинисање приоритета по ЛА групама	Месне заједнице Месне канцеларије Приватни сектор Заинтересовани појединци	2014 - 2015	Редовни административни трошкови	Израђен извештај о приоритетима
		Утврђивање циљева, мера и могућих активности за ЛА групе	Месне заједнице Месне канцеларије Приватни сектор Заинтересовани појединци	2014 - 2015	Редовни административни трошкови	Усвојени документи о циљевима, мерама и могућим активностима
		Израда акционих планова за ЛА групе	Месне заједнице Месне канцеларије Приватни сектор Заинтересовани појединци	2014 - 2015	Редовни административни трошкови	Усвојени акциони планови
		Интеграција ЛА група (опциона активност)	Месне заједнице Месне канцеларије Приватни сектор Заинтересовани појединци	2015 - 2016	Редовни административни трошкови	Формирана већа акциона група у зависности од политике Републике Србије
		Конкурисање за финансијску подршку код Градске управе и страних фондова	Месне заједнице Месне канцеларије Приватни сектор Заинтересовани појединци	од 2016.	У зависности од пројеката	Број одобрених пројеката

Стратешка опција: Јачање конкурентности

Стратешки циљ: Јачање капацитета за ефикасно коришћење извора финансирања

Приоритет: 1

Одговорност: Град Ваљево - Начелник за општу управу

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временск и оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Успоставити систем информисања становника на селу из различитих области за унапређење пословања	Мрежу од 18 месних канцеларија ставити у функцију редовног информисања о догађајима битним за унапређење квалитета живота на селу	Израда мапе мреже месних канцеларија са контактима и радним временом на располагању мештанима села	Носилац одговорности овог акционог плана	5 дана	за ову активност средства нису ни потребна јер подаци већ постоје у Градској управи	Урађена мапа мреже месних канцеларија
		Израда штампаних летака са позивом да се мештани могу јавити у одређено време, на одређеном месту за које врсте информација: за израду летака потребно је да свака од наведених институција припреми информације од значаја за сеоска домаћинства - програми запошљавања, samozapoшљавања, коришћења програма подршке пољопривредној производњи, донацијама и грантовима домаћих и ино програма, програмима редовног образовања и осталим програмима едукације, информацијама битним за осигурања ПИО и социјално и здравствено,....	<ul style="list-style-type: none"> Национална служба за запошљавање Пољопривредна саветодавна служба Дирекција за пољопривреду Регионална привредна комора Ваљево Дом здравља Канцеларија за младе Школе Фонд за инвалидско и пензионо осигурање 	30 дана	број летака * цена	Урађени и дистрибуирани материјали Број позива и датих информација

		Мониторинг	Носилац одговорности овог акционог плана	трајно	/	Подаци о броју најтраженијих информација, интересовања, тема .....и стално унапређење услуге информисања од стране месних канцеларија.
--	--	------------	--	--------	---	--

Стратешка опција: Јачање конкурентности

Стратешки циљ: Побољшање услова живота на селу - заштита животне средине

Приоритет: 1

Одговорност: Град Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Збрињавање амбалажног отпада од средстава за заштиту биља, минералних ђубрива и пластичног отпада	Правилно уклањање опасног отпада и отпада од пластике	Обука за правилно поступање са опасним отпадом и отпадом од пластике	Комунална и еколошка инспекција града Комунална полиција	до 30 дана	путни трошкови	број одржаних обука и учесника на обукама
		Формирање локација за прикупљање опасног и пластичног отпада	ЛП "Видрак" Комунална и еколошка инспекција града Комунална полиција Месне заједнице Еколошка удружења или друга удружења грађана активна на тој територији Пољопривредне апотеке	до 12 месеци	контејнер за отпад од хемије = бр. комада x вредност контејнера контејнер за пластику= бр. комада X 12.000,00 дин	број формираних локација и територија које покривају
		Обука и формирање нових локација	Исти	Трајно	По потреби новог броја локација	број новоформираних локација и територија које покривају
		Мониторинг	Исти	Трајно		Количина уклоњеног отпада

Општи циљ: Унапређење квалитета живота на селу

Стратешки циљ: Заштита животне средине

Приоритет: 2

Одговорност: Туристичка организација Ваљево/ЈКП Видрак

	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Коришћење еко патрола у уклањању дивљих депонија	Потпуно уклањање појаве дивљих депонија у селима Ваљева	Снимање бициклистичких стаза ГПС уређајем	НВО ТО ЈКП Видрак Град Ваљево	2013		Снимљена стаза
		Израда мапе у електронској и штампаној форми	ТО Град Ваљево	2013		Урађена мапа
		Постављање путоказа на претходно маркираним местима	ТО Одељење за урбанизам	2013		Постављени путокази
		Формирање еко патрола	ТО ЈКП Видрак НВО	2013		Формиране еко патроле
		Промоција туристичко - еколошког производа	ТО	2013		Завршена промотивна кампања
		Едукација локалног становништва	ТО ЈКП Видрак	2014 - 2022		Број екукованих становника и посетилаца села

Стратешка опција: Унапређење квалитета живота на селу

Стратешки циљ: Заштита животне средине

Приоритет: 1

Одговорност: ЈКП Видрак/Град Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Успостављен одржив систем управљања отпадом		Проширење комуналних услуга на целокупно подручје града укључујући и сва села	Град Ваљево ЈКП "Видрак"	2012.-2016. стална и развојна активност	100.000.000 дин Буџет града Министарство животне средине и просторног планирања	Повећање покривености градског подручја комуналним услугама
		Примарна селекција комуналног отпада	Град Ваљево ЈКП "Видрак"	2011.-2012	81.721.300 дин. буџет града ЈКП "Видрак"	решавање питања отпада
		Изградња компосишта	Град Ваљево ЈКП "Видрак" НВО Министарство животне средине и просторног планирања	2013. стална и развојна активност	10.000.000 дин Буџет града предприступни фондови ЕУ	Рециклиран отпад Изграђено компостилиште

Општи циљ: Унапређење квалитета живота на селу

Стратешки циљ: Заштита животне средине/Јачање конкурентности пољопривреде/Диверзификација руралних делатности

Приоритет: 1

Одговорност: Дирекција за пољопривреду

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Подстицај и повећање органске производње и увођење стандарда Европске уније у област пољопривреде	Сертификација 10 пољопривредних газдинстава за органску пољопривреду	Анализа потенцијала	ПССС, Удружење органских произвођача Ваљево, Канцеларија за рурални развој	2012/2013	Програм рада правних лица и њихове плате	Извршена анализа
		Јачање капацитета и подстицај трансформацији постојећих фарми у органске	Министарство пољопривреде, Страни партнери, европски фондови	Све време трајања стратегије	1.000.000 динара /год	До 2014 сертифициковано мин 10 произвођача уз даљи минимално 20% годишњи раст
		Подизање нивоа свести јавности за производима органског порекла	Републички , регионални и локални медији	Све време трајања стратегије	Редовни годишњи наступи партнера, конференције за штампу и изјаве самих произвођача	Производи органског порекла са сертифицираних фарми добијају посебне рафове у ланцима трговина
		Стимулација продаје органских производа на зеленим пијацама	ЈКП Полет	Сво време трајања стратегије	ЈКП Полет 50.000 дин у првој години	Број продаваца органских производа

Стратешка опција: Унапређење квалитета живота на селу/Јачање конкурентности пољопривредних газдинстава

Стратешки циљ: Заштита животне средине/Јачање конкурентности пољопривреде

Приоритет: 3

Одговорност: Дирекција за пољопривреду и робне резерве

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Производња органских ђубрива	Правилна нега и пласман органских ђубрива на локалном тржишту	Избор и едукација фармера у области примене прописа из области органске производње	ПСС, Удружење органских произвођача Ваљево, задруге, удружења	Сваке године, континуирано	250.000,00 динара град Ваљево Дирекција за пољопривреду и робне резерве	број одржаних обука и учесника на обукама
		Произвођачи органских хранива се удружују	ПССС, Канцеларија за рурални развој	Сваке године, континуирано	Техничка подршка у припреми неопходних аката - сопствено учешће свих партнера Таксе за саму регистрацију - учешће чланова удружења	Удружење формирано са константним растом чланства од 25% годишње
		Удружење за набављена основна средства добија субвенције Града и других		Сваке године, континуирано	200.000 дин./ год по захтеву једног удружења град Ваљево	Сви чланови удружења користе основна средства

Стратешка опција: Унапређење квалитета живота на селу

Стратешки циљ: Унапређење здравствене заштите

Приоритет: 2

Одговорност: Дирекција за пољопривреду и робне резерве

	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Сузбијање коровске биљке амброзије	Смањење површине под амброзијом за 20%	Сузбијање амброзије механичким и хемијским средствима	ПСС, Дирекција за изградњу града Ваљева	Март – јул механичко сузб. Јун – септембар хемијско сузб.	Град Ваљево и донатори	За механичко: површине које су третиране За хемијско: површине које су хемијски третиране
		Едуковање шире јавности и фармера о штетности амброзије	ПСС, ЗЗЈЗ, ДЗ, ЗЦ	Март – јун едукација	Град Ваљево и донатори	Број едукованих на тему о штетности амброзије: број деце и младих, стручњака, заинтересоване јавности и фармера
		промоција о штетности амброзије путем радио, тв, промо материјала шире јавности и фармера	ПСС, ЗЗЈЗ, ДЗ, ЗЦ	Март – септембар промоција	Град Ваљево и донатори	Број ТВ, радио емисија емитованих о штетности амброзије, број подељеног промотивног материјала, број посета сајту намењеног штетности амброзије

Стратешка опција: Унапређење квалитета живота на селу

Стратешки циљ: Унапређење здравствене заштите

Приоритет: 2

Одговорност: Канцеларија за младе

	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Превенција болести зависности	Унапређење превенције болести зависности и промоција здравих животних навика	Едукација деце, родитеља и наставника у сеоским основним школама о алкохолизму	Основне школе у руралним подручјима; Канцеларија за младе; Психијатријска служба ЗЦ Ваљево;	2012 - 2022	300.000 динара Буџет Града, Министарство здравља и просвете;	-Број ученика, родитеља и наставника који су прошли едукацију;
		Едукација деце, родитеља и наставника у сеоским основним школама о наркоманији	Основне школе у руралним подручјима; Метадонски центар ЗЦ Ваљево;	2012 - 2022	Град Ваљево и донатори	- Посета 5 школа годишње и одржавање едукација одвојено по тематским областима
		Едукација деце, родитеља и наставника у сеоским основним школама о штетности пушења	Основне школе у руралним подручјима; Психијатријска служба ЗЦ Ваљево;	2012 - 2022	Град Ваљево и донатори	- Посета 5 школа годишње и одржавање едукација одвојено по тематским областима

Стратешка опција: Унапређење квалитета живота на селу

Стратешки циљ: Унапређење здравствене заштите

Приоритет: 2

Одговорност: Дом здравља Ваљево

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Медицинско селу	Организовање редовних годишњих превентивно контролних прегледа у 3 већа и 5 мањих села.	Формирање организационог одбора	Апотекарска уставнова Ваљево Центар за социјални рад Црвени крст Завод за јавно здравље Дирекција за пољопривреду ПССС Пољопривредна школа Градска управа	Новембар 2012		Формиран организациони одбор
		Прављење годишњег распореда активности	Организациони одбор Месне заједнице Школе	Децембар сваке године		
		Обавештавање	Организациони одбор Месне заједнице Школе	Према претходно утврђеном плану		
		Организовање редовне активности	Организациони одбор Месне заједнице Школе	Према претходно утврђеном плану	Градска управа, спонзори: - аутобуски превоз (3 аутобуса): 10.000 дин - Градска управа	Број извршених прегледа и извештај о резултатима

					- Штампање брошуре (300 - 500 примерака): - Градска управа - Тест траке за контролу гликемије и холестерола 1.000 годишње: Градска управа - Награде за децу: спонзори - Награде за најуређенију кућу: спонзори - Хигијенски пакети: Црвени крст и спонзори Доручак и ручак за учеснике акције УКУПНО: 1.000.000 дин годишње	
--	--	--	--	--	---	--

Стратешка опција: Унапређење квалитета живота на селу Стратешки циљ: Унапређење образовања Приоритет: 1 Одговорност: Град Ваљево - одељење за друштвене делатности						
Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Випи и степе н	Достизање минимума од најмање средњег	Утврђивање броја деце у 7. и 8. разреду основне школе	Основне школе Педагози	Редована активност 2012 - 2022		Број ученика 7. и 8. разреда

	завршеног образовања за становнике руралног подручја	Осмишљавање радионица	Педагози Психолози Остали наставници	Редована активност 2012 - 2022		Број ученика 7. и 8. разреда
		Одржавање две радионице годишње по матичној основној школи	Основне школе Педагози Психолози	Редована активност 2012 - 2022	300.000 дин годишње	Број учесника радионица
		Уписивање деце у средње школе	Основне школе Педагози Психолози Родитељи	Редована активност 2012 - 2022		Број уписане деце

Стратешка опција: Унапређење квалитета живота на селу

Стратешки циљ: Унапређење образовања

Приоритет: 1

Одговорност: Град Ваљево - одељење за друштвене делатности

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Раст и развој личности руралних становника	Повећање задовољства животом у селу за 1 степен на скали	Квалитативно истраживање о потребама деце, родитеља и наставника	НВО Центар за социјални рад Факултетти	Новембар 2012	Путни трошкови 10.000 дин по фокус групи Град Ваљево	Израђен извештај о налазима
		Квантитативно истраживање	НВО Дом здравља Школски педагози и психолози Центар за социјални рад Факултети	Децембар - Фебруар 2012	100.000 дин Град Ваљево	Израђен завршни извештај са препорукама за интервенције
		Креирање радионица	НВО Дом здравља Школски педагози и психолози Центар за социјални рад Факултети Психолошка саветодавна удружења	Март - Мај		Израђена

		Одржавање радионица	НВО Дом здравља Школски педагози и психолози Центар за социјални рад Факултети Психолошка саветодавна удружења	Од септембра током годишњег спровођења програма основног образовања	Вредност се може одредити након истраживачких активности које претходе програмима	Одржане радионице и измерен њихов ефекат

Стратешка опција: Унапређење квалитета живота на селу

Стратешки циљ: Унапређење образовања

Приоритет: 1

Одговорност: Град Ваљево - одељење за друштвене делатности

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Културни аутобус	Набавка и преправка аутобуса, са пратећом излагачком опремом Намена је реализација различитих путујућих изложби не само културолошког већ и едукативног карактера (рачунајући и едукације на теме пољопривреде)	Диверсификација програма културних институција Едукације на различите теме Развој публике Развој свести о значају културе Анимација и обогаћивање културног живота сеоског становништва	Град Ваљево Градске установе културе ПССС Потенцијални донатори	Набавка током прве две године спровођења стратегије Употреба континуирана	Одредиће се на кон усвајања стратегије за развој културе	Број реализованих пројеката и број села у којима су они презентовани на годишњем нивоу

Стратешка опција: Унапређење квалитета живота на селу

Стратешки циљ: Унапређење образовања

Приоритет: 1

Одговорност: Град Ваљево - одељење за друштвене делатности

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Промоција музејске делатности у руралним срединама	Припрема и реализација путујуће пано – видео изложбе са презентацијом станих поставки Ваљевског музеја	Диверсификација програма музеја Развој публике Развој свести о значају музејске делатности Анимација и обогаћивање културног живота сеоског становништва	Народни музеј Ваљево Град Ваљево Потенцијални донатори	Набавка током прве две године спровођења стратегије Употреба континуирана, по израђеном плану обиласка	ПЦ, пројектор, платно 150.000 д Тац скрин ПЦ 70.000 д Припрема дигитаног материја 50.000 д Припрема 15 банера, са штампом 150.000 д Витрине 100.000 д Укупно 520.000 за опрему, плус 150.000 годишње за обилазак 10 локација	Број локација које су објене и Број посетилаца по локацији

Стратешка опција: Унапређење квалитета живота на селу

Стратешки циљ: Унапређење образовања и културе

Приоритет: 1

Одговорност: Град Ваљево - одељење за друштвене делатности

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Путујуће тематске изложбе	Сваке године се припрема по једна посебна постер – пано изложба и обилази најмање 5 сеоских подручја	Диверсификација програма музеја Развој публике Развој свести о значају музејске делатности Анимација и обогаћивање културног живота сеоског становништва	Народни музеј Ваљево Град Ваљево Сеоске школе и месне заједнице	Сваке године, континуирано	Сваке године: Одабир, дизајн, припрема за штампу и штампа 20 постер паноа 60.000 динара Трошкови транспорта, и други путни пратећи трошкови на 5 локација годишње 50.000 динара Укупно 110.000 динара годишње	Број локација које су обидјене И Број посетилаца по локацији

Стратешка опција: Унапређење квалитета живота на селу

Стратешки циљ: Унапређење образовање и културе

Приоритет: 1

Одговорност: Град Ваљево - одељење за друштвене делатности

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Унапређење услова за бављење школским спортом	Изградња и доградња спортског терена и фискултурне сале у две основне школе у селима	Изградња школског спортског терена у ОШ у Лесковицама	Месна заједница Град Ваљево Министарство просвете Министарство омладине и спорта	2012-2016	2.000.000 дин Месна заједница Буџет града Министарства Фондови ЕУ Донатори	-Изграђен спортски терен -Број спортско-рекреативних објеката
		Доградња фискултурне сале уз постојећи школски објекат у ОШ Свети Сава у Попучкама	Град Ваљево Министарство просвете	2012-2016	18.160.000 дин Град Ваљево Министарства Донатори Фондови ЕУ	Изграђена фискултурна сала

Стратешка опција: унапређење квалитета живота на селу

Стратешки циљ: диверзификација руралних делатности/развој културе/формирање локалних акционих група

Приоритет: 1

Одговорност: месне заједнице, акционе групе, удружења

Назив пројекта	Специфични циљ	Активности	Партнери	Временски оквир	Вредност и извор средстава	Индикатори
Сусрети села Града Ваљева	Очување културних, друштвених вредности и традиције, и унапређење живота на селу /реактуализација културних пракси и садржаја са вишегодишњом традицијом/	-формирање акционих група МЗ -формирање тела за координацију свих активнисти -анкета са заинтересованим партнерима	-Град Ваљево -КПЗ Ваљева -месне заједнице -Центар за културу	2013-2020	-Град Ваљево -МЗ -спонзори -учешће локалног становништва -удружења	-организована популација у вршењу активности које су битне за МЗ у којој живе -одрживи развој сеоских средина -релевантан број МЗ које учествују -релевантан број учесника
		-календар догађаја и активности -оцењивање годишње активности села у развоју пољ.производње, изградњи и уређивању села, и културним активностима -стварање нове инфраструктуре културних садржаја у руралним срединама	-КПЗ Србије -НВО организације -Министарство културе -писани и електронски медији	2013-2020	-Град Ваљево -МЗ -спонзори -учешће локалног становништва -удружења	-очување традиције и народног стваралаштва -бољи живот и останак младих на селу -промовисање волонтеризма и осећаја одговорности у сопственој средини -реконструисани сеоски домови као центар окупљања младих
		-континуитет одржавања традиционалних вредности фолклора, домаће радиности, националног идентитета -упознавање завичајне историје -децентрализација културе на нивоу државе	-Дирекција за пољопривреду" -туристички савез Ваљева -ПССС "Ваљево" -основне одгајивачке организације	2013-2020	-Град Ваљево -МЗ -спонзори -учешће локалног становништва -удружења	-боља комуникација и међуљудски односи -нови концепт садржаја за привлачење урбане публике

МОНИТОРИНГ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА СТРАТЕГИЈЕ

Како би Стратегија руралног развоја Ваљева доживела свој успех потребно је свести на најмању могућу меру ризике који могу ометати њено спровођење. Стога је поред процедуралних и уговорних обавеза актера одговорних за њено спровођење важно и обезбедити посвећеност у планирању и спровођењу акционих планова. Процес имплементације Стратегије ће почети одмах након њеног званичног усвајања на градској Скупштини и састоји се у следећим неколико корака.

1. Формирање тима за мониторинг спровођења стратегије

Тим за спровођење стратегије се формира по одлуци Градоначелника. Чланови тима су појединачно задужени за праћење спровођења Стратегије према стратешким циљевима у складу са обимношћу послова предвиђеним пројектима у акционом плану стратегије. Чланови тима за спровођење Стратегије су задужени за следеће области:

- a. 1 члан тима одговоран за праћење извршавања стратешког циља "Јачање капацитета за ефикасно коришћење ванбуџетских извора финансирања".
- b. 5 чланова тима одговорних за праћење извршавања стратешког циља "Јачање конкурентности пољопривредне производње".
- c. 1 члан тима одговоран за праћење извршавања стратешког циља "Брендмирање сеоских производа Ваљева".
- d. 2 члана тима задужена за праћење извршавања стратешког циља "Јачање конкурентности пољопривредних удружења".
- e. 2 члана тима задужена за праћење извршавања стратешки подциљ "Подршка развоју руралног туризма".
- f. 1 члан тима задужен за праћење извршавања стратешког циља "Подршка развоју омладинског и женског предузетништва".
- g. 1 члан тима задужен за праћење извршавања стратешког циља "Подршка развоју предузетничких пројеката оријентисаних на руралне области".
- h. 1 члан тима задужен за праћење извршавања стратешког циља "Повећање аграрног буџета".

- i. 2 члана тима задужен за праћење извршавања стратешких циљева "Привлачење инвеститора у руралне области" и "Привлачење инвеститора који користе ресурсе руралних области".
- j. 4 члана тима задужена за праћење извршавања стратешких циљева "Развој инфраструктуре и саобраћаја".
- k. 1 члан тима задужен за праћење извршавања стратешког циља "Заштита животне средине" - Пројекти усмерени на управљање отпадом.
- l. 1 члан тима задужен за праћење извршавања стратешког циља "Заштита животне средине" - Пројекти усмерени на развој органске пољопривреде.
- m. 3 члана тима задужена за праћење извршавања стратешког циља "Формирање локалних акционих група".
- n. 2 члана тима задужена за праћење извршавања стратешког циља "Социјална и здравствена заштита".
- o. 1 члан тима задужен за праћење извршавања стратешког циља "Образовање".
- p. 2 члана тима задужена за праћење извршавања стратешког циља "Развој култура и спорта".

Поред предвиђених 27 чланова тима могуће је проширити број чланова.

2. Потписивање протокола о преузимању одговорности

Како би се додатно стимулисала посвећаност у спровођењу Стратегије руралног развоја Ваљева неопходна је одговорност лица које управљају организацијама које ће извршавати акционе планове.

3. Редован мониторинг спровођења Стратегије

Након потписивања протокола о преузимању одговорности тим за мониторинг спровођења стратегија ће се састајати 4 пута годишње и обавештавати Градоначелника и Градско Веће о достигнутим резултатима у процесу спровођења стратегије. Након четвртог годишњег састанка тим ће у писменој форми достављати годишњи извештај о спровођењу Стратегије и обавештавати јавност о достигнућим резултатима.

С А Д Р Ж А Ј

Број акта	Назив акта	Страна
42.	Стратегија руралног развоја Ваљева 2012.-2022. године	26

Издавач: Скупштина града Ваљева

За издавача: Никола Илић, секретар Скупштине града Ваљева

Редакција: Одељење за послове органа града: Јелица Пањковић-Тешић, Бојана Гроздановић

Компјутерска припрема: Душко Милошевић; Штампа: Зоран Јевтић, Милена Марковић

Е-пошта: glasnik@valjevo.org.rs

Претпла

та се уплаћује на жиро рачун:

**Приходи органа градова број: 840-742341843-24 са позивом на број
по моделу 97 78 107 150604**